

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2005

”Parempi on hyvän vihollinen”:

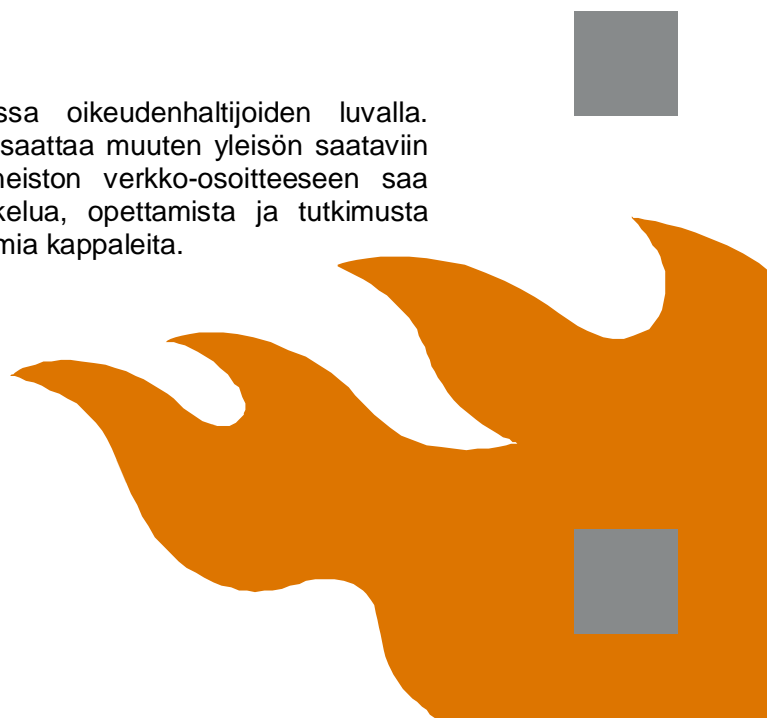
Mannereurooppalaisen kriminalistiikan piirteitä ennen toista maailmansotaa

Tuija Hietaniemi

Julkaisija: Helsinki: Keskusrikospoliisi, 1993-
Julkaisu: Rikostutkimus: Keskusrikospoliisin julkaisusarja
Rikostutkimus 2/ 1997
ISSN 1236-9829
s. 19-94

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi
opiskelijakirjasto-info@helsinki.fi

Tuija Hietaniemi

"Parempi on hyvän vihollinen"

Mannereurooppalaisen kriminalistiikan piirteitä ennen toista maailmansotaa

"Oikeuden tähdet, viisauden uumenet, totuuden kuvastimet, joilla on lyijyn painavuus, raudan kestävyys, timantin kirkkaus ja paljon yhtäläisyyttä kullan kera! Koska minun on sallittu puhua tämän korkean kokouksen edessä, niin vannon Ormuzdin nimessä, etten ole milloinkaan nähnyt kuningattaren arvoisaa koiraa enkä kuningasten kuninkaan pyhitettyä hevosta. Tietäkää siis, miten on asian laita. Olin kävelyllä sen metsikön läheisyydessä, jossa sitten kohtasin kunnioitettavan eunukin ja sangen kuuluisan ylitalimestarin. Silloin näin hiekassa erään eläimen jäljet ja päätin helposti niiden olevan pienen koiran jälkiä. Kepeät, pitkulaiset vaot, jotka olivat painuneet käpäläin jälkien väliin hiekan kohopaikkoihin, ilmaisivat minulle, että se oli narttukoira, jonka nännit riippuivat alhaalla ja joka siis oli penikoinut muutamia päiviä sitten. Toiset, edellisistä poikkeavat jäljet, jotka näkyivät alituisesti hiponeen hiekan pintaa etukäpäläin vieressä, osottivat minulle sillä olleen sangen pitkät korvat. Ja kun lisäksi huomasin, että yksi käpälä ei ollut tehnyt hiekkaan niin syvää jälkeä kuin kolme muuta, niin ymmärsin, että kaikkein armollisimman kuningattaremmen koira hiukan ontui, jos niin tohdin sanoa.

-Mitä sitten tulee kuningasten kuninkaan hevoseen, niin tietäkää, että minä kävellessäni mainitun metsikön teitä huomasin hevosenkenkään jälkiä, jotka kaikki olivat yhtä kauka-

VTT, dosentti Tuija Hietaniemi toimii tutkijana keskusrikospoliisissa.

na toisistaan. Siinäpä hevonen - ajattelin itsekseen - joka nelistää mainiosti. Eräällä kapealla tiellä, jonka leveys on vain seitsemän jalkaa, oli puiden tomu molemmin puolin tietä, kolme ja puoli jalkaa tien keskikohdasta, pyyhitty pois. Sillä hevosella - päättelin mielessäni - on kolme ja puoli jalkaa pitkä häntä, joka huiskiessaan oikealle ja vasemmalle on pyyhkinyt tomun puista. Lisäksi huomasin puiden alla, jotka muodostivat viisi jalkaa korkean lehtikatoksen, äskettäin pudonneita lehviä ja ymmärsin siitä, että hevonen oli ulottunut niihin ja että se siis oli noin viiden jalan korkuinen. Sen suitsien taas luulisin olevan kolmenko linatta karaatin kultaa, sillä se oli hieronut niiden heloja erääseen kiveen, jonka huomasin koetinkiveksi ja jolla tein kokeen. Vihdoin päättelin niistä merkeistä, joita sen kengät olivat tehneet erääseen toiseen kivilajiin, että se oli kengitetty yksitoistaosaisella hopealla."

Kaikki tuomarit ihmettelivät Zadigin syvällistä ja terävää arvostelukykä. Tieto siitä saapui aina kuninkaan ja kuningattaren korviin. Ei puhuttu muusta kuin Zadigista etuhuoneissa, salongeissa ja kabineteissa; ja vaikka useat maagit arvelivat, että hänet oli noitana poltettava, määräsi kuningas, että hänelle oli maksettava takaisin tuo neljänsadan kultaunssin sakko, johon hänet oli tuomittu. Aktuaarit, oikeudenpalvelijat ja prokuraattorit saapuivatkin hänen luokseen suurella touhulla tuomaan takaisin hänen neljäsataa unssiansa. He pidättivät niistä ainoastaan kolmesataayhdeksänkymmentäkahdeksan unssia oikeuskuluihin, ja heidän palvelijansa pyysivät tietysti juomarahaa.

Zadigin lausunto suuren desterhamin, oppineiden ylimaagien neuvoston kokoukselle. François-Marie Voltaire: Sallimus. (Zadig, ou la destinée, 1747.) Itämainen kertomus, 1918 suomentanut O. A. Kallio. 30-32.

Tässä tutkielmassa hahmotellaan kriminalistiikan muotoutumisvaiheita ja alan muistetuimpien eurooppalaisklassikoitten elämäntyötä ennen toista maailmansotaa. Paneudumme lähemmin yhtäältä kriminaaliantropologiasta ja yhteiskuntatilastollisesta tutkimuksesta kehitysvoimaansa ammentaneiden tunnistamisjärjestelmien vaiheisiin, toisaalta ennennäkemättömien aihetodisteiden tallettamisen ja hyödyntämisen mahdollistaneiden luonnontieteen edistysaskelten ja niiden vaikutusten paikantamiseen. Sen sijaan erityisesti 1800-luvun lopulla suositut kriminaalipsykologia ja -psykiatria¹ samoin kuin oikeuslääketiedekin jäävät tämän tarkastelun ulkopuolelle. Myöskään rikollisuuden yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen, kriminaalipolitiikan ja rikostorjunnan vaiheisiin emme tässä yhteydessä varsinaisesti paneudu, vaan rajoitumme tarkastelemaan suoranaisesti rikosten selvittämisessä käytettävien keinojen ja menetelmien kehitystä. Likelle kriminaalipolitiikan problematiikkaa tulemme kuitenkin seurata seurassamme rikostutkinnan instituutioiden mannereurooppalaista kehitystä, jonka pyrkimyksenä oli ennen kaikkea rikostutkinnan tiedonhallinnan kohentaminen.

Kriminalistiikan ensiaskeleita

Rikostutkintaa suoranaisesti koskevien kysymysten hahmottuminen omaksi oppialakseen alkoi rikosprosessioikeuden syvän muutoksen myötä 1800-luvun alkupuoliskolla. Euroopan mantereella käytiin inkvisitioprosessista syyttämismenettelmään ja todistusoikeus alkoi omaksua vapaan todistelun periaatteita. Kriminalistiikan synty onkin kirjallisuudessa kytketty niin kidutuksen poistumiseen kuin vapaan todistelun vakiintumiseenkin. 1800-luvun alkupuoliskon saksalaisten rikosprosessikäytäntöä valottavien käsikirjojen keskeisin huomio kohdistui vielä todistajanlausuntoihin ja ennen kaikkea syytetyn kuulusteluun. Kun tunnustuksen todistusarvo oli suuri, teosten sisällössä sekoittuivat inkvisitoriset käytännöt ja humanin kohtelun nousevat vaatimukset: yhtäällä neuvottiin tunnustuksen saamiseksi pitämään epäiltyä niukalla ravinnolla ahtaassa sellissä, toisaalla kuulustelijaa kiellettiin pyrkimästä tavoitteisiinsa viekkauksella ja johdattelevin kysymyksin.²

¹ Ks. esim. Ruth Harris, *Murders and Madness. Medicine, law, and society in the fin de siècle*, Oxford 1989.

² Edwin Kube: *Zur Geschichte des Beweisverfahrens und der Kriminalistik in Deutschland*, Mainz 1963, 109-110.

Aihetodisteet jäivät vielä 1800-luvun alkupuoliskon teoksissa sivuseikaksi, mutta sivuilta on löydettävissä niin varoituksia siitä, että huurteeseen painuneet jalanjäljet saattoivat aamupakkasen vaikutuksesta kutistua kuin neuvoja käsialanäytteitten hyväksikäyttämistäkin. Asiakirjoihin kiinnitettiin todistusaineistona yleensä runsaasti huomiota. Myös asiantuntijatodistajien käyttöä käsiteltiin ja teoksissa annettiin myös mm. tutkinnan suunnitelmallisuuteen tähtääviä kriminaalitaktisia ohjeita. Sen sijaan mitä rikoksentehtävien etsimiseen ja tunnistamiseen tuli, teoksissa rajoituttiin vielä kuulutusmenettelyn ja yksinkertaisen kuvailun esittelemiseen.³ Rikostutkintaa 1800-luvun alkupuoliskolla hahmotelleista teoksista suuntaa näyttävimmäksi kasvoi Ludwig Hugo Franz von Jagemannin 1838 ja 1841 kaksiosaisena julkaisema "Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde". Jagemannia onkin sittemmin muistettu kriminalistiikan perustajana, kirjasihan hän tavoitteekseen "itsenäisen, ei välttämättä rikosprosessin teoriasta riippuvaisen, vaan omien periaatteittensa varaan pystytetyn oppirakennelman" luomisen. Tämän rakennelman oli määrä käsittää "kaikki tieto ja kokemus, jolla nopeimmin, varhimmin ja vilpittömimmin, laillisin keinoin, voidaan selvittää tapahtuneen rikkeen tai rikoksen todellinen asiasisältö".⁴

Myös Jagemannin varhaiskriminalistisen rakennelman perusmateriaalina olivat todistuslausunnot. Uutta ja poikkeuksellista oli Jagemannin käsitys lausuntojen tulkinnasta. Hän katsoi, että ainoastaan antropologian ja psykologian sekä käytännön ihmistuntemuksen turvin voitiin kuulustelujen epävarmalta pohjalta päästä likemmäksi totuutta. Jagemannin käsityksen mukaan taitava tutkija pystyi päättelemään teon ominaisuuksista tekijää koskevia seikkoja ja päätyi edelleen tekijän luonteenomaisuuksista teon olemukseen. Näin Jagemann tuli jo sitoneeksi yhteen kriminaalibiologiset, -psykologiset ja kriminalistiset seikat, joiden kokonaisuudella sittemmin erityisesti Hans Grossin vaikutuksesta oli huomattava painonsa kriminalistiikan kehityksessä.⁵

³ Kube, 112-113.

⁴ Kube, 11; Harry Södemann: Die gerichtliche Untersuchungskunde des Ludwig Hugo Franz von Jagemann, Kriminalistik 1939, 33-35; Karl Zbinden: Ludwig Hugo Franz v. Jagemann, Kriminalistik 1954, 54-56.

⁵ Jagemann julkaisi kollegansa Friedrich Nöllnerin kanssa myös ensimmäistä kriminalistista aikakauskirjaa Zeitschrift für deutsches Strafverfahren vuosina 1841-47. Kube, 114-115, 117.

Psykologisten arvioitten tärkeyttä painottaessaan Jagemann varoitteli toisaalta keinoista, jotka tekisivät tunnustuksen arvottomaksi ja käsitteli laajasti humanin oikeuskäsittelyn tutkinnalle asettamia erityisvaatimuksia. Käsikirjassaan hän mm. suositteli, että epäilty saisi kuulustelun aikana istua, että kuulustelun välillä pidettäisiin taukoja ja että epäilty myös vapautettaisiin kuulustelun ajaksi kahleista, koska tämän tuli periaatteessa olla vapaa puolustautumaan. Jagemannin humaani ajattelu ilmeni erityisesti siinä, että hän vaati kuulustelijaa ilmoittamaan epäilylle, niistä syystä rangaistusmenettelyyn oli ryhdytty.⁶

1800-luvun alkupuoliskon kriminalisteille tarkoitetuissa käsikirjoissa asiantuntijavaimien hyväksikäyttöön kiinnitettiin huomiota vielä niukasti ja varoiteltiin tuomareita antautumasta liiaksi asiantuntijatodistajien ohjailtaviksi. Systemaattista huomiota sai osakseen ainoastaan tutkijan ja lääkärin yhteistyö oikeuslääketieteellisten tosiseikkojen kokoamiseksi - luonnontieteillä ei noina vuosina vielä ollut rikostutkimukselle siinä määrin annettavaa kuin muutamia vuosikymmeniä myöhemmin.⁷ Vaikka Yhdysvalloissakin saatiin jo 1841 tietää Pariisin poliisin tekevän tunnistamistarkoituksiin daguerreotypioita rikollisista ja vaikka 1854 lausannelainen tutkintatuomari sai erään murtovarkaudesta epäilemänsä miehen henkilöllisyyden selville valokuvan avulla, valokuvan käyttö oikeudellisiin tarkoituksiin käynnistyi toden teolla 1800-luvun kahden viime vuosikymmenen kuluessa. Sen lisäksi, että valokuvia käytettiin tunnistamistarkoituksiin, myös rikospaikkoja ryhdyttiin valokuvaamaan viimeistään 1860-luvulla: vuodelta 1867 siitä on dokumentteja ainakin Lausannessa. Tunnistamistarkoituksiin otettujen henkilökuvien lisäksi myös Alphonse Bertillon otti kuitenkin jo vuonna 1879 Pariisissa myös rikospaikkakuvia ja ryhtyi myös kehittämään rikospaikkakuvauksen tekniikkaa. Pian muutkin suuret poliisilaitokset perustivat tunnistamisyksiköitä, joiden yhteydessä toimi niin rekisteri- kuin jälki- ja rikospaikkakuvauksestaakin huolehtinut valokuvauslaboratorio. Chigagossa tällainen perustettiin jo 1885.⁸

⁶ Kube, 115.

⁷ Kube, 116-117.

⁸ Thornton, 15; Köttigin referaatti R.A.Reissin esitelmästä Dresdenin soveltavan valokuvauksen kongressissa 1909, AK 35 (1909), 135; Prof. R.A.Reissin ilmoitus AK 41 (1911), 367.

Mikrovalokuvauksen ja asiakirjatutkimuksen keskeisiin pioneereihin kuului berliiniläinen oikeuskemisti Paul Jeserich, joka oli onnistunut 1860- ja 1870-luvun taitteessa osoittamaan raaputtamalla poistetun kirjoituksen ja kehitti myös valotus- ja kehitystekniikkaan perustuvan menetelmän, jolla musteiden koostumus- ja värisävyerot voitiin havaita. 1870-luvun lopulla Jeserich toi ensimmäiset mikrovalokuvat saksalaiseen oikeussaliin havaittuaan, miten tärkeää oli asiantuntijan silmien eteen avautuneen mikroskooppinäkömman tallentaminen myös tuomarin nähtäväksi - tuomarit kun syystäkin eivät olleet aina vakuuttuneita asiantuntijoiden kertomuksista. Jeserichin 1880-luvun alussa ottamat mikrokuvat olivat osaltaan myös kriminalistisen pölytutkimuksen pioneerityötä. 1893 kriminalistinen mikrovalokuvaus sai sijansa myös Chigagon maailmannäyttelyssä.⁹

Kemian ja valokuvauksen keinojen soveltaminen asiakirjatutkimukseen voitti alaa myös 1800-luvun lopun Venäjällä, jossa oli totuttu turvautumaan kalligrafien ja grafologien palveluksiin. Ensi kerran menetelmät esiintyivät venäläisessä oikeusistuimessa 1889 ja viisi vuotta myöhemmin toteutuivat vaatimukset alan asiantuntijatehtävistä vastaavan valokuvaajan palkkaamiseksi vetoomustuomioistuimiin.¹⁰

Poliisin työ alkoi saada tukea myös yhteiskuntatilastollisen tutkimuksen innoittamista ajatuksista, kun rikoksentehtäjäistä laaditut luettelot ja valokuvakokoelmat olivat paisumassa hallitsemattomiksi.

Ensimmäisen laajasti käytetyn tunnistamisjärjestelmän, antropometrian kehittäjä Alphonse Bertillon aloitti uransa Pariisin poliisilaitoksessa vaatimattomana kirjuriapulaisena. Hänen tehtävänä oli kopioida korteille pidätettyjen tuntomerkkejä. Näitä kortteja vertailemalla yritettiin saada kiinni rikoksenuusijoita, sillä polttomerkistä luopuminen 1832 oli suuresti pienentänyt mahdollisuuksia rikoksenuusijoiden toteamiseksi eikä suurin toivein harjoitetusta valokuvauksestaakaan ollut avuksi. Välistä yritykset johtivat pahoihin virheisiin, koska kirjatut tiedot olivat epämääräisiä ja vailla minkäänlaista systematiikkaa. Nuori lääketieteen opintoihinsa kyllästynyt Alphonse, joka oli saanut vaatimattoman toimensa lääkäri-isänsä suhteitten turvin, kiusaantui ympärillään vallinneesta epäjärjestyksestä ja ryhtyi tilastollista antropologiaa kohtaan perhepiirissä vallinneen kiinnostuksen ja omien anatomian opintojensa turvin mietti-

⁹ Albert Weingart: Ueber das Untersuchen von Urkundenfälschungen, AK 1 (1898), 61-79;
Robert Heindl: Chemie und Photographie im Dienst der Verbrechensaufklärung, AK 87 (1930), 9.
¹⁰ N.A.Kosloff: Die gerichtliche chemisch-photographische Expertise in Schriftsachen,
AK1 (1899), 285-286

mään, miten luoda toimeensa jonkinlaista järjestystä. Tuloksena oli luuston mitta-suhteitten pysyvyyteen ja niissä esiintyviin yksilöllisiin eroihin perustunut antropometrinen tunnistamisjärjestelmä, jossa henkilön tunnistaminen tapahtui yhdentoista eri kehonmitan pohjalla.¹¹

Alphonsen 1879 esittämät ensimmäiset ehdotukset saivat poliisiprefektiltä tylyn vastaanoton. Bertillonin veljentytär on kuulemansa perusteella kertonut, että prefekti otti yhteyttä nuorukaisen isään ja kehoitti tätä harkitsemaan poikansa toimittamista psykiatriseen hoitoon. Aikansa antropologista tutkimusta likeltä seurannut isä vakuuttui kuitenkin pojan ajatusten järkevyydestä ja kannusti tätä jatkamaan samalla kun pyrki itse puhumaan tämän puolesta eri tahoilla. Prefekti ei taipunut, mutta nimitti Alphonse Bertillonin vakinaiseen toimeen ja ilmoitti erottavansa tämän heti, mikäli oudot tutkimukset jatkuisivat.

Toiveet kiinnitettiin nyt uuteen prefektiin, jonka isä sai arvovaltaisia tuttaviaan hyväksi käyttäen perehtymään Alphonsen ajatuksiin, joita tämä oli vähin äänin viimeistellyt. Tällä kertaa toiveet eivät olleet turhia, sillä joulun alla 1882 prefekti antoi Alphonse Bertillonin käyttöön kaksi apulaista ja määräsi tämän kokeilemaan käytännössä kehittämänsä menetelmää kolmen kuukauden aikana ja osoittamaan, olisiko siitä mihinkään.

Vuoden 1883 kuluessa Bertillon kykeni apulaisineen täyttämiensä mittauskorttien perusteella tunnistamaan 49 rikoksenuusijaa. Työ sai jatkua ja 1888 omiin tiloihinsa siirtynyt tunnistamistoimisto ryhtyi palvelemaan koko Ranskan poliisitoimintaa. Samana vuonna antropometria otettiin käyttöön jo Yhdysvaltain suurimmissa vankiloissa.

Bertillon talletti rekisterikortteihinsa antropometrinen mittojen lisäksi valokuvan ja 1880-luvun lopulla kehittämiensä portrait parien mukaisen tuntomerkkikuvauksen sekä merkinnät erikoistuntomerkeistä ja rikoksista. Tärkeintä oli, että aineisto järjestettiin käyttökelpoisella tavalla. Ensinnäkin se jakautui kolmeen luokkaan pään pituuden mukaan, nämä luokat puolestaan edelleen kolmista pään leveyden mukaan. Syntyneet yhdeksän luokkaa jakautuivat vielä kolmista keskisormen pituuden mukaan, edelleen kolmista käsivarren pituuden mukaan ja vielä kolmista poskiluun leveyden mukaan. 1890-luvun alkupuolella Bertillon jalosti jakoaan vielä oikean käden neljällä sormenjälgellä,

¹¹ Suzanne Bertillon: *Vie d'Alphonse Bertillon, inventeur de l'anthropometrie*. Paris 1941 (3. ed.), 85-155. Bertillonin työtä koskevat tiedot perustuvat tähän teokseen, mikäli toisin ei ole mainittu.

joita varten kehittämänsä luokituksen mukaan hän vielä järjestystä 243 luokkaansa pienempiin kokonaisuuksiin.¹² Samoihin aikoihin hän pyrki helpottamaan kaiken aikaa kasvavista kokoelmista toimitettavaa etsimistä jakamalla koko kortiston vuosikymmenittäin rekisteröityjen syntymäajan mukaisesti.

Tuloaan oli tekemässä myös aivan toisenlainen tunnistamismenetelmä, sormenjäljet, joiden tarjoamista mahdollisuuksista menetelmän katkerana vastustajana usein mainittu¹³ Bertillonkin oli varsin hyvin selvillä. Sormenjälki-identifioinnin ajatus on johdettavissa vanhoista itäisistä kulttuureista, joissa sormenjälkeä käytettiin yleisesti nimikirjoituksen asemesta asiakirjojen vahvistamiseen.¹⁴ 1900-luvun alussa sormenjälkien soveltamismahdollisuuksia pohdiskelleet kriminalistit tiesivät turkkilaisten tunnistavan oman sormenjälkensä asiakirjasta sellaisenaan. Ihon pintakuviona herätti jo varhain myös uuden ajan eurooppalaisten tieteentekijäin huomiota, kun he tarkastelivat uudella, mullistavalla apuvälineellään mikroskoopilla ensi hätään omia sormenpäitään ja kirjasivat teoksiinsa löydöksensä tästä monimuotoisesta ilmiöstä. Oppineitten traktaateissa ei kuitenkaan juuri mietiskelty löydöksen soveltamista.¹⁵

Oivalluksen tie tunnistamiskäytännöksi oli pitkä ja karikkoinen. Niinpä sormenjälkien historiallisia vaihteita tutkinut Robert Heindl sai 1920-luvulla asiakirjalöydöksiään tarkastellessaan vain todeta, että Saksasta olisi aivan hyvin voinut tulla sormenjälki-identifioinnin pioneerimaa Englannin sijasta. Hän näet sattui löytämään berliiniläisessä teurastamossa työskennelleen eläinlääkärin Wilhelm Eberin 1888 Preussin sisäasiainministeriölle lähettämän varsin laajan ehdotuksen rikospaikoilta löytyvien sormenjälkien käyttämisestä tekijän osoittamiseen. Eläinlääkäri oli teurastamon työkirjoja tarkastaessaan havainnut kykenevänsä lehdille jääneistä verisistä sormenjäljistä tunnistamaan, kuka oli kulloinkin merkintöjä tehnyt.

¹² Ks. esim. A. Niceforo, *Die Kriminalpolizei und ihre Hilfswissenschaften, eingeleitet und erweitert von H. Lindenau* (s.a., oik. 1909), 301-303.

¹³ Ks. esim. Heindl, *Sir William Herschel*. AK 70 (1918), 139.

¹⁴ Robert Heindlin 1920-luvulla ilmestynyt kolossaalinen "System und Praxis der Daktyloskopie" (1. painos 1921, 3. painos 1927) antaa varsin yksityiskohtaista ja huolellisesti dokumentoitua tietoa myös sormenjälkien käytön historiasta kautta aikojen.

¹⁵ Mm. Breslaun yliopiston fysiologian ja patologian professoriksi 1823 kutsuttu Johannes Evangelista Purkinje esitteli professorinväitöskirjassaan käsien ja jalkojen ihon kuviomuotoja, muttei aikomuksistaan huolimatta jatkanut työtään sovellutusten tasolle. G. Roscher: *Der Altmeister der Daktyloskopie. Ein Gedenkblatt für J. E. Purkinje*. Sisältää Purkinjen tekstin kokonaisuudessaan. AK 22 (1906), 326-333.

Ilmeisesti tietoisena jodin käytöstä ihosairauksien aiheuttamien muutosten tutkimisessa Eber esitti jodin hyödyntämistä ihon rauhaseritteistä muodostuvien "kädenjalkien" esiin saamiseksi. Tätä kautta hän tuli myös kiinnittäneeksi huomiota ihon rauhasiin ja otti ne "uurteitten ja vakojen" lisäksi huolellisesti huomioon vertailumahdollisuuksia esitellessään. Hän pohdiskeli myös jalkien tallentamista ja tuli siinä yhteydessä esittäneeksi niin ikään talteenottofolion ajatuksen, kehitteli itse tarkoitusta varten taipuisaa, glyseriinillä ja jodilla käsiteltyä paperia. Kun eläinlääkäri ei kuitenkaan keksinyt hyödyntää mustetta sormenjalkien talteen ottamisessa, Heindl vakuuttui siitä, että ajatukset olivat syntyneet omintakeisesti eikä eläinlääkäri tiennyt tussia sormenjalkien tuottamiseen käyttäneiden itäisten kulttuurien käytännöistä sen paremmin kuin niitä jo esitelleistä brittien lehtikirjoituksistakaan. Preussin sisäasiainministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnon Berliinin poliisipresidentiltä, joka katsoi, ettei ajatus ollut käytäntöön sovellettavissa. Eläinlääkäri sai sittemmin vakiintuneita sormenjalkien käyttötapoja suuresti vastanneen ehdotuksensa takaisin ja hänen sormenjalkien tallennusvälineitä varten rakentamansa rasia jouti ompelukoriksi.¹⁶

Sormenjäljet ohjautuivat lopulta tunnistamistekniikaksi itäisen kulttuurin juurista kasvavina ja oma-aloitteisen, käytännön hallintotyössä tapahtuneen kokeilemisen jälkeen. Bengalissa brittiläisen siirtomaahallinnon virkamiehenä toiminut William Herschel ryhtyi 1850-luvulla otattamaan eläkkeennostajilta sormenjäljen oikean henkilöllisyyden osoittamiseksi, kun oli käynyt ilmi, että varoja joutui väärin käsiin. Vähitellen Herschelin kokoelmat kasvoivat ja menetelmällä ryhdyttiin varmistamaan myös saapuvien vankien henkilöllisyys Herschelin hallintoalueen eräässä vankilassa. Herschel otti kokoelmaansa ainoastaan oikean käden etu- ja keskisormen jäljet ja menetelmän käyttö rajoittui vielä henkilöllisyyden toteamiseen jälkiä vertailemalla. 1877 Herschel esitti menetelmänsä ottamista käyttöön koko Bengalin alueen vankiloissa, mutta aloite ei saanut suopeaa vastaanottoa.¹⁷

¹⁶ Robert Heindl: Die erste deutsche Arbeit über das Fingerabdruckverfahren als polizeiliches Identifizierungsmittel, AK 85 (1929), 30-69.

¹⁷ Robert Heindl: Sir William Herschel, AK 70 (1918), 140-141.

Vuonna 1880 julkaisi puolestaan Japanissa työskennellyt skotlantilainen lääkäri Henry Faulds brittiläisessä *Nature*-lehdessä artikkelin sormenjälkien pysyvyyttä ja yksilöllisyyttä koskeneista tutkimustuloksistaan ja ehdotti niiden soveltamista tunnistamiseen. Ajatustensa saamaan viileään vastaanottoon pettynyt William Herschel vastasi Fauldsin kirjoitukseen ja ilmoitti jo parinkymmenen vuoden ajan käyttäneensä sormenjälkiä tunnistamiseen. Miesten kitkerä kiistely oivalluksen isyydestä jäi vielä akateemiseksi. Kun maineikas antropologi Francis Galton 1888 sai tehtäväkseen ryhtyä selvittämään mahdollisuuksia luoda Englannin oloihin kelvollinen tunnistamisjärjestelmä, hän matkusti ensin Pariisiin tapaamaan Alphonse Bertillionia, jonka antropometrian luotettavuudesta hän ei kuitenkaan täysin vakuuttunut. Löydettyään *Nature*-lehdessä käydyin keskustelun hän otti yhteyttä Herscheliin ja paneutui perinpohjaisesti sormenjälkien tarjoamiin mahdollisuuksiin. 1892 julkaisemassaan sormenjälkiä koskevassa tutkielmassa hän kirjasi keksijänansion Herschelin nimiin, mikä puolestaan nostatti Fauldsin pettymyksen. Galtonin työn innoittamana taas Intiassa hallintovirkamiehenä toiminut Edward Henry ryhtyi ennen pitkää kokeilemaan sormenjälkien avulla tapahtuvaa tunnistamista ja kehittämään tarkoitukseen soveltuva luokittelujärjestelmää. Henryn järjestelmä otettiin käyttöön Intiassa 1897 ja hän toi sen mukanaan Lontooseen 1901. Galtonin aikaansaannokset puolestaan joutuivat Englannin sisäasiainministeriön asettaman komitean arvioitaviksi. 1894 jättämässään mietinnössä komitea päätyi esittämään, että tunnistamisjärjestelmä koottaisiin osittain antropometrian, osittain taas daktyloskopian varaan. 1895 komitean ehdotus toteutettiin Lontoossa.¹⁸

Edward Henryäkin ripeämmin toimi Kroatiasta Argentiinaan siirtolaisena muuttanut Juan Vucetich, joka oli 1891 saanut tehtäväkseen perustaa La Plataan antropometriaa soveltavan tunnistamistoimiston. Tutustuttuaan eräässä lehtiartikkelin pohjalta Galtonin sormenjälkitutkimuksiin hän ryhtyi heti ottamaan rekisteröitävistään myös sormenjälkiä. Jo 1892 hän onnistui tunnistamaan erään henkirikokseen syyllistyneen sormenjäljen perusteella.¹⁹

Robert Heindlin perinpohjaiset selvitykset paljastavat, että Japanissa sormenjälkien parissa työskennellyt Henry Faulds kertoi jo 1880 onnistuneensa parissa tapauksessa paljastamaan rikoksentehtäjän sormenjäljen avulla. Alexandre Lacassagnen kuuluisalla oikeuslääketieteen laitoksella Lyonissa valmistuneessa tutkimuksessa taas tarkastel-

¹⁸ John I. Thornton: *Criminalistics - Past, Present, and Future*, Lex et Scientia 1975, 17-18;
Robert Heindl: *System und Praxis der Daktyloskopie und der sonstigen technischen Methoden der Kriminalpolizei* (Dritte Aufl. Berlin - Leipzig 1927) 48-54, 65-68.

¹⁹ *Führende Kriminalisten: Johann Vucetich, Kriminalistik* 1955, 34-35.

tiin rikospaikkasormenjälkien mahdollisuuksia oikeuslääketieteen näkökulmasta jo 1885 ja laitos tuotti sittemmin huomattavan määrän sormenjälkien hyväksikäyttöä koskevaa tutkimusta jo 1800-luvun puolella.²⁰ Myös Edward Henryn rekisterit Bengalissa osoittivat rikospaikkasormenjälkienkin käyttökelpoisuuden jo 1898²¹ ja Alphonse Bertillonin sormenjälkien voimaa kohtaan tuntemat epäilykset väistyivät ainakin rikospaikkasormenjälkien osalta 1902, kun hänen toimistonsa onnistui rikospaikalle jääneen sormenjäljen voimin saamaan murtovarkaan tunnustamaan tekonsa.²²

Hans Gross ja kriminalistiikan tieteenala

Hans Gross (1847-1915) oli toiminut parin vuosikymmenen ajan tutkintatuomarina, syyttäjänä ja tuomarina julkaistessaan 1893 Tutkintatuomarin käsikirjansa²³, joka saavutti nopeasti rikostutkinnan perusteoksen aseman laajalti eri puolilla maailmaa. Käänteentekevää tämän mittavan teoksen sisällössä oli keskittyminen nimenomaisesti aihetodisteiden hankkimiseen. Ennennäkemättömän systemaattisesti ja kattavasti Gross esitteli tutkintatyössä tuolloin käytettävissä olleet mahdollisuudet arkipäiväisimmistä jälkihavainnoista luonnontieteen tuoreimpiin saavutuksiin. Ensimmäisessä painoksessaan Gross saattoi jo mikroskooppisten tutkimusten moninaisten mahdollisuuksien lisäksi kertoa Paul Jeserichin kyetneen spektrin perusteella toteamaan veren häikäpitoisuuden. Huomiota sai osakseen myös Ranskassa käyttöön otettu antropometria sekä sormenjälkien hyväksikäyttö rikostutkimuksessa. Valokuvauksen rikostutkimukselle tarjoamia mahdollisuuksia Gross piti jo loistavina. Sen lisäksi, että valokuvauslevy "näki enemmän kuin silmä", Gross saattoi ilokseen todeta, että lukuisat tutkintatuomarit olivat tarttuneet tuumasta toimeen ja oikeuksiin toimitettujen rikostutkinta-asiakirjojen joukossa oli jo varsin paljon rikospaikkavalokuvia, jotka tallettivat oikeuden arvioitavaksi seikkoja, joiden merkityksellisyyttä ei kukaan ensi alkuun kenties ollut tullut ajatelleeksi.²⁴

²⁰ Heindl 1927, 102; 302-303. Ks. myös Thornton, 15.

²¹ Heindl 1927, 78-79.

²² Bertillon, 172-173. Veljentyttären tässä kirjassaan ja monien muidenkin kirjoittajien toistamat käsitykset Bertillonin pioneeriudesta rikospaikkasormenjäljen hyödyntäjänä eivät kuitenkaan pidä paikkaansa.

²³ Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen u.s.w., Graz 1893

²⁴ Gross 1893, 130-138.

Yleisen tunnistamistekniikan asemassa Gross näki vielä ennen kaikkea valokuvat ja niitä tukevan antropometrian, jota voitaisiin tarvittaessa edelleen täydentää sormen-jäljillä. Sormenjälkien käyttökelpoisuudesta Gross oli Galtonin artikkelien perusteella varsin vakuuttunut, mutta näki niiden soveltuvan ensi sijassa tekijän tunnistamiseen rikospaikalta löytyneitten jälkien perusteella.²⁵

Vaikka Gross käsikirjassaan keskittyi aihetodisteisiin, hän syventyi toisaalla perin pohjin myös kriminaalipsykologiaan, josta hän julkaisi 1898 laajan yleisesityksen. Grossin kriminaalipsykologia oli kaikkiin asianosaisiin pätevää sovellettua psykologiaa, "joka käsitteli kaikkia niitä sielullisia ilmiöitä, jotka voivat tulla kysymykseen rikosten tutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä". Gross käsitteli asiantuntevasti ammattipsykologien esittelemiä tieteellisiä tutkimustuloksia ja arvioi niiden soveltuvuutta rikostutkinnassa hyödynnettäviksi.²⁶

Todistajanlausuntojen ongelmallisuuden tunnustaminen ajoi mm. Hans Grossin kuitenkin entistä voimallisemmin korostamaan aihetodisteitten merkitystä ja vaatimaan käytännön rikostutkijoiden valmentamista "rikosoikeudellisten aputieteitten" hyväksikäyttämiseen. Mitä merkittävin ensiaskel tällä tiellä oli kriminalistiikan kysymyksiä kaikessa laajuudessaan käsittelevän Archiv für Kriminal-Anthropologie und Kriminologie -aikakauskirjan perustaminen 1898. Kriminaalipsykologian ja myös suosituksen kriminaalipsykiatrian varsin voimakas painotus näkyi selvästi Archivin sisällössä ennen ensimmäistä maailmansotaa.

Gross pyrki julkaisuissaan myös muotoilemaan rikostutkintaan suoranaisesti liittyvien kysymysten kokonaisuutta omaksi tieteenalakseensa ja pohti sen osa-alueiden keskinäisiä suhteita. Grossin 1904 julkaisemassa hahmotelmassa kriminologia esiintyi rikoksen yleisiä ilmenemismuotoja koskevana yläkäsitteenä, jonka suojiin sijoittuivat kriminaaliantropologia (kriminaalisomatologia ja objektiivinen kriminaalipsykologia), kriminaalisosiologia (kriminaalilastotiede ja kriminaalisosiaalipsykologia) sekä rikoksen erityisiä ilmenemismuotoja käsittelevänä opinosana kriminalistiikka ja subjektiivinen kriminaalipsykologia. Kaikkien näiden pohjalta johduttiin edelleen kriminaalipolitiikan alueelle. Tämän kokonaisuuden perustalta hahmottui myös Grossin Archivin sisältö. Grossille kriminalistiikka oli ennen kaikkea rikoksenteon tekniikkaa tutkivaa rikos-fenomenologiaa ja käytännön rikostutkintaoppia. Ensimmäisen maailmansodan jäl-

²⁵ Gross 1893, 144-146; 466-474.

²⁶ Kube, 119-120.

keen varsinkin kriminaalipsykologia jäi Archivin sivuilla selvästi luonnontieteellisen kriminalistiikan varjoon samalla kun myös organisaatio- ja tiedonhallintakysymykset voittivat alaa.

Myöhemmät kriminalistiikan jäsentely-yritykset ovat seurailleet Grossin ajatuksia. Useissa oppilaitoksissa, mm. Berliinin yliopistossa kriminalistiikkaa opettanut ja sittemmin merkittävän uran luonut saksalaiskriminalisti Max Hagemann esitteli käsityksensä kriminalistiikan sisällöstä ja suhteista muihin rikollisuutta kosketteleviin tieteisiin Berliinissä ilmestyneen Kriminalistische Monatsheften viidennen vuosikerran palstoilla 1931. Hän jakoi kentän kolmii, kriminologiaan, rikosten torjuntaoppiin sekä tieteellisen tutkimuksen ja käytännön kokemuksen pohjalta kokonaisuutta tarkastelemaan kriminaalipolitiikkaan. Kriminologiasta Hagemann erotteli rikollisuutta selittävän ja kuvailevan osa-alueen. Rikollisuutta selittävään kriminologiaan hän sisällytti kriminaaliantropologian, -sosiologian ja -psykologian. Rikollisuutta kuvaileva kriminologia taas oli Hagemannin näkemyksen mukaan juuri kriminalistiikkaa, joka välitti tietoa rikosten ilmenemismuodoista ja torjunnan menetelmistä. Tähän tuli sisällyttää niin rikoksentekijän kuin torjunnankin taktiikka, torjunnan taktiikkaan taas niin tutkinnan kuin ehkäisykin menettelytavat. Rikosten torjuntaopin alan Hagemann ulotti suoranaisia rangaistuksia käsittelevästä penologiasta turvaamistoimenpiteitten kautta sosiaalipolitiikkaan. Mm. niin ikään Berliinissä kriminalistiikkaa opettanut Hans Schneickert puolestaan korosti kriminaalipsykologian merkitystä kriminalistiikassa ja paneutui siihen laajasti myös omassa tuotannossaan. Kriminalistische Monatsheften perinteitä jatkavassa Kriminalistik-lehdessä jälleen 1953 alan rakennetta hahmotellut kirjoittaja päätyi koostamaan kriminalistiikan kriminaalitaktiikasta, -tekniikasta ja taktisesta kriminaalipsykologiasta.²⁷

1899 Gross kutsuttiin rikosoikeuden professoriksi Czernowitziin, josta hän siirtyi 1903 Prahaan ja lopulta 1905 vastaavaan virkaan kotikaupunkinsa Grazin yliopistoon. Tieteellisten ansioittensa turvin yliopistomaailmaan päätyneen Hans Grossin ajamana kasvoi osaltaan myös ajatus kriminalistisesta tutkimuksesta ja opetuksesta huolehtivista yliopistollisista kriminalistiikan laitoksista. Gross esitteli tavoitteensa jo 1893 ensi kerran ilmestyneessä tutkintatuomarien käsikirjassaan. Kaksi eri kertaa, 1906 ja 1909, hän laati Itävallan opetusministeriölle muistion, jossa hän esitti tällaisen instituutin perustamista Graziin.²⁸

²⁷ Kriminalistische Monatshefte 1931, 133-134; Friedrich Keunecke: Die Kriminalistik als Hilfswissenschaft des Strafrechts, Kriminalistik 1953,2-7.

²⁸ Franz G. Strafa: Zur Denkschrift über die Errichtung kriminalistischer Institute, AK 66 (1916), 313-314.

Sen paremmin yksin kuin ensimmäisenäkään Gross ei tutkimus- ja koulutusajatuksineen suinkaan ollut liikkeellä.

Siinä missä Bertillon apulaisineen keskittyi Pariisin toimistossaan tunnistamisjärjestelmän ja rikospaikkavalokuvauksen kehittämiseen, ranskalaisen tieteellisen rikostutkimuksen kasvupisteisiin kuului samoihin aikoihin myös Lyon, jossa kriminaali-antropologian kehittäjänä tunnettu Alexandre Lacassagne toimi vuodesta 1880 oikeuslääketieteen professorina. Lacassagne kokosi ympärilleen suuren joukon oppilaita ja loi merkittävästi rikostutkimustekniikkaa luonnontieteitten ja oikeuslääketieteen lähtökohdista kehittäneen koulukunnan.²⁹ Yksi Lacassagnen ryhmän keskeinen aihepiiri oli jo 1890-luvulta lähtien sormenjälkitutkimus.³⁰

Kriminaalianthropologia kuitenkin kukoisti ennen kaikkea alppien eteläpuolella Italiassa, jossa ammattimaiset rosvojoukot olivat käyttäneet taitavasti hyväkseen niemimaan valtiollista hajanaisuutta. Valtiollisen yhdistymisen myötä alkoivat myös yritykset kurin palauttamiseksi maahan sotilaskomennuskuntien ja poliisiyksiköitten voimin.³¹ Tällaisissa tehtävissä aloitti uransa myös nuori lääkäri Cesare Lombroso, joka erään rikollisen takaraivolusta löytämänsä eläimille tyypillisen syvennyksen innoittamana päätyi ajatuksiinsa rikollisten ja mielisairaiden synnynnäisestä fyysisestä poikkeavuudesta.³² Lombrosin perin kiisteltyjä erityisen rajusanaista vastustusta niin Grossin Archivin sivuilla kuin Lyonissakin herättänyt, rikollisuuden biologista taustaa etsinyt torinolainen koulukunta rakensi perustan tieteellisen tutkimuksen soveltamiselle italialaisessa rikostutkinnassa ja poliisitoimessa. Italian "tieteellisen poliisin" synty on Giovanni Giolittin voimakkaasti ja häikäilemättömästi johdetun politiikan ja taloudellisen kehityksen läpimurron aikana muistetun, 1900-luvun ensi vuosiin sijoittuvan hallituskauden hedelmiä. Jo 1896 oli pitkään Lombrosin oppilaana ja avustajana työskennellyt oikeuslääkäri Salvatore Ottolenghi ryhtynyt järjestämään Sienassa krimi-naalianthropologian poliisitoiminnallisia sovellutuksia hahmottelevaa yliopistollista opetusta. 1902 Ottolenghi perusti Roomaan tieteellisen poliisikoulun, jossa keskityttiin ajan kriminaalitekniisten uutuuksien esittelyn lisäksi hyvin voimakkaasti antropologian ja psykologian hyväksikäyttöön poliisitoimessa. Ottolenghin voimakas kiinnostus krimi-naalipsykologiaan ja rikollisen luonteen tutkimiseen johti pian rikollisten elä-

²⁹ Ks. esim. Locard, *Les policiers de roman et les policiers de laboratoire*, Paris 1924, 149.

³⁰ Ks. esim. Locard 1924, 155ff.

³¹ Ks. esim. Harry Söderman, *Enemmän kuin rikos. Kuuluisan rikostutkijan muistelmia* (Jyväskylä 1958), 385.

³² Luigi Bulferetti: Cesare Lombroso (Torino 1975), 235-237; myös esim. Söderman 1958, 385-387.

mäkerrallisten ja luonnetietojen systemaattiseen kokoamiseen poliisitoimipaikkojen yhteyteen perustettuihin antropologis-biografisiin toimistoihin.³³ Rikoksentekijät sekä fyysisesti että yhteiskunnallisesti poikkeavana ryhmänä nähnyt kriminaaliantropologia innosti rikostutkijoita Italian lisäksi mm. Yhdysvalloissa, eteläisessä Amerikassa sekä Espanjassa, mutta muualla Euroopassa se ei saanut suurtakaan vastakaikua.

Saksalaisella kielialueella rikostutkinnan kysymysten systematisointiin tarttuivat erityisesti oikeusoppineet. Sosiologisen rikosoikeuskoulun maineikkaimpana edustajana tunnettu rikosoikeuden professori Franz von Liszt käynnisti 1880-luvun lopulla Marburgissa kriminalistisen seminaarinsa, jonka sitten vei mukanaan Halleen ja lopulta 1899 Berliiniin. Lisztin seminaari oli tarkoituseriltään nimenomaisesti kriminalistinen laajassa merkityksessään, ei rikosoikeudellinen. Seminaarinsa tavoitteeksi hän asetti "rikosoikeustieteen kaikkien haarojen käsittelemisen, terveen kriminaalipolitiikan palvelemisen niin kriminaalibiologisilla ja -sosiologisilla tutkimuksilla kuin historiallisilla ja oikeusvertailevillakin töillä".³⁴

Virkaanastujaisluennossaan 1899 Liszt valitti, ettei juridiikkaa opiskeleville ollut tarjolla tilaisuutta perehtyä aihetodisteita koskeviin käytännöllis-teknillisiin menettelytapoihin ja vaati asiointilan korjaamista, Hans Grossin hahmotteleman kriminalistiikan rakentamista omaksi systemaattiseksi oppialakseen. Lisztin ponnistelut kriminalistiikan tutkimuksen ja opetuksen laajentamiseksi Berliinissä etenivät vain vaivoin, professorin vapaamieliset näkemykset kun eivät miellyttäneet Unten den Lindenin ministereitä.³⁵

³³ Salvatore Ottolenghi: Die Kriminalbiologie in der internationalen Polizei, III Internationaler Polizeikongreß in Antwerpen 1930; *Revue internationale de criminalistique* 1934, 392-395; Richard Bach Jensen: *Police Reform and Social Reform: Italy from the Crisis of the 1890s to the Giolittian Era. Criminal Justice History* 1989, erit. 193.

³⁴ Rainer Leonhart: *Abschied von einem Schatz. Zur Geschichte der Kriminalistik an der Berliner Universität, Kriminalistik* 1991, 529-531.

³⁵ Leonhart, 531-533.

Kriminalistista erikoistietämystä etsittiin ensi alkuun ennen kaikkea pioneerihahmojen luota, jotka kouluttivat koko joukon ulkomaisia oppilaita. Sveitsiläinen kemisti Rodolphe Archibald Reiss hakeutui Bertillonin oppilaaksi 1900 ja sai tältä perusteellisen valmennuksen oikeusvalokuvauksen tuolloisiin hienouksiin. Kotiuduttuaan Reiss aloitti Lausannen yliopistossa oikeusvalokuvauksen opettamisen ja ansioitui 1908 toimintansa käynnistäneen kriminalistisen yliopistoinstituutin perustajana ja ensimmäisenä professorina.³⁶ 1800-luvun lopun Ranskasta haki asiantuntemuksensa myös Mina Minovici, jonka jo 1892 Bukarestiin muodostama oikeuslääketieteellinen laitos kasvatti myös Romaniaan voimakkaan tieteellisen rikostutkinnan perinteen.³⁷

Grazin yliopistoon Hans Grossin aloitteesta 1912 perustettu kriminalistiikan laitos täytti kokonaisuudessaan ne tehtävät, joita Gross tällaisen valtakunnallisen asiantuntijaelimen hoidettaviksi määritteli. Keskeistä Grossin ajatuksissa oli, että laitos toimisi nimenomaan kriminalistiikan tieteenalan kehittäjänä ja vaalijana ja tarjoaisi sen ohessa viranomaisille monipuolista asiantuntijapalvelua. Ensinnäkin laitoksen oli tarjottava yliopistollista opetusta niin kriminaalipsykologian, kriminaaliantropologian kuin kriminalistiikan ja rikostilasto-opinkin alalta. Tähän liittyen laitoksen tuli ylläpitää monipuolista käsikirjastoa sekä rikosmuseota, jollaisen Gross oli jo 1896 perustanut Graziin. Museo tuli Grossin mielestä rakentaa nimenomaan opetustarkoitusta silmällä pitäen niin, että se tarjosi yleisluontoisen kokonaiskuvan kriminalistiikan tieteenalasta sekä esitteli käytännöstä kertyneen aineiston avulla niin erilaisia rikoksia ja niiden tekotapoja kuin tutkintaa ja oikeuskäsittelyäkin. Olennaisen osan laitoksesta täyttivät laboratorio sekä kriminalistinen asiantuntijakeskus, joiden oli määrä opetukseen liittyvien tehtävien lisäksi kyetä antamaan asiantuntijalausuntoja mitä moninaisimmista rikostutkinnassa ilmenevistä seikoista. Kaiken tämän täydennykseksi ja välttämättömäksi tiedon jakamisen ja julkistamisen välineeksi Gross edellytti laitokselta omaa tieteellistä julkaisua. Grazin instituuttinsa luotuaan Gross ryhtyi puhumaan myös berliiniläiskollegoitensa instituuttiajatuksen puolesta.³⁸

³⁶ Ks. esim. Bertillon, 188.

³⁷ *Revue Internationale de Criminalistique* 1933, 383-384.

³⁸ Hans Gross: *Kriminalistische Institute*, AK 1 (1898), 108 ff. (myös *Gesammelte Aufsätze I*, Graz 1902, 1J4-123); sama: *Ein kriminalistisches Reichsinstitut für Deutschland*, AK 54 (1913), 193-199.

Berliiniläiset oikeusoppineet eivät tyytyneet Grossin tapaan tavoittelemaan enää vain yhtä valtakunnallista laitosta. He katsoivat, että välttämättömäksi käyneen kriminalistisen tietouden levittämiseksi olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää kriminalistiikan opetusta yleensäkin juridiikan opetuksen yhteydessä sekä toisaalta valmentaa käytännön rikostutkijoita erilaisin erikoiskurssein sellaisissa kaupungeissa, joissa niin rikospoliisi kuin yliopistokin kykenivät tarjoamaan tähän parhaat edellytykset. Preussin oikeusministeriö sai 1913 vastaanottaa professori Lisztin yhdessä hallitusneuvos H. Lindenaun ja oikeuslääketieteen laitoksen johtajan Fritz Strassmanin kanssa laatiman muistion, jossa tähdennettiin entistä tarkoituksenmukaisempien puitteitten luomista rikospoliisin, oikeustieteellisen kriminalistiikan opetuksen ja tutkimuksen sekä oikeuslääketieteen yhteistyölle opetuksen ja tutkimuksen alalla. Yhteistoiminta oli heidän mielestään parasta järjestää yliopistolliseksi laitokseksi, jonka tarjoamien kurssien suorittamista vaadittaisiin myös rikostutkintatehtäviä tavoittelevilta viranhakijoilta.³⁹ Lisztin kriminalistiikan seminaari vakiintui kriminalistiikan instituutiksi, mutta professorin kehnolaiset suhteet Preussin valtiojohtoon veivät siihen, että esitetyt uudistussuunnitelmat, joiden toteutuksesta vastaamaan aloitteentekijät suunnittelivat kutsuvansa professori Grossin, eivät saaneet osakseen toivottua ymmärtämystä.⁴⁰

Jonkinlaisina kriminalistiikan kehityksen lähtökohtapaaluina on nähty dresdeniläisten poliisiviranomaisten aloitteesta 1897 järjestetty antropometrian käyttöönotosta päättänyt kokous sekä 1898 Wienissä pidetty juhlanäyttely, jonka poliisipaviljongissa esiteltiin ajan poliisitoimen kaikkinaisten uutuuksien joukossa ennen kaikkea antropometriaa ja sen hyväksikäyttöä tunnistustehtävissä.⁴¹ Oikeuslääkärin asiantuntija-asema oli jo tuolloin vakiintunut ja tunnustettu, mutta niin valokuvaus kuin yleensäkin mikroskooppiset ja kemialliset tutkimukset olivat vuosisadan vaihteen kriminalistiikassa vielä tekemässä läpimurtoaan. Jo 1894 Roomassa järjestetyssä kansainvälisessä oikeuslääketieteen kokouksessa saksalaistutkijat esittelivät perinpohjaisesti hampaiden henkilötunnistukselle tarjoamia mahdollisuuksia⁴², kun sen sijaan monista yrityksistä huolimatta ennen 1900-luvun ensi vuosia ei kyetty löytämään luotettavaa keinoa erottaa

³⁹ Franz G. Straffa: Zur Denkschrift über die Errichtung kriminalistischer Institute, AK 66 (1916), 313-323.

⁴⁰ Leonhart, 531-533.

⁴¹ Ks. Hans Gross: Die Ausstellung der k.k. Polizeidirection Wien auf der Jubiläumsausstellung 1898 in Wien, Gesammelte Aufsätze I, 168-170; Friedrich Paul: Die Kollektivausstellung der Polizeibehörden auf der Städteausstellung in Dresden, AK 13 (1903), 348; Friedrich Paul: Die kriminalistische Photographie auf der Internationalen Photographischen Ausstellung in Dresden, AK 36 (1910), 241.

⁴² AK 17 (1904), 174.

ihmisverta eläinten verestä. Mikäli käytettävissä oli tuoreita näytteitä, diagnoosi voitiin jonkinlaisella varmuudella tuolloin tehdä verisolujen muodon ja koon perusteella. Kiusallinen aukko alkoi täytyä 1901, kun havaittiin, että toisen eläinlajin verellä tai veriseerumilla riittävän pitkään käsitellyn eläimen veren seerumi sakkautti tämän toisen lajin veren. Havainto innoitti tutkijat lukemattomiin kokeisiin, jotka osoittivat, että eri eläinlajien veri voitiin nyt tunnistaa vuosiakin vanhoista näytteistä.⁴³ Ensimmäisen maailmansodan jälkeen veriryhmätutkimuksissa päästiin niin pitkälle, että niitä voitiin käyttää avuksi niin isyystutkimuksissa kuin tarvittaessa tukena erilaisissa tunnistamistehtävissäkin. Veriryhmäanalyysin avulla voitiin sulkea epäiltyjen joukosta pois syyttömiä, mutta henkilön tunnistaminen veren avulla kangasteli kriminalistien mielessä vasta tulevaisuuden mahdollisuutena.⁴⁴

Hans Gross vakuutteli, että miltei kaikissa rikostapauksissa oli saatavilla todistuskappaleita, kunhan niitä osattiin vain etsiä ja oikealla tavalla analysoida. Erityisesti maineikkaan Archivinsa niteissä Gross pyrki täyttämään tietämyksen aukkoja. Ensimmäisten joukossa sai palstatilaa mm. perinpohjainen esitys eläinten karvojen mikroskooppisista ominaisuuksista. Tutkintatuomarit eivät yleensä kiinnittäneet huomiota tällaisiin "mitättömän pieniin" seikkoihin, varsinkaan kun aihepiiriä koskeva kirjallisuus oli vielä perin puutteellista.⁴⁵

⁴³ Uhlenhuth: Ueber meine neue forensische Methode zum Nachweis von Menschenblut, AK 6 (1901), 317; Julius Kratter: Ueber den forensischen Werth der biologischen Methode zur Unterscheidung von Thier- und Menschenblut, AK 10 (1903), 199-209 sekä 213-224.

⁴⁴ Paul Moritsch: Die Bedeutung der Blutgruppen des Menschen für die Kriminalistik, AK 77 (1925), 107; sama: Kann das Blut verschiedener Individuen unterschieden werden? AK 78 (1925), 20-23, Heindlin huomautukset.

⁴⁵ J. Moeller: Mikroskopische Beschreibung der Thierhaare, AK 2 (1899), 177-210.

Antropometria leviää

Antropometrinen tunnistamisjärjestelmä sai varsin suotuisan vastaanoton myös Ranskan ulkopuolella, vaikkei Hans Grossin patistelua antropometrian käyttöön ottamiseksi aivan heti otettukaan vakavasti Wienin poliisissa.⁴⁶ 1895 järjestelmää kuitenkin ryhdyttiin käyttämään Berliinin poliisilaitoksessa. Kesällä 1897 Berliinissä pidetyssä kokouksessa saksalaiset poliisiviranomaiset sopivat järjestelmän ottamisesta käyttöön koko maassa. Kokouksessa oli mukana edustajia myös Itävalta-Unkarista, Romaniasta ja Hollannista, joihin niin ikään alettiin pystyttää antropometrisiä toimistoja. Mittaus-toimistojen virkailijoita alettiin perehdyttää alaan yhtenäisen suunnitelman mukaisesti. Järjestelmä perustui antropometriaan, mutta mittauksen yhteydessä otetut sormenjäljet toimitettiin Berliinin keskusrekisteriin ja niiden kaksoiskappaleet säilyivät myös paikallisen viranomaisen hallussa.⁴⁷ Ilmeinen vaikutuksensa uuden tunnistamisjärjestelmän menestykseen oli Euroopan vallanpitäjien poliittisia anarkisteja kohtaan tuntemalla pelolla.⁴⁸

Myös Hans Gross oli vakuuttunut Bertillonin järjestelmän käyttökelpoisuudesta, vaikka myönsi siinä olevan puutteita. Hän näki tunnistamisjärjestelmän kehittyvän rikosrekisterilaitoksen olennaiseksi ja välttämättömäksi tueksi. Tärkeintä Grossin mielestä oli, että saataisiin aikaan kaikkialla yhtenäinen tunnistamisjärjestelmä, joka mahdollistaisi sähköitse toimitettavat kyselyt sekaannuksetta myös yli valtakunnanrajojen. Gross torjui pontevasti kaikki lukuisat antropometrian paranteluyritykset toistuvasti tähdentäen, että "parempi on hyvän vihollinen".⁴⁹ Wieniin 1899 ja pian myös muualle Itävaltaan perustetut mittaustoimistot noudattivatkin tarkoin Bertillonin edellyttämiä muotojako

⁴⁶ Gross: Gesammelte Aufsätze, 132.

⁴⁷ Roscher, AK 1 (1898), 254; Theodor Harster: Der Erkennungsdienst der Kgl Polizeidirektion München, AK 40 (1910), 116; Hans Schneickert: Unterrichtskurse für Gerichts- und Polizei-photographie, AK 40 (1911), 364. Ks. myös Niceforo, 398-399.

⁴⁸ Richard Bach Jensen: The International Anti-Anarchist Conference of 1898 and the Origins of Interpol, *Journal of Contemporary History* 1981, 323-347.

⁴⁹ Ks. esim. Hans Gross: Die Feststellung der Rückfalligkeit (1896), *Gesammelte Aufsätze*, 71-78; Grossin kommentti N.A.Kosloffin artikkeliin, AK 1 (1899), 278; sekä Levinsohnin artikkeliin Beiträge zur Feststellung der Identität, AK 2 (1899), 211.

⁵⁰ Hans Gross: Das Erkennungsamt der k.k. Polizeidirection in Wien, AK 10 (1903), 115-137.

Wienin tunnistamistoimiston spartalaisen yksinkertaisiin tiloihin kuului mittaussalin ja kortiston lisäksi huone valokuvaustöitä varten sekä opetussali, jonka lukuisista havaintovälineistä luuranko sekä suurikokoiset silmän ja korvan mallit herättivät suunnattoman kuva- ja taulukkomateriaalin keskeltä vierailijan huomiota. Toimiston työt etenivät mitä suurimman järjestelmällisyyden vallitessa: kolme virkailijaa toimitti mittauksia ja saneli tuloksia kolmelle kirjurille, jotka siirsivät ne korteille työtä nopeuttavia lyhenteitä käyttäen. Mittaustehtäviä hoitaneet virkailijat oli puettu mustiin pitkiin kaavun tapaisiin työasuihin, jotka suojasivat heitä likaantumiselta ja toivat mieleen tuonaikaisen lääkäriapulaisen. Hans Grossin mielestä pukuratkaisu oli erinomainen, sillä näin koko toimituksesta hävisi hänen mielestään poliisimainen, inkvisitorinen ja häpeällinen tuntu ja sijaan kehkeytyi ajatus siitä, että okiinkin kirurgisella klinikalla. Gross arveli, että tämä vaikutelma oli syynä siihen, että mitattavat alistuivat mittaukseen vastustelematta. Mittauksista ja kuvauksista huolehdittiin tarvittaessa myös toimiston tilojen ulkopuolella.⁵¹

Myös Venäjällä oli 1863 toteutuneen rikollisten polttomerkinnästä luopumisen jälkeen yritetty rakennella jonkinlaista ruumiinrakenteen mittaamiseen perustunutta tunnistamisjärjestelmää, joka kuitenkin osoittautui epäluotettavaksi. Rooman kansainväliseen vankilakokoukseen 1885 osallistuneet venäläisviranomaiset kuuntelivatkin tarkoin ensi kerran järjestelmänsä kansainväliselle kuulijakunnalle esitellyttä Alphonse Bertillionia. Viisi vuotta myöhemmin Pietariin perustettiin maan ensimmäinen antropometrinen toimisto, jonka yhteydessä toimi myös keskieuropalaisten laitosten kanssa varsin kilpailukykyinen valokuvaamo. Taloudelliseksi havaittua järjestelmää toteuttamaan perustettiin mittaustoimistoja myös muualle maahan - vuosisadan vaihteessa näitä ilman yhteistä johtoa ja yksityisin voimin ylläpidettyjä toimistoja oli kaikkiaan tusinan verran.⁵²

Antropometriaa tukeneesta sanallisen tuntomerkkikuvauksen järjestelmällistämistä, 1880-luvun loppupuoliskolla kehitelystä portrait parlesta, sanallisesta kuvauksesta, tuli lopulta Alphonse Bertillonin työn kestävin tuote, jonka vaikutus levisi hänen kursseilleen eri maista osallistuneitten viranomaisten mukana maailmanlaajuisesti. Bertillonin tavoitteena oli yhtäältä löytää etsintätyössä todella käyttökelpoiset tuntomerkkikäsitteet sekä toisaalta luoda rekisteröimiseen soveltuva tuntomerkistö. Omalta osal-

⁵¹ Hans Gross: Gesammelte kriminalistische Aufsätze, Leipzig 1902, 135.

⁵² N.A.Kosloff: Anwendung der Antropometrie in den russischen Gefängnissen, AK 1 (1899), 273-278.

taan hän pyrki soveltamaan ajatustaan Pariisissa 1900-luvun alussa etsivien käyttöön painetuissa rikolliskuvastoissa. 1900-luvun ensi vuosikymmenellä julkaistiin myös muutamia portrait parleta koskevia käsikirjoja. Kun saksalainen, R. A. Reissin Lausannen instituutissa kriminalistinoppinsa saanut Robert Heindl kiinnitti huomiota järjestelmän käyttökelpoisuutta heikentäviin epäkohtiin, R. A. Reiss puolestaan uskoi vielä ongelmien johtuvan käytännön kokemuksen puutteesta. Aika kuitenkin näytti, että Heindlin arvio oli oikea. Yrittäessään antaa absoluuttisen sisällön kuvaileville käsitteille Bertillon oli ottanut itselleen mahdottoman tehtävän. "Luonto ei etene hyppäyksittäin", Heindl totesi aikansa merkittävimpiä luonnontieteilijöitä seuraten ja jatkoi, ettei yksikään etsivä maailmassa kykenisi sanomaan, missä hyvin suuri nenä loppuu ja suuri nenä alkaa. Heindl saattoikin 1920-luvun lopulla todeta, että portrait parle ei ollut kyennyt valloittamaan maailmaa eikä edes Pariisia, jonka rikospoliiseista sai etsimällä etsiä henkilöä, joka hallitsisi portrait parien edes jotenkin käytännössä. Kaikesta huolimatta Heindlkin myönsi, että Bertillonin aikaansaannoksella oli kiistaton merkityksensä, vaikka tuntomerkkikäsitteistön luominen oli onnistunut vain osittain eikä näistäkään ollut rekisteröinnin perustaksi. Portrait parien merkitys oli ennen kaikkea pedagoginen. Kuten Heindl totesi, se oli opettanut rikosetsivät näkemään ja korosti, että systemaattisen tuntomerkkiopin opetuksen tuli ehdottomasti kuulua jokaisen poliisikoulun ohjelmaan.⁵³

Vaikka sormenjälkiä kohtaan tunnettu kiinnostus oli jo laajaa ja daktyloskopia alkoi esiintyä antropometrian kilpailijana, toivoi Hans Gross vielä 1901, että daktyloskopiaa käytettäisiin tunnistamistehtävissä ennen kaikkea Bertillonin järjestelmän täydennyksenä.⁵⁴ Hän piti kansainvälisen yhtenäisyyden kannalta myös valitettavana, että Englannissa ensi alkuun ja sormenjälkien ohella käytössä ollut mittausmenettely poikkesi selvästi Bertillonin järjestelmästä.⁵⁵

⁵³ Robert Heindl: Der wichtigste Bestandteil des Signalements, AK 80 (1927), 208-238.

⁵⁴ AK 7 (1901), 326.

⁵⁵ AK 10 (1903), 335-336.

Valokuva näyttää voimaansa

Siinä missä valokuva oli yksinään osoittautunut heikoksi perustaksi henkilötunnistus-järjestelmälle, siitä oli nyt kehittymässä mitä oivallisin aihetodistelun apuväline. Rikosvalokuvauksen johtavaksi pioneerikaupungiksi Saksassa kohonneen Hampurin rikospoliisin ja poliittisen poliisin päällikkö tohtori Gustav Roscher oli 1899 rikospoliisin haasteita arvioidessaan sitä mieltä, että kalleudestaan huolimatta valokuvasta oli kasvamassa rikospoliisin vankin tukipylväs. Roscher tähdensi, että valokuvaustehtäviä ei myöskään pitänyt jättää asianharrastajien hoidettaviksi vaan toimeen oli palkattava ammatti-ihmisiä.⁵⁶

Hampurin poliisi sai valokuvausateljeeta 1889. Oikeussihteeri Friedrich Paul patisteli hampurilaispoliiseja tarjoamaan rikospaikkakuvia oikeuden nähtäville heijastettaviksi, mutta oikeus torjui tällaisen tuomioistuinkäsittelylle sopimattomana teatraalisuutena ja yleisön houkutteluna. Tällaista esitystapaa saatiin odottaa Saksassa vuoteen 1909, jolloin Dresdenissä esiteltiin paikalliselle sota-oikeudelle sormenjälkitodisteita. Kovin mittavasta valokuvan hyödyntämisestä ei toki vielä ollut kyse, Pariisia ja Hampuria kenties lukuun ottamatta, sillä esimerkiksi Berliinin poliisipresidiumin valokuvaus-laboratorio toimi 1900-luvun alkuun saakka poliisitalon sisäpihalle vedetyssä kymmenen neliömetrin laajuudessa työmaakopissa.⁵⁷

Valokuvan hyödyntämisen pioneerityössä rikostutkinnan alalla ansioitui ensimmäisten joukossa myös Alphonse Bertillon, joka liitti toimistoonsa 1888 myös valokuvauspalvelun.⁵⁸ Tunnistamisjärjestelmänsä ohella hän oli kiinnostunut myös rikospaikkavalokuvauksen kehittämisestä. Kun valokuvan hyväksikäyttöä rikostutkimuksessa rajoittivat ensi alkun työnsä tekninen vaativuus ja siihen tarvittavien laitteiden epätarkoituksenmukaisuus ja kalleus, suunnitteli Bertillon tunnistuskuvaukseen tarkoitetun kameransa lisäksi myös rikospaikkatutkimuksessa esiintyviin kuvaustehtäviin soveltuvan yleiskameran, jollaisia ryhdyttiin rakentamaan pian muuallakin.⁵⁹ Sen lisäksi, että Bertillon loi mittaukset mahdollistaneen tunnistamiskuvauksen standardin, pyrki hän niin ikään käyttämään valokuvia hyväkseen myös rikospaikkojen mittauksissa. Ensi

⁵⁶ Roscher: Bedürfnisse der modernen Kriminal-Polizei. AK 1 (1898), 252.

⁵⁷ Friedrich Paul: Die kriminalistische Photographie auf der Internationalen Photographischen Ausstellung in Dresden, AK 36 (1910), 241-242, kuva, 271-272.

⁵⁸ Bertillon, 122.

⁵⁹ Köttigin referaatti Dresdenin soveltavan valokuvauksen kongressista 1909, AK 35 (1909), 139-141

alkuun hän sijoitti kuvattaviin tiloihin paperi- tai kangasmittoja ja ryhtyi sitten tutkimaan mahdollisuuksia tehdä mittauksia suoraan valokuvasta. Metrisen kuvauksen perustava teoria on itseään valokuvaa vanhempi. Sitä sovellettiin aluksi ennen kaikkea sotilaallisiin tarkoituksiin sekä vaikeissa, lähinnä korkeiden kohteiden mittaustehtävissä rakentamisen ja arkkitehtuurin alalla. Bertillonin rikospaikkakuvausta varten kehittämä metrinen valokuvaus kuvan taustapahviin laadittuine mitta-asteikkoineen ei saanut kriminalistien jakamatonta kannatusta. Valokuvauksen rikostutkinnallisiin sovellutusmahdollisuuksiin perehtynyt Friedrich Paul oli sitä mieltä, että näin vain mutkistettiin yksinkertaisia asioita eikä varsinkaan tehty niitä tavalliselle ammattituomarille ja valamiehelle ymmärrettävämmiksi.⁶⁰

Kenties Bertillonin kylmäkiskoinen käyttäytyminen hampurilaiskollegaansa kohtaan vaikutti tämän näkemyksiin, sillä wieniläinen tohtori Siegfried Türkel oli asiasta toista mieltä. Hänestä Bertillonin kehittelemä menetelmä oli suureksi hyödyksi rikostutkijalle, jonka kallista aikaa rikospaikkojen mittaaminen ilman käteviä teknisiä apuvälineitä suhteettomasti kulutti. Ajatuksen soveltaminen rikospaikkatutkimukseen kiinnosti wieniläiskriminalisteja siinä määrin, että nämä ryhtyivät kehittelemään entistä tarkempia ja helpokäyttöisempiä laitteita metristä valokuvausta varten.⁶¹

Dresdeniin asettunut Robert Heindl puolestaan lähti liikkeelle keskitieltä ja esitteli Bertillonin tekemiä kokeiluja seuraten oman menetelmänsä etäisyyksien laskemiseksi aivan tavallisesta valokuvasta, sillä erikoislaitteet olivat kalliita eivätkä soveltuneet ahtaitten tilojen kuvaamiseen. Hän kuitenkin totesi, ettei kenenkään ollut syytä käytännön rikospaikkatutkimuksessa ryhtyä käyttämään pelkkää valokuvista mittaamista, sillä vanha yksinkertainen metrimittan käyttö näytti toistaiseksi olevan kaiken kaikkiaan varmintä ja herätti myös oikeusistuimissa enemmän luottamusta kuin hienoimmatkaan metriset valokuvat.⁶²

Metrisen valokuvauksen merkitys rikostutkinnassa jäi peräti rajalliseksi, vaikka 1930-luvulla markkinoille ilmaantui myös tarkoitukseen kehiteltyjä erikoislaitteita.⁶³

⁶⁰ Friedrich Paul: Die kriminalistische Photographie auf der Internationalen Photographischen Ausstellung in Dresden, AK 36 (1909), 246, 29; Siegfried Türkel: Die Photogrammetrie bei kriminalistischen Tatbestandsaufnahmen, AK 45 (1911), 29.

⁶¹ Siegfried Türkel: Die Photogrammetrie bei kriminalistischen Tatbestandsaufnahmen, AK 45 (1911), 27-47; Theodor Dokulil: Dr. Eichberg's Kamera für photogrammetrische Tatbestandsaufnahmen, AK 66 (1916), 87-93.

⁶² Robert Heindl: Photogrammetrie ohne Spezialkamera, AK 65 (1916), 1-32.

⁶³ Ks. esim. Kriminalistik 1938, 241-244.

Vuosisadan alkuun mennessä rikospaikkojen valokuvaaminen oli jo varsin yleinen käytäntö ja valokuvan käyttö erilaisten jälkien tallentamiseen valamisen ja piirtämisen sijasta lisääntyi sekin. Bertillon suositteli valokuvaa lumelta löydettyjen jälkien tallentamiseen ja 1900 ilmestyneessä rikosvalokuvauksen käsikirjassaan oikeussihteeri Friedrich Paul esitteli laajasti jälkien valokuvatallennuksen tekniikkaa.⁶⁴ Alalta ilmestyi pian lukuisia muitakin perinpohjaisia käsikirjoja.

Etenkin valokuvan varhaisvuosina, kun vanha kollodiumtekniikka edellytti levyn valmistamista jokaista kuvaa varten erikseen, sattui useita tapauksia, jotka osoittivat valokuvan kykenevän paljastamaan asioita, jotka eivät olleet ihmissilmin havaittavissa. Kriminalistit ovat usein muistelleet varsinkin 1860-luvulla eräälle berliiniläisvalokuvaajalle sattunutta tapausta, kun tämä ihmetteli erään asiakkaansa kasvokuvaa, johon kehittyi selittämättömiä laikkuja. Kun asiakas ei sovittuna aikana saapunutkaan noutamaan lopulta onnistuneesta levystä kehitettyä kuvaa, valokuvaaja yritti ottaa tähän yhteyttä ja sai kuulla, että asiakas oli sairastunut isoonrokoon. 1870-luvun lopulla yleiseen käyttöön tulleet tehdasvalmisteiset kuivat valokuvauslevyt painoivat tällaisia tapauksia unohduksiin eivätkä karkeakiteiset bromihopealevyt olleet otollisia myöskään suurentamiselle. Siinä missä uusi tekniikka paransi taidekuvaajien peräämää värikorrelaatiota, oli kriminalisteilla jopa aihetta pitää bromigelatiinitekniikkaa uhkana valokuvauksen kehittämiseksi.

Valokuvauksesta ryhdyttiin kuitenkin hakemaan apua vaikealukuisiksi käyneiden tai kokonaan näkyvistä kadonneiden tekstien palauttamiseksi luettavaan asuun. Aiempien kemiallisiin käsittelyihin perustuneitten, paljolti tuloksettomien ja tuhoisienkin yritysten jälkeen tämä mahdollisuus kiehtoi niin historioitsijoita kuin kriminalistejakin. Laajaa huomiota sai kriminalistienkin keskuudessa osakseen pietarilainen Jevgeni Fedorovitsh Burinski, joka tutki Kremlistä löytyneitä, satoja vuosia vanhoja pergamentteja, joissa oli havaittavissa tekstinjäänteitä. Burinski onnistui kehittelemään kromolyysiksi kutsumansa valokuvaukseen perustuneen menetelmän, jolla hän sai lukukelvottomiksi haalistuneet tekstit selkeästi näkyviin. Hän kuvasi pergamenteista niukasti valotettuja kollodiumnegatiiveja ja kehitti niihin ainoastaan erottuvaksi haluamansa värisävyn vaikutuksen. Asettamalla useita negatiivikalvoja tarkalleen päällekkäin hän on-

⁶⁴ Erich Anuschat: Die Photographie von Fußspuren und ihre Verwertung für gerichtliche Zwecke, AK 16 (1904), 73-106.

nistui edelleen voimistamaan näkyväksi halutun värin jättämää jälkeä.⁶⁵ Burinskin uumoilut uuden valokuvaustekniikan uhkakuvista osoittautuivat aiheellisiksi, sillä kuivalevytekniikan myötä hänen kehittämiensä menetelmä painui unohduksiin.⁶⁶

Vakavaa uhkaa valokuvan kriminalistiikalle tarjoamiin mahdollisuuksiin ei tarvike-markkinoiden uutuuksista suinkaan tullut. Valokuvauskemistit onnistuivat kehittämään vähitellen entistä vaivattomampia ja varmempia menetelmiä asiakirjojen salaisuuksien ja monien muidenkin rikostutkijoita askarruttavien seikkojen paljastamiseksi. Ennen toista maailmansotaa asiakirjatutkimus kykeni kemiallisiin menetelmin ja valokuvaamalla tuomaan näkyville kemiallisesti poistetun tekstin ja mikrokemiallisiin menetelmin osoittamaan myös valkaisuaineen käytön. Niin vertailutehtävissä ja jälkeinpäin tehtyjen lisäysten toteamisessa kuin asiakirjoissa olevien latenttien sormenjälkien esiin haussa ja tallettamisessakin juuri valokuva osoittautui ylivoimaiseksi.⁶⁷ Mikrovalokuvasta tuli keskeinen työväline myös 1910-luvun kuluessa asiakirjatutkimukseen oman erikoisalueensa muodostaneessa konekirjoitustutkimuksessa, mutta ensi alkuun koneella kirjoitettujen asiakirjojen pätevyyden ylipäänsäkin kiistäneet oikeusistuimet käsittivät vain vaivoin, ettei konekirjoitukseen ollut aivan helposti väärennettävissä.⁶⁸

Uuden vuosisadan ja kehittyvän rikostutkimustekniikan myötä alkoi myös rikostutkijoille tarkoitettu koulutus muuallakin kuin yliopistoinstituuttien suojissa. Tutkimustekniikan kehittyminen synnytti ensi alkuun yksityisiä, usein valtiohallan avustuksella toimineita pieniä tutkimus- ja opetuslaitoksia, jotka toimittivat myös asiantuntijatehtäviä. Rikostutkintaa tukevaa koulutusta alkoivat sitten hoitaa myös poliisin virasto-rakenteeseen perustetut tunnistamistoimisto-laboratoriot. Tällaista erikoiskoulutusta ehdittiin järjestää vähän ennen ensimmäistä maailmansotaa jo mm. Dresdenissä, joka oli kriminalistiikalle omistautuneen poliisipäällikkönsä Paul Köttigin luotsaamana kasvamassa mannereurooppalaisen rikostutkinnan mallikaupungiksi.⁶⁹ Myös Hans Gross saattoi Archivissaan 1910 torjua painokkain sanoin kemian ja valokuvauksen käytöstä käsikirjan julkaisseen düsseldorfilaiskriminalistin itävaltalaisen maalaispoliisin ja santarmiston rikostutkintataitoon kohdistamat epäilykset.⁷⁰

⁶⁵ I. Burinski: Die Farbenteilung. AK 17 (1904), 1-13.

⁶⁶ Kriminalistische Monatshefte 1928, 203-204.

⁶⁷ Ks. esim. Erhard Glaser: Ein Beitrag zur chemischen Untersuchung von Schriftfälschungen, AK 57 (1914), 270-273.

⁶⁸ Ks. esim. Hans Gross: Fälschung bei Maschinenschriften, AK 61 (1915), 261-262.

⁶⁹ Kleinere Mitteilungen, AK 72 (1920), 56-58.

⁷⁰ AK 39 (1910), 189-190.

miehille puolestaan tähdennettiin rikospaikan nopean eristämisen ehdotonta tärkeyttä jälkien turmeltumisen estämiseksi.⁷¹

Tutkintateknisten taitojen yleistyminen antoi aiheen myös omien laboratorioitten perustamiseen poliisilaitoksiin sen sijaan että aineistoa olisi toimitettu eri tahoilla toimivien asiantuntijoiden tutkittavaksi. Ensimmäisen varsinaisen poliisilaboratorion perustajan mainetta on soviteltu 1911 yksikkönsä muodostaneen lyonilaisen Edmond Locardin hartioille. Locard näki poliisilaboratorion keskeisinä tehtävinä sormenjälki-identifiointin sekä erilaisten jälkien talteenoton ja tutkimuksen sekä erilaiset käsiala- ja asiakirjatutkimukset. Vastaavanlaisia tehtäviä hoiti kuitenkin jo mm. Bertillonin toimisto Pariissa ja kriminalistiikan alaan kuuluviin tutkimuksiin keskityttiin jo lukuisissa muissakin eri laitoksissa. Syksyllä 1912 Hans Grossin kriminalistisen laitoksen työn käynnistämisen yhteydessä myös Grazin yliopistoon perustettiin kriminaali-teknillinen laboratorio. Mukana kehityksessä olivat myös venäläiset, sillä 1912 Pietariinkin perustettiin teknillisistä rikostutkimuksista vastannut laitos, jonka johtaja haki diplominsa R. A. Reissin maineikkaasta Lausannen instituutista. Venäläiset suunnittelivat kaikkiaan 14 tutkimusyksikön muodostamista eri puolille maata. Tallinnalaisen Felix Wittlichin tietojen mukaan teknillisen rikostutkimuksen kehitys oli Venäjällä hiipunut sen jälkeen kun Jevgeni Burinskin 1880-luvun lopussa toimintansa aloittanut yksityisluontoinen tutkimuslaitos oli johtajansa erinäisten epäonnistumisten jälkeen menettänyt asemansa, ja 1900-luvun ensimmäinen vuosikymmen jäi Venäjällä teknillisen rikostutkimuksen kehityksessä hiljaiselon ajaksi, vaikka aukkoa yritettiin paikata Pietarin vetoomustuomioistuimen yhteyteen perustetulla oikeusvalokuvauslaboratoriolla. Valokuvausteknisiä tutkimuksiaan ja niiden esittelyä myös kansainvälisillä foorumeilla Burinski kuitenkin jatkoi.⁷²

⁷¹ Theodor Harster: Der Erkennungsdienst der Kgl. Polizeidirektion Munchen, AK 40 (1911), 133-134.

⁷² Schneickertin katsaus AK 47 (1912), 361; Edmond Locard: Polizeilaboratorien sekä artikkeliin liittyvät Schneickertin huomiot, AK 49 (1912), 204-217. Felix Wittlich: De kriminaltekniska sakkunnegeinstitutionernas utveckling i Ryssland och i de Baltiska staterna, Nordisk kriminalteknisk tidskrift 1936, 104-106.

Saksalaiskriminalistit pyrkivät aikansa hermolle hekin, mutta poliisilaboratorioita maassa ei vielä 1910-luvun alussa ollut valokuvauslaboratorioita ja elintarvikekaupassa varsin tavallisten väärinkäytösten toteamiseen keskittyneitä laboratorioita lukuun ottamatta. Kesäkuussa 1910 Hans Schneickert vaati poliisilaboratorion perustamista Berliinin rikospoliisiin ja korosti laboratorion keskeisinä tehtävinä käytännön rikostutkimusta tukevien tehtävien lisäksi ammattikirjallisuudessa esiteltyjen uusien menetelmien testaamista sekä niiden käyttöön ottamisesta koituvia asiantuntija-, koulutus- ja valvontatehtäviä. Saksan ensimmäinen poliisilaboratorio aloitti toimintansa kuitenkin Münchenissä syksyllä 1913.⁷³

Münchenin poliisin uusiin tiloihin siirtyneen tunnistamistoimiston yhteyteen perustettu laboratorio oli ensi alkuun paljon vaatimattomampi yksikkö kuin sensaationälkäiset päivälehdet antoivat ymmärtää. Oikeuslääkärin tai -kemistin töihin siellä ei ryhdytty, vaan yksikkö keskittyi valmistamaan valokuvauksessa tarvittavia kemikaaleja sekä hoiti jälkien esiinhaku- ja tallentamistöitä. Sen sijaan myrkky-, veri- ja spermatutkimukset se jätti suosiolla asiantuntijoiden tehtäväksi. Münchenin yliopistolta kuitenkin löytyi oikeuskemisti, joka sitoutui työskentelemään yhtenä päivänä viikossa poliisin suojissa saatuaan avukseen yhden tunnistamistoimiston komisarioista. Poliisin tiloihin pystytetty vaatimaton laboratoriopöytä välttämättöminä laitteineen tarjosi mahdollisuuden kuitenkin vain yksinkertaisimpien tutkimusten tekemiseen.⁷⁴

⁷³ Schneickertin katsaus AK 47 (1912), 361; Edmond Locard: Polizeilaboratorien sekä artikkeliin liittyvät Schneickertin huomiot, AK 49 (1912), 204-217.

⁷⁴ Theodor Harster: Der Erkennungsdienst der Polizeidirektion München im neuen Heim, AK 58 (1914), 363-365.

Ongelmallinen käsialatutkimus

Nuoren kriminalistiikan kiistellyimpiin osa-alueisiin kuului käsialatutkimus. Vielä vuosisadan vaihteessa käsiala-asiantuntijoiksi pyydettiin tavallisimmin kirjoituksen-opettajia, jotka näyttivät kuitenkin erehtyvän arvioissaan alalla niin ikään esiintyneitä postivirkailijoitakin useammin. Kriminalistiikalla oli parempaakin tarjottavanaan, kun valokuva paljasti musteitten eroja ja suurennos paljaalle silmälle huomaamattomia asiattomia lisäyksiä. Myös paperin ominaisuuksien selvittäminen sai osansa tutkijoiden huomiosta.⁷⁵ Varsinkin 1800-luvun lopulla käsialalausunnontajille - erityisesti heidän joukossaan esiintyneelle Alphonse Bertillonille - sattuneet vakavat virheet, ennen kaikkea tavatonta huomiota osakseen saaneessa Dreyfus-prosessissa, veivät loputkin epämääräisen sisällön ja maineen saaneen käsialavertailun arvovallasta.⁷⁶

Ensiaskeleita käsiala-asiantuntemuksen aseman vahvistamiseksi otti Berliinin poliisi 1905 vahvistamalla käsialanäytteitten ottamista koskevat ohjeet.⁷⁷ Seuraavana vuonna berliiniläinen Hans Schneickert julkaisi ensimmäisen alaa koskevan kirjansa, jossa hän korosti asiantuntevien käsialatutkijoiden välttämättömyyttä oikeudenkäytössä. Kirjansa toisena osaan Schneickert sisällytti Alphonse Bertillonin käsialavertailua koskeneen teoksen saksannoksen.⁷⁸ Schneickert totesi ranskalaisten tutkijoiden yleensäkin vaikuttaneen suotuisasti saksalaisen kielialueen kriminalistiikan kehitykseen. Tieteen mitat täyttävän käsialatutkimuksen isäksi hän nosti ranskalaisen Jean Hippolyte Michonin, jonka 1870-luvun alussa perustamasta grafologian aikakauskirjasta oli kehittynyt arvostettu ja laaja-alainen julkaisu. Michon ei kuitenkaan puutteellisen psykologisen ja fysiologisen tietämyksensä vuoksi itse onnistunut näkemään käsialan ja aivotoiminnan välisiä yhteyksiä. Näille alueille käsialan tutkimusta vei saksalainen fysiologi Wilhelm Peyer 1890-luvun puolivälissä ilmestyneessä teoksessaan kirjoittamisen psykologiasta. Peyer päätyi sittemmin tutkimaan psyykkisten sairauksien vaikutuksia käsialaan, jotka olivat jo pitkään kiinnostaneet niin ranskalaisia kuin saksalaisiakin psykiatreja. Kriminalistiikan alueella käsialatutkimus suuntautui ennen kaikkea käsialavertailuun, kahden kirjoituksen "indisioidentiteetin" toteamiseen, kuten Hans Schneickert työtä Bertillonin mitta- ja tuntomerkkijärjestelmän ajatusmaailmaa myö-

⁷⁵ Friedrich Paul: Ein neues Verfahren zum Nachweise von Urkundenfälschungen, AK 5 (1900), 41 -48.

⁷⁶ Ks. esim. kirja-arvio, AK 84 (1929), 170-171.

⁷⁷ Georg Meyer: Die Bedeutung und die Mängel der gerichtlichen Schriftexpertise und die Beschaffung von Schriftproben für die Handschriftenvergleichung, AK 22 (1906), 336-338.

⁷⁸ AK 24 (1906), 171-172.

täillen luonnehti. Vuosisadan alussa versoneen kriminalistisen käsialatutkimuksen keskeinen haaste oli alalla runsaslukuisina esiintyneiden yksityisajattelijoiden syrjäyttäminen oikeudenkäytöstä.⁷⁹

Berliinin poliisilaitoksesta kehittyi erityisesti Hans Schneickertin ansiosta käsialavertailun keskeinen kasvupiste. Ensimmäisten rikollisalbumien, pilkkanimistöjen ja tuntomerkikokoelmien rinnalla olivat ottaneet ensiaskeleitaan myös käsialakokoelmat. Näistä sisällöltään varsin sattumanvaraisista ja vajavaisista yrityksistä ei kuitenkaan edes tiedotettu viranomaisille.⁸⁰ Tilanteen korjatakseen Schneickert uudisti 1900-luvun ensi vuosikymmenen lopulla Berliinin rikollisten käsialakokoelman ja järjesti sen aiemmista, kronologisesti, aakkosittain tai rikollisryhmittäin luokitelluista kokoelmista poiketen käsialan ominaisuuksien perusteella. Kokoelman materiaali hankittiin pääasiassa oikeusviranomaisilta. Tohtori Schneickert totesi olevansa tyytyväinen, mikäli uusi kokoelma kykenisi edes toimimaan yhtenä tunnistamistoimen apuvälineenä. Vastaavanlainen kokoelma perustettiin samoihin aikoihin Dresdeniin ja vähän myöhemmin myös Müncheniin ja Hampuriin.⁸¹ Käsialakokoelmien ylläpidon ja hyödyntämisen teki kuitenkin vaikeaksi se, ettei poliisilaitoksissa juuri ollut käsialatutkimukseen perehtynyttä työvoimaa edes luokittelun hoitamiseksi. Schneickert saikin pian ryhtyä yksinkertaistamaan kehittelemiään järjestelyperiaatteita.⁸²

Identifioimisen periaatteet olivat mielessä myös berliiniläisellä käsialatutkijalla W. Langenbruchilla, joka 1914 esitteli kehittämänsä "geometrismatemaattisen" käsialavertailumenetelmän, grafometrian, joka pyrki harpin ja viivaimen avulla osoittamaan käsialan persoonallisen rytmin.⁸³ Langenbruch sai vastaansa koko joukon arvostettuja käsialatutkijoita, jotka todistivat, että tällaisten yhtäläisyyksien toteaminen ei suinkaan likikään aina vahvistanut kirjoittajien identtisyyttä. Grafometriasta käytiin muutaman vuoden ajan kiivasta ja katkeraa keskustelua, joka levisi päivälehtienkin palstoille eikä voinut ainakaan vahvistaa luottamusta käsialatutkimusta kohtaan.⁸⁴ Käsialatutkimusta toiveikkaina "uudeksi antropometriaksi" kehittelevien eksperttien yri-

⁷⁹ Hans Schneickert: Über den heutigen Stand der wissenschaftlichen Graphologie, AK 32 (1908), 37-51.

⁸⁰ Hans Schneickert: Polizeiliche Handschriftensammlungen, AK 92 (1933), 9.

⁸¹ Hans Schneickert: Die neue Handschriftensammlung der berliner Kriminalpolizei, AK 39 (1910), 144-178.

⁸² Hans Schneickert: Vereinfachung der Handschriftensammlung, AK 68 (1917), 142.

⁸³ W. Langenbruch: Die Graphometrie, AK 56 (1914), 336-357.

⁸⁴ Ks. esim. AK 65 (1916), 331-343.

tyksistä huolimatta käsiala-asiantuntijoiden lausunnot osoittautuivat käytännössä suuressa määrin täysin epäluotettaviksi.⁸⁵

Vaikka Langenbruchin työ sai onnettoman lopun, kriminalistien usko käsialan analysoimismahdollisuuksiin jäi elämään. Myös ranskalainen Edmond Locard oli perin kiinnostunut käsialan tutkimisesta, jota hän piti kaikista rikostutkinnan asiantuntijatehtävistä vaikeimpana. Locardin työskentely kohensikin selvästi koko lailla kyseenalaiseen maineeseen ajautuneen käsialavertailun nauttimaa arvostusta. 1923 ilmestyneessä käsikirjassaan hän esitteli oman grafometriansa, joka poikkesi tyystin niin Langenbruchin epämääräisistä mittaauksista kuin aiemmistakin käsialan mittaamisyrityksistä. Locard lähti siitä, ettei käsiala ollut mitään metafyyysistä vaan dimensionaalinen, aineellinen kokonaisuus, jossa mitattavien elementtien suhteet pysyivät kirjoitustyylin tarkoituksellisesta muuttamisesta huolimatta. Hän tarttui yhdysvaltalaisen Persifor Fraserin 1800-luvun lopulla esittämään ajatukseen käsialan suhteellisten, mitattavien elementtien laskennallisesta tarkastelusta ja ryhtyi millimetrimittaan ja astelevyn turvin mittaamaan käsialassa esiintyviä ominaisuuksia, kuten kirjainten korkeuksien vaihtelua ja korkeuksien välisiä suhteita sekä kirjainten kallistuskulmien välisiä suhteita. Tuloksista Locard laati käyrät, joiden yhdenmukaisuus todisti samasta kirjoittajasta. Kuta useampia ominaisuuksia mitattiin, sen luotettavampi vertailutuloksesta tuli. Menetelmänsä avulla Locard onnistui pian pääsemään väärentäjien jäljille.⁸⁶

Hans Schneickert puolestaan korosti psyykkisistä tekijöistä johtuvia, mekaanisten mittausten tavoittamattomissa olevia käsialan piirteitä kokonaisarvioita tehtäessä, mutta katsoi Locardin esittäneen käyttökelpoisen analyysimenetelmän, jolla yhtäläisyyksiä ja eroja voitiin systemaattisesti osoittaa. Schneickert huomautti kuitenkin, ettei Locardin metodista sen paremmin kuin muistakaan vertailumenetelmistä ollut suurtakaan apua varsinkaan perin tavallisissa nimikirjoitustutkimuksissa eikä muissakaan tehtävissä, joissa analyysi oli tehtävä vähäisen aineiston perusteella.⁸⁷

⁸⁵ Ks. esim. Albert Hellwig: Die Graphometrie im Strafverfahren, AK 67 (1916), 42.

⁸⁶ Harry Söderman: Die moderne Graphometrie, AK 82 (1928), 165 ff.

⁸⁷ Hans Schneickert: Locards Graphometrie, AK 83 (1928), 101 -102.

1900-luvun alun kriminalistiikan taistelukenttien vääjäämättömin etenijä edusti tunnistamismenetelmien aselajia. Dresdenissä 1903 järjestetyn suurnäyttelyn poliisiosastoa arvioidessaan oikeussihteeri Friedrich Paul totesi, että näyttelyn keskeinen sanoma oli uudenuutukaisen kriminaalitekniikan esittelyn ohessa antropometrian ja daktyloskopian välinen voimainkoitos. Yhteisnäyttelyn katseenvangitsija oli antropometriaa esitellyt osasto, jossa kymmenen luonnollisen kokoista vahanukkea oli aseteltu esittämään mittausten toimittamista. "Tämä vaikuttava ryhmä on kuitenkin enemmän kuin esittely", oikeussihteeri Paul pohti, "se on Bertillonin järjestelmän hautamuistomerkki ainakin niiltä osin kuin antropometria toimii henkilörekisteröinnin perustana." Puhuttelevimpiin näyttelyesineisiin kuului kartta, josta kävi ilmi, että Australiassa, suurelta osin Pohjois-Amerikassa, edelleen Afrikassa ja vasta viimeisenä Euroopassa oli alettu soveltaa daktyloskopiaa.⁸⁸

Sormenjälki-identifiointiin kiiston pioneeri Euroopassa oli Lontoon rikospoliisin päällikkö Edward Henry. Hän työskenteli siirtomaahallinnon tehtävissä Intiassa 1870-luvun alkupuolelta lähtien ja vuodesta 1891 Bengalin maakunnan poliisipäällikkönä, jolloin hän ryhtyi selvittämään sormenjälkien tarjoamia mahdollisuuksia. Tultuaan nimitetyksi Lontoon poliisin johtotehtäviin hän toi järjestelmänsä valmiina saarivaltakuntaan.⁸⁹ Englannissa sormenjälkijärjestelmällä saavutettiin heti erinomaisia tuloksia. Aiemmalla antropometriaa soveltaneella järjestelmällä maassa oli tunnistettu keskimäärin 450 henkilöä vuodessa. 1902 sen sijaan sormenjälkien avulla tunnistettiin jo 1700 ja seuraavana vuonna 3600 henkilöä, 1904 jo 5100. Edward Henry kehui sormenjäljistä kiinnostuneelle saksalaiskollegalleen järjestelmänsä toimivan hyvin myös 300 miljoonan asukkaan Intiassa.⁹⁰ Euroopan mantereella sormenjälkien käyttöä tunnistamisjärjestelmän pohjana ryhdyttiin kokeilemaan ensimmäiseksi Wienissä kesäkuussa 1902.⁹¹

Innostunutta kannatusta daktyloskopia sai myös yleensä vastahakoiseksi kuvaillusta Ranskasta, jossa erityisesti rikospaikkasormenjälkitutkimus jo kukoisti. Lyonissa professori Lacassagnen oikeuslääketieteen laitoksessa paneuduttiin jo 1890-luvulla sor-

⁸⁸ Friedrich Paul, Die Kollektivausstellung der Polizeibehörden auf der Städteausstellung in Dresden, AK 13 (1903), 316-323.

⁸⁹ Robert Heindl: Sir Edward Henry, AK 88 (1931), 232.

⁹⁰ AK 16 (1904), 190; Ostermann, Der heutige Standpunkt der Daktyloskopie. Eine kritische Beleuchtung, AK 21 (1905), 315-316.

⁹¹ AK 36 (1910), 305.

menjälkiin kahdessa väitöstutkimuksessa.⁹² Myös Bertillon oli hyvin selvillä sormen-jalkien soveltamisyrityksistä, sillä jo 1893, kun Englannin sisäasiainministeriö asetti komitean selvittämään eri tunnistamismenetelmien ominaisuuksia, hän sai vieraita saarivaltakunnasta. Näihin aikoihin Bertillon liitti oikean käden neljä sormenjälkeä ja vasemman käden peukalonjäljen mittakortteihinsa, vaikkei uskonutkaan sormenjäljistä löytyvän riittävästi vaihtelua useiden satojentuhansien yksilöiden erottamiseen toisistaan.⁹³ Oikeussihteeri Friedrich Paul arveli myöhemmin, että mikäli Bertillon olisi päättänyt tallettaa kortteihinsa kaikkien sormien jäljet, olisi uusi järjestelmä käynyt kohti menestystä hänen johdollaan. Mutta Englannissakin päädyttiin aluksi seka-järjestelmään, sillä antropometristen mittausten koettiin kajoavan liiaksi yksilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.⁹⁴

Lyonissa Lacassagnen oppilaana kriminalistinuransa aloittanut ja sittemmin yhdeksi maailman tunnetuimmista kriminalisteista noussut Edmond Locard puolestaan tutustui jo aivan vuosisadan alussa argentiinalaisen Juan Vucetichin kehittämään sormenjälkijärjestelmään ja piti sitä erinomaisen käyttökelpoisena. Kirjeessään Locardille kesällä 1902 myös Alphonse Bertillon suositteli sormenjalkien käyttämistä oman antropometrisen järjestelmänsä rinnalla.⁹⁵ Bertillon itse hyödynsi sormenjälkiä nimenomaan rikospaikkatutkimuksessa ja onnistui 1902 tunnistamaan murtovarkaan tämän ikkunalautaan jättämästä sormenjäljestä vertaamalla rikospaikalta valokuvattua jälkeä toimistossaan rekisteröityihin sormenjälkiin. Tämän jälkeen hän ryhtyi myös itse kehittämään mm. jälkien esillehakumenetelmiä ja julkaisi 1903 sormenjalkien luokittelemista ja käyttöä esittelevän kirjasen.⁹⁶ 1908 hän otti myös tunnistuskortteihinsa kaikkien kymmenen sormen jäljet, joskin luokittelun perustaksi ainoastaan naisten ja alaikäisten osalta.⁹⁷ Luonteeltaan sisäänpäin kääntynyt ja epäluuloinen Bertillon on kuitenkin

⁹² Bertillon, 169.

⁹³ Bertillonin varhaisista sormenjälkiä koskevista näkemyksistä ks. Bertillon, 171.

⁹⁴ Friedrich Paul: Die Kollektivausstellung der Polizeibehörden auf der Städteausstellung in Dresden, AK 13 (1903), 321-2.

⁹⁵ AK 14(1904), 359.

⁹⁶ AK 14 (1904), 362; Bertillon, 172-173.

⁹⁷ Friedrich Paul: Die kriminalistische Photographie auf der Internationalen Photographischen Ausstellung in Dresden, AK 36 (1910), 247. Bertillonin järjestelmä joutui erityisen kovalle koetukselle 1911, kun kuuluisa Mona Lisa varastettiin Louvresta. Varkaan sormenjälkiä löytyi rikospaikalta, mutta Panisin tunnistamistoimiston kortisto ei sormenjalkien puutteessa kyennyt paljastamaan tekijää, vaikka tämä oli jo aikaisemmin rekisteröity. Heindl arveli myöhemmin, että tapaus tasoitti osaltaan tunnistusjärjestelmien yhtenäistämisen tietä. Heindl 1927, 92-93; vrt. Wolfgang Wehner: Schach dem Verbrechen. Geschichte der Kriminalistik. Köln 1963, 127-130 sekä Bertillon, 172.

osaksi syyttä saanut kannettavakseen sormenjälkien hyväksikäytön mustasukkaisen vastustajan jälkimaineen varsinkin Robert Heindlin hengeltään jossain määrin julistuksellisten kirjoitusten kautta.

Pian saatiin odotetusti havaita, että rikolliset ryhtyivät kehittämään keinoja välttääkseen sormenjälkien jättämisen. He siivosivat jälkensä, käyttivät käsineitä, yrittivät tasoitella sormenpäitään tai peittää niitä parafiinilla tai kollodiumilla.⁹⁸ Kriminalistien uskoa sormenjälkiin eivät julkisuudessa huomiota herättäneet suojautumisyritykset suinkaan horjuttaneet, vaikka he saivat pohdittavaa myös uuterrista rikoksenteijöistä, jotka yrittivät väärentää sormenjälkiä ja näitä rikospaikalle jättämällä sälyttää syyn tekosestaan viattoman niskoille. Tällaisia väärennöksiä puolestaan todettiin "leimasimesta" jälkeen tarttuneiden materiaaliijäämien perusteella."

Sormenjäljistä rikoksenteijälle koituvan kiinnijäämisen vaaran torjuminen osoittautui kuitenkin käytännössä huomattavasti otaksuttua hankalammaksi. Edmond Locard oli sitä mieltä, että ne, jotka arvelivat rikoksenteijöiden nyt varustautuvan käsineillä,

"eivät ottaneet huomioon, että useimmiten murtomies työskentelee yöaikaan ja tiloissa, jotka eivät ole hänelle tuttuja. Etsiytessään saaliinsa luo hän ei voi ajatellakaan sähkö-valon sytyttämistä, sillä se paljastaisi hänet, eikä hän voi edes aina turvautua kynttilän-valoon. Hänen on tyydyttävä himmeään lyhtyyn tai tavallisemmin vain raapaisemaan tulitikku hankalimmissa kohdin. Hänen todelliset silmänsä ovatkin hänen sormensa, pimeässä tunnustelemaan tottuneet, ne johdattelevat häntä kuin tuntosarvet. Tällaisissa oloissa toimivalle käsineet - ja niiden tulisi olla varsin paksut - merkitsisi samaa kuin silmien sitominen päivänvalossa työskentelevältä.

Vaikka rikoksenteijät tietävät tarkoin, mitä sormenjälki heille maksaa, on käsineitten käyttö tästä syystä erittäin harvinaista. On sitäpaitsi muitakin seikkoja, joiden takia käsineistä ei ole hyötyä.

Ensinnäkään rikolliset eivät kuulu niihin piireihin, joissa ylimalkaan käytettäisiin käsineitä jatkuvasti. Tällainen työväline - sitähan se on - häiritsee häntä. Miten usein satuukaan, että varkaat saapuvat käsitteineen paikalle, mutta heittävät pois nämä epämuukavat asusteet ryhtyessään avaamaan kassakaappia tai murtamaan ovea, ja näin luopu-

⁹⁸ AK 33 (1909), 353-354.

⁹⁹ AK 76 (1924), 152-153.

*vat varotoimestaan juuri kun sitä tarvittaisiin. Edelleen, varkaan käsi-
neet ovat harvoin hyväkuntoiset. Varsin usein hän on löytänyt ne jätteistä. Niinpä käsi-
neet, jotka ovat jo kuluneet ja useasti sopimatonta
kokoa, tapaavat harmillisesti repeytyä tai rakteta. Mikäli murtomies joutuu kiipeilemään tai tarttumaan
karkeisiin puuihin, huono pukine repeää ja, kuten olen useasti toistanut, käsi-
neissä aloitettu murtovarkaus
tulee loppuun suoritetuksi pelkissä rannikkeissa.*

*Eikä tässä kaikki. Sekä liegeläisen Eugene Stockisin että Lyonin poliisilaboratorion tekemät kokeet siinä
missä lukuisat käytännön tapauksetkin osoittavat, etteivät käsi-
neet ehdottomasti estä sormenjälkien
jäämistä rikospaikalle. Itse asiassa niin pinta- kuin mokkanahka, kiiltonahka ja kumikin päästävät
riittävän kuluneina hien lävitseen pintoihin, joihin tukeudutaan voimakkaasti ja seurauksena syntyy
jälkifragmentteja.*"¹⁰⁰

Näin Edmond Locard, joka paneutui työssään erityisesti juuri rikospaikoille jääneiden jälkifragmenttien
hyödyntämismahdollisuuksien kehittämiseen. Jo ennen ensimmäistä maailmansotaa hän ryhtyi
assistentteineen selvittämään mahdollisuuksia käyttää hyväksi papillaarikuvioissa näkyvien huokosten
jättämiä jälkiä.¹⁰¹

Jos Dresdenin näyttely 1903 paalutti omalla symbolisella tavallaan käännekohtaa man-
nereurooppalaisten tunnistamisjärjestelmien suuntautumisessa kohti sormenjälki-identifiointia,
uuden järjestelmän välttämättömän tukipylvään tehtävän täytti 1904 wieniläisten Camillo Windtin ja
Sigmund Kodicekin laatima alan ensimmäisen perinpohjainen saksankielinen käsikirja. Sormenjälkien
johtoasema oli kriminalistiikan ammattilaisten mielestä sinetöity, kun Saksi Saksan osavaltioista
ensimmäisenä 1905 alusta omaksui sormenjäljet pääasialliseksi identifiointijärjestelmäkseen 1903
käynnistyneitten kokeilujen jälkeen. Kriminalistiikan pioneeriansioistaan tunnetuksi tullut Dresdenin
poliisilaitos sai hoitaakseen maakohtaisen sormenjälkikeskustoimiston tehtävän. Jäljet luokiteltiin
Henryn järjestelmän mukaan.¹⁰² Myös Berliinin poliisipresidium jakoi Saksan antropometrisille
mittaustoimistoille 1903 kiertokirjeen, jossa se korosti sormenjälkijärjestelmän etuja ja patisti
toimistoja mittauksen lisäksi täyttämään sormen-jälkikaavakkeet myös Berliiniin valtakunnallista
rekisteröintiä varten lähetettäväksi.¹⁰³

¹⁰⁰ Locard 1924, 164-165.

¹⁰¹ Ks. esim. C.J. van Ledden-Hulsebosch: Mitteilungen aus Praxis, AK 64 (1915), 268-269.

¹⁰² AK 17(1904), 173-174.

¹⁰³ Koettig: Fünf Jahre Daktyloskopie in Sachsen, AK 30 (1908), 179-180.

Hans Grossin ceterum censeo paremmasta hyvän vihollisena joutui yhtä nopeasti kuin vääjäämättömästäkin aivan uuteen valoon. Poliisineuvos Camillo Windt tähdensi sormenjälkien käyttöä vuonna 1903 Wienin antropologisessa seurassa esitellessään, että daktyloskopia tarjosi antropometriaan verrattuna kiistämättömiä etuja. Sormenjälkien ottaminen oli antropometriaa huomattavasti yksinkertaisempaa ja taloudellisesti edullisempaa. Toisin kuin antropometriset mitat, sormenjäljet mahdollistivat myös nuorten rikoksenteekijöiden varman tunnistamisen. Ja mikä tärkeintä, sormenjälkien rekisteröinti avasi uusia mahdollisuuksia tunnistaa tekijä rikospaikalta löytyneistä sormenjäljistä. Windt totesi, että näillä hetkillä oli käynnistymässä elämän ja kuoleman taistelu antropometrian ja daktyloskopian välillä, eikä nähnyt syytä epäillä, ettei jälkimmäinen selviytyisi voittajaksi. "Parempi on kuin onkin hyvän vihollinen", hän päätti esitelmänsä.¹⁰⁴

Sormenjälkien käyttö ei kuitenkaan ollut aivan niin yksinkertaista kuin ensi-innostuksen huumassa mieluusti väitettiin. Ajatus ei näet levinnyt maasta ja kaupungista toiseen suinkaan sellaisenaan, vaan varsin moni itseään kunnioittava kriminalisti halusi kantaa oman kortensa kekoon parantelemalla Henryn järjestelmää tai luomalla kokonaan oman sormenjälkien luokittelusysteeminsä. 1905 niin Itävalta kuin Saksan osavaltioista Saksi ja Württembergkin sovelsivat englantilaisperäistä Henryn järjestelmää, Hampurissa tätä taas yksinkertaistettiin Gustav Roscherin ajatusten mukaisesti. Berliinin tunnistamistoimisto puolestaan käytti Bertillonin ja Klattin muokkaamaa Henry-sovellutusta.¹⁰⁵ Norjassa taas Kristianian vankilanjohtajana toiminut Anders Daae arvosteli Henryn järjestelmän tuottamien luokkien suurta kokoa ja kehitteli ideoitaan argentiinalaisen sormenjälkipioneerin Vucetichin järjestelmän pohjalta.¹⁰⁶ Ranskalaiset puolestaan pitäytyivät tiukasti Bertillonin antropometriaansa liittämässä sormenjälkiluokittelussa, mutta maassa oli 1910-luvulle tultaessa Edmond Locardin ehdotuksesta jo kehitteillä Henryn ja Daaen järjestelmien parhaita ominaisuuksia soveltanut uusi luokittelu.¹⁰⁷ Kun keskustoimistojen korttiaines kävi kirjavaksi ja vaikeasti vertailtavaksi, heräteltiin kriminalistien keskuudessa ajatusta kansainvälisestä kokouksesta, jossa eri järjestelmien ominaisuuksia arvioitaisiin ja tehtäisiin päätös kaikille yhteisestä luokittelusta.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Camillo Windt: Ueber Daktyloskopie. AK 12(1903), 101-123.

¹⁰⁵ Theodor Harster: Der Erkennungsdienst der Kgl. Polizeidirektion Munchen, AK 40 (1911), 117.

¹⁰⁶ A. Daae: Die daktyloskopische Registratur. AK 24 (1906), 24-44.

¹⁰⁷ AK 39 (1910), 201 ja AK 41 (1911), 179.

¹⁰⁸ Ostermann: Der heutige Standpunkt der Daktyloskopie. Eine kritische Beleuchtung. AK 21 (1905), 310-326.

1900-luvun ensi vuosikymmenen lähestyessä loppuaan sormenjälkijärjestelmistä saadut hyvät kokemukset innoittivat saksalaisia poliisipäälliköitä entistä päättäväisemmin vaatimaan daktyloskopian toteuttamista yhtenäisesti koko maassa ja myös kansainvälisesti. Dresdenin poliisipresidentti Paul Köttig piti laitoksensa kokemuksia niin suotuisina, että toivoi sormenjälkiä jo pitkään koonneen Berliinin poliisipresidiuminkin siirtyvän yksinomaan sormenjälki-identifiointiin. Muutoksen tielle ei kuitenkaan voitu lähteä aivan tuota pikaa, sillä Saksan naapurimaista Ranska ja Venäjä sen paremmin kuin Sveitsi, Luxemburg ja Belgiakaan eivät olleet ottaneet daktyloskopiaa virallisesti käyttöön.¹⁰⁹ Niinpä eurooppalaisen kriminalistiikan ja myös sormenjälkikokeilujen pioneerikaupunkeihin kuuluvassa Wienissä sormenjälkikortteja kertyi vielä 1907 vain viitisentuhatta, antropometrisia mittaustietoja sen sijaan kaksinkerroin. Seuraavana vuonna suhde oli jo hyvää vauhtia kääntymässä päinvastaiseksi ja 1910 Wienin tunnistamiskeskus siirtyi käyttämään pelkästään sormenjälkiä.¹¹⁰

Antropometrisen järjestelmän valtakausi kesti vain vuosikymmenen verran - 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuoliskolla esimerkiksi Dresdenissä mittaukset rajoitettiin koskemaan lähinnä vain vaarallisia tai ammattimaisia kansainvälisiä rikollisia, joiden tuntomerkkejä vielä antropometriä käyttävät viranomaiset saattoivat tiedustella.¹¹¹ Dresdeniläisviranomaisten jälkiä toden teolla seuraamaan uskaltauduttiin vasta 1909 Münchenissä, jossa sormenjäljet tuolloin otettiin rikollisten rekisteröinnin perustaksi.¹¹² Kehityksen vääjäämätön suunta oli kuitenkin jo mm. Saksassa tutustumismatkalla 1907 käyneiden Max Alfthanin komitean jäsenten havaittavissa, ja niinpä meillä Suomessakin ryhdyttiin tunnistamistyötä kehittämään nimenomaan sormenjälkien varassa. Kuitenkin vielä 1910-luvun alussa Saksan poliisilaitosten tunnistamistoimistoista vasta kaksi kolmannesta perusti työnsä pääasiallisesti sormenjälkiin, yksi kolmasosa piti vielä kiinni antropometriasta. Sekavuutta lisäsivät eri toimistoissa sovellettujen järjestelmien eroavaisuudet.¹¹³

Ja vielä 1911 saksalaiskriminalistit kummastelivat espanjalaisten kollegoihinsa yrityksiä selviytyä tunnistamistehtävistä tarkastelemalla kiinni ottamiensa epäiltyjen sormenpäitä luupin avulla.¹¹⁴

¹⁰⁹ Koettig: Fünf Jahre Daktyloskopie in Sachsen, AK 30 (1908), 159-161.

¹¹⁰ AK36(1910),305;Hans Schneickert: Übersicht über die Tätigkeitunderfolge einiger großstädtischer Erkennungsdienster, AK 48 (1912), 183.

¹¹¹ Friedrich Paul: Die kriminalistische Photographie auf der Internationalen Photographischen Ausstellung in Dresden, AK 36 (1910), 272-273

¹¹² AK40 (1911), 116.

¹¹³ AK 40 (1911), 368 (Heindlin tieto).

¹¹⁴ F. Oloriz Aquileiran identifiointia koskevan käsikirjan esittely AK 43 (1911), 351-353

Myös sormenjälkien identtisyyskriteerit alkoivat muotoutua ennen toista maailmansotaa. Varhaisimmille sormenjälkivertailuille oli kuitenkin tyypillistä identtisyysmahdollisuuden arvioiminen. Jo Francis Galton päätyi laskelmissaan siihen, että yhden sormen osalta voitiin erottaa peräti 64 miljardia toisistaan poikkeavaa jälkeä. Sitten identtisyyskriteerien problematiikkaan paneutuivat erityisesti ranskalaistutkijat. Galtonin arvioita yksityiskohtaisempia laskelmiaan 1911 esitellyt Victor Balthazard totesi, että vasta yli 17 miljardin sormenjäljen joukosta voitaisiin löytää kaksi eri jälkeä, joissa oli 17 yhtenevää kohtaa. Kun tunnistaminen tapahtui käytännössä pienemmistä väestömääristä, Balthazard piti kiistattoman tunnistamisen riittävänä edellytyksenä 10-11 yhteneväisen kohdan toteamista.¹¹⁵ Poroskopiitutkimustensa tuloksena Edmond Locard puolestaan päätyi vähintään 12 yhteneväisen kohdan vaatimukseen. Locard katsoi, että mikäli yhteneväisiä kohtia löytyi vain 8-12, tuloksen varmuus riippui jälkien useista muista ominaisuuksista. Vaikka yhtäläisyyksiä olisi osoitettavissa vieläkin vähemmän, ei Locard ollut halukas täysin luopumaan jäljen todistusvoimasta vaan suhteutti sen yhteneväisten kohtien määrään ja laatuun.¹¹⁶

Käytännössä kriteerit muodostuivat jossain määrin kirjaviksi, sillä mm. Englannissa omaksuttiin Bertillonin julkaisemien kuvien virheellisen tulkinnan pohjalta ja ilmeisesti myös Balthardiin tukeutuen 1920 vähintään 16 yhteneväisen kohdan vaatimus.¹¹⁷ 1920-luvun loppupuoliskolle mennessä kantansa ilmaisseet tutkijat päätyivät yleensä suosittelemaan 12-15 yhteneväisen kohdan edellyttämistä ja myös sormenjälki tutkimukseen perinpohjin paneutunut Robert Heindl piti tätä tarkoituksenmukaisena.¹¹⁸

Varhaiset kriminalistit kehittivät myös koko joukon erilaisia sormenjälkien vertailumenetelmiä. Jo 1880-luvulla suositeltua jäljistä tuotettujen kuvien asettamista päällekkäin yritettiin soveltaa sittemmin monin tavoin, mutta yhtenevien yksityiskohtien merkitseminen jäljistä otettuihin suurennoksiin vakiintui laajalti käyttöön.¹¹⁹

Sormenjälkien hyväksikäytön yleistymisen tuotti pian innostusta virittäneitä loistavia tuloksia, kun murtovarkaaksi epäiltyjen kertomukset tuntemattomista miehistä, jolta tavara muka oli laillisesti ostettu, kaatuivat sormenjälkiin tai kahden todistajan valokuvista tunnistamat epäillyt vapautuivat rikollisen löydyttyä rikospaikalta talteen otettu-

¹¹⁵ Heindl 1927, 117,415-416.

¹¹⁶ Christophe Champod: Edmond Locard - Numerical Standards & "Probable" Identifications, Journal of Forensic Identification 1995, 136.

¹¹⁷ Champod, 143.

¹¹⁸ Heindl 1927, 416.

¹¹⁹ Heindl 1927, 422-429.

jen sormenjälkien perusteella. Papillaarikuvioiden ennenkuulumatonta käyttökelpoisuutta ihastelleet rikostutkijat joutuivat kuitenkin vielä 1910-luvulla myöntämään, että menestys rajoittui yksittäistapauksiin ja ennen kaikkea aivan suurimpien kaupunkien parhaiten varusteltuihin poliisilaitoksiin. Vaikka oikeusviranomaistenkin näkemykset sormenjälkien todistusvoimasta olivat tuolloin jo pitkälti vakiintuneet, jäljet eivät vielä olleet kenen tahansa poliisitoimenhaltijan tallennettavissa. Tuntematon jäi yksinkertaisesta ja halvasta ratkaisusta huolimatta vielä useimmiten jäljittämättä. Ensi alkuun sormenjalkia tallennettiin rikospaikoilta valokuvaamalla. Wienissä, josta sormenjälkien soveltaminen Euroopan mantereella Windtin ja Kodicekin käsikirjankin myötä paljolti juonsi, kehiteltiin 1900-luvun ensi vuosikymmenellä myös erikoiskamera, joka soveltuvi sormenjälkien valokuvaamiseen erityisesti ongelmallisia heijastuksia tuottavilta lasipinnoilta. Laite mahdollisti valon suuntaamisen tarkoituksenmukaisella tavalla ja siinä voitiin hyödyntää myös jäljen piirtymistä edesauttavia värisuodattimia. Mutta vain muutamissa suurimmissa poliisilaitoksissa oli sormenjälkien talteenottoon kykeneviä valokuvaajia.¹²⁰

Aivan ilman muuta ei valokuvaamallakaan päästy toivottuun tulokseen, vaan avuksi oli otettava jälkien värjääminen. Tähän tarkoitukseen sormenjalkia Lacassagnen johdolla väitöskirjatyössään tutkinut lyonilainen Rene Forgeot tarjosi jo 1890-luvun alussa lääketieteessä jo tunnettuun tapaan jodia, joka vakiinnutti nopeasti asemansa myös rikostutkimuksessa.¹²¹

Myös näkemykset tallentamismenetelmien käyttökelpoisuudesta kävivät pahan kerran eri suuntiin. Sitäkin hankalammaksi tilanne osoittautui, kun jälki löytyi kohteesta, jota ei voitu siirtää lähemmin tutkittavaksi ja jonka kuvaaminen oli vaikeaa tai mahdotonta. Ratkaisua tämän tapaisiin ongelmiin oli pohdittu pitkään. Jo 1899 brasilialainen tohtori Dubois esitteli kehittelemänsä talteenottopaperin, joka oli sivelty vahan, parafiinin ja glyseriinin seoksella. 1910 liegeläinen kriminalisti Eugene Stockis puolestaan esitteli oman menetelmänsä, jota ryhdyttiin heti jalostamaan Dresdenissä. Jäljet tallennettiin kehitteellä halutun sävyiseksi esikäsittelyn valokuvauspaperinkostutettuun gelatiinipintaan. Dresdeniläiset keksivät kiinnittää gelatiinipaperin jälkipuolestaan liisterillä valkealle pahville, jolloin paperi kuivuuessaan irtosi ja pahville jäi jäljestä sellaisenaan käyttökelpoinen positiivikuva.¹²²

¹²⁰ Friedrich Paul: Die kriminalistische Photographie auf der internationalen Photographischen Ausstellung in Dresden, AK 36 (1909), 302.

¹²¹ Friedrich Paul: Sichtbarmachen latenter Finger- und Fußabdrücke, AK 12 (1903), 124-129.

¹²² Robert Heindl: Die Fixierung von Fingerabdruckspuren am Tatort, AK 46 (1912), 222-225.

Kätevämmän ratkaisun rikospaikkasormenjälkien talteenottoa varten kehittäjä patentoi puolestaan Wienin poliisipresidiumin valokuvaaja Rudolf Schneider, jonka 1911 Grossin Archivissa esitelty foliot saavuttivat nopeasti rikospaikkatutkijoiden suosion ja tarjosivat myös vaatimattomasti varustetuille paikallisille poliisiviranomaisille helpon ja varman keinon ottaa talteen sormenjälkiä. Schneider kehitti syvämustan liimamaisen massan, josta paperipohjalle valmistettu puolen millimetrin paksuinen folio suojattiin selluloidilla odottamaan käyttöä. Foliolle voitiin helposti vedostaa sopivilla jauheilla esiin haettuja jälkiä riippumatta siitä, minkä muotoisella tai värisellä pinnalla ne olivat ja myös ilman lasi- ja metallipinnoista syntyvien heijastusten aiheuttamia vaikeuksia.¹²³

Kekseliäitten talteenottomenetelmien myötä sormenjälkitekniikka oli nyt saamassa entistä tukevampaa maata jalkojensa alle. Dresdeniläisten kehitelemä menetelmä oli kustannuksiltaan folioita edullisempi, mutta vaikeissa oloissa varsin riskialtis. Schneiderin foliot puolestaan työstyivät varmasti ja ilman talteenottomateriaalin vaivalloista esikäsittelyä. Ne otettiin oitis käyttöön Wienin lisäksi mm. Berliinin ja Münchenin poliisilaitoksissa ja levisivät pian poliisin käyttöön kaikissa maanosissa.¹²⁴ Menestyskakkaiden talteenotto-menetelmien esiinmarssi kuitenkin jatkui. 1912 müncheniläinen komisario Joseph Rubner julkisti menetelmän, jossa esiin haetut jäljet vedostettiin läpinäkyvälle, glyseriini-kumiliuoksella käsitellylle, ennen käyttöä kostutetulle gelatiinipaperille. Talteen otettu jälki suojattiin taitetun gelatiinipaperiliuskan toisella puoliskolla.¹²⁵ Menetelmä tuotti vertailun kannalta entistä helppokäyttöisempiä tuloksia, mutta vaati onnistuakseen harjaantunutta kättä. Siinä määrin yksinkertainen ja luotettava se kuitenkin oli, että Münchenin tunnistamistoimisto otti sen heti käyttöön ja seuraavana vuonna kaikki

Talteen otetut jäljet tuli lähettää tutkittaviksi Müncheniin. Pian myös Schneiderin mustien folioitten rinnalle ryhdyttiin ideoimaan vastaavanlaisia läpinäkyviä tuotteita.¹²⁶

¹²³ W.Schütze: Das Schneidersche Abziehblatt für am Tatort gefundene Fingerspuren und beweisende Erfolge der Tatortsfingerschau, AK 45 (J 1911), 89-99.

¹²⁴ Robert Heindl: Die Fixierung von Fingerabdruckspuren am Tatort, AK 46 (1912), 224-226; Schneickertin viite AK 47 (1912), 207; W.Schütze: Tatortsfingerschau, AK 49 (1912), 236-257.

¹²⁵ Josef Rubner: Ein neues Verfahren zur Aufnahme von Fingerabdrücken am Tatorte, AK 49 (1912), 258-265.

¹²⁶ Theodor Harster: Dreiundeinhalb Jahre Fingerabdruckverfahren in Bayern, AK 51 (1913), 116-117; R.Kockel: Über die Abnahme latenter Fingerabdrucke, AK 54 (1913), 101. Ks. myös Harster: Der Erkennungsdienst der Polizeidirektion München im neuen Heim, AK 59 (1914), 365-366.

Ensimmäisen maailmansodan myötä uusien talteenottomateriaalien sijasta jouduttiin turvautumaan yksinkertaisempiin korvikkeisiin, ja sormenjälkien tallettamistyössä mm. aivan tavanomaiseen valokuvaustöissä käytettyyn bromihopeapaperiin.¹²⁷

Kortistot tiedonhallinnan apuvälineiksi

Rikollisten valokuvista kootuista albumeista ja kronologisesti kertyneistä merkintä-kirjoista ei ollut pidemmän päälle kasvavan ja liikkuvan väestön ja jatkuvasti suuremmassa määrin myös ammattimaisen ja kansainvälisen rikollisuuden kanssa painiskelevan rikostutkinnan apuvälineiksi. Sinänsä rikollisia koskevan tiedon kokoaminen ei suinkaan ollut mitään uutta, sillä jo 1700-luvun alkupuolella tällaista aineistoa kerättiin aivan määrätietoisesti. Nyt ongelma oli se, että albumien valiteltiin jäävän suurelta osin kuolleiksi ja käyttökelvottomiksi kokoelmiksi. Saman kohtalon omiksi joutuivat myös etsintäkuulutukset, joita oli lukuisuutensa vuoksi vaikea hallita. Poliisiviranomaisten keskuudesta kuuluikin jo 1905 vaatimuksia rikostietojen liittämiseksi etsintäkuulutusten yhteyteen, koska tällaisten tietojen arveltiin helpottavan asian muistamista ja etsintäkuulutetun henkilön tunnistamista.¹²⁸

Berliinin 1876 perustettu rikollisalbumi, joka oli yksi vanhimmista laatuaan, - vanhin lienee Danzigissa 1864 aloitettu - oli 1900-luvun ensi vuosikymmenellä vielä säilyttänyt alkuperäiset periaatteensa. Tähän kirjamuotoiseen kokoelmaan kuvat sijoitettiin rikolliskategorioittain aikajärjestyksessä ilman minkäänlaista tuntomerkki-, ikä- tai sukupuolijaottelua. Kokoelmaa hyödynnettiin ennen kaikkea esittämällä tutkittavan teon kaltaiseen rikokseen syyllistyneitten kuvia todistajille rikoksentehtäjän tunnistamiseksi. Kokoelman ylläpito oli aikoinaan käynnistynyt yleisesti esiintyneiden kaupunkiin saapuneita maalaisia petkuttaneiden rikollisten kuvien kokoamisesta.¹²⁹

Saksalaisviranomaiset omaksuivat tunnistamiskuvauksensa periaatteet paljolti Pariisista ja pitivät jo 1900-luvun ensi vuosina englantilaisten tapaa tuottaa rikollisen sivukuva peilin avulla teknisesti kelvottomana. Berliiniin koottuihin valtakunnallisiin rekistereihin

¹²⁷ Max Kunath: Bromsilberpapier als Abziehfolie beim Spurensichern, AK 70 (1918), 177-179.

¹²⁸ AK20(1905),84;Kube, 132.

¹²⁹ Hans Schneickert: Neueinrichtungen der Berliner Kriminalpolizei, AK 45 (1911), 1; Niceforo, 385-391.

rikollinen kuvattiin myös päähineineen.¹³⁰ Keskieurooppalaiset kriminalistit pitivät suuressa arvossa venäläisten rekisterikortteihinsa liittämää kokokuvaa ja katsoivat venäläisen rekisterikortin muutenkin soveltuvan erinomaisesti kansainvälisen rikostutkinnan tarkoituksiin.¹³¹

Myös Alphonse Bertillon ryhtyi pohtimaan rikolliskuvien käyttömahdollisuuksien laajentamista tuntomerkkisystematiikkansa pohjalta. 1890-luvulla hän suunnitteli rikos-tutkijoitten käyttöön aika ajoin uusittavan taskukokoisen rikolliskuvaston, jossa kuvat oli järjestetty tuntomerkkien perusteella ja tarjosi näin mahdollisuuden epäillyn henkilön järjestelmälliseen tunnistamiseen. Kuvaston yläsyryjästä avautui nenän perusmuotojen mukainen kolmijako, joka aukesi edelleen kirjan pystysyryjästä korvamuuotojen seitsenjaoksi, jota täydensi kolme sekaryhmää. Nämä kaikkiaan 30 ryhmää jakautuivat vielä kolmeen pituusryhmään. Kuvien yhteyteen kirjattiin myös muita tuntomerkkejä. Bertillonin opissa käyneen Lausannassa kriminalistiikan yliopistollista oppituolia hoitaneen professori R. A. Reissin aloitteesta tätä korvanmuotojen lyhenteiden perusteella DKV:ksi nimettyä kirjasta kokeiltiin myös Sveitsissä, mutta korkeiden kustannusten vuoksi siitä luovuttiin pian Ranskassakin.¹³²

Liki kuolleeksi havaittuja valokuvakokoelmiaan tuskailleet 1900-luvun ensi vuosikymmenen saksalaiskriminalistit ihastelivat Bertillonin kehittelemää rikollishakemistoa, joka tuntui toimivan tehokkaammin kuin saksalaisella kielialueella toteutettu pelkkä rikos- ja tekotaparyhmitys. Bertillonin ylivoimaisuuden tuntomerkkiopin alalla saksalaiset virkaveljet tunnustivat varauksitta. Saksalaisten oma panos järjestelmän kehittämiseen oli, että kuvat järjestettiin kirjojen sijasta kortistoksi ja rikoskategorioita ja tuntomerkkiryhmiä ryhdyttiin soveltamaan yhdessä. Liikkuvien, erikoistuneitten ammattitekijöitten seuraamiselle luotiin pohja, kun 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla sekä Dresdenissä että Münchenissä siirryttiin Robert Heindlin kehittelemään rikollisfototeekkijärjestelmään, jossa kuvat sijoitettiin Bertillonin seurailleen rikoskategorioittain rikollisen nenän ja korvan muodon sekä syntymäajan mukaan jäljestettyyn kortistoon. Heindlin kehittelemässä kortistojärjestelmässä päästiin Bertillonin albumia yksityiskohtaisempaan jaotteluun toimistotarviketehtailijoiden markkinoille tuomien "ratsastajien" avulla. Uudesta kortistosta voitiin ranskalaisesta järjestelmästä poiketen myös vanhaan tapaan silti helposti irrottaa kuvia todistajien tunnistettaviksi. Saman

¹³⁰ AK 76 (1924), 152; Friedrich Paul: Die Kollektivausstellung der Polizeibehörden auf der Städteausstellung in Dresden, AK 13 (1903), 322; Heindl 1927, 553-556.

¹³¹ AK 36 (1910), 311.

¹³² Hans Schneickert: Neueinrichtung der Berliner Kriminalpolizei, AK 45 (1911), 1-3; Bertillon, 162.

tapaista järjestelyä alettiin Heindlin ehdotuksesta soveltaa runsaslukuisiksi käyneisiin etsintäkuulutuksiin, jotka pelkästään aakkostettuina eivät kyenneet täyttämään tehtäväänsä vaan jäivät pahimmillaan kymmeniksi vuosiksi hautumaan poliisiviranomaisten arkistoihin.¹³³

Vaikka Bertillonin työn aivan ensimmäisenä päämääränä oli ollut rikoksenuusijoiden tunnistaminen, rekisteröidyn aiemmille aikaansaannoksille oli hänen korteissaan tilaa vain yhden tekosen verran. Saksassa taas tekijöiden menneisyyttä koskevien tietojen rekisteröimiselle kokonaisuudessaan pantiin varsin suuri paino. Rikoksentekijöistä kirjoitettiin jo 1900-luvun ensi vuosikymmenen lopulla rekisterilehdet, joissa oli tunto-merkkitietojen lisäksi tilaa pitkällekin menneisyydelle siinä missä rikostoverien ja toimeksiantajien niinillekin.¹³⁴

Osan *modus operandi* -rekisterien kehittelyä muodosti myös Berliiniin 1909 perustettu uudistettu käsialakokoelma, johon näytteet sijoitettiin käsialatyypeittäin aukeaviin rikolliskategorioihin. Vastaavanlaiset käsialakokoelmat perustettiin pian myös Dresdenin, Wienin ja Edmond Locardin aloitteesta myös Lyonin tunnistamistoimistoon.¹³⁵

Kortistojärjestelmän hyväksikäyttö sai nopeasti uusia ulottuvuuksia. Valokuvakokoelmien ja ennen kaikkea etsintäkuulutusaineiston hallintamenetelmien periaatteitten pohtiminen johti ajatukseen järjestelmän käyttämisestä rikostutkinnassa kaiken kaikkeaankin syntyneen materiaalin rekisteröimiseen ja hyödyntämiseen. Kortiston tarjoamia uusia mahdollisuuksia pidettiin suorastaan ammattimaista rikollisuutta vastaan käytävän taistelun välttämättömänä edellytyksenä, ja Berliinin poliisipresidiumin tunnistamistoimistoon perustettiin 1910 niin ikään rikoskortisto ("Kriminal-Kartotek"), johon rikokset kirjattiin tekijänsä mukaan ja edelleen tapahtuma-ajan ja -paikan lisäksi myös tekotavan perusteella.

¹³³ Robert Heindl: Ein Beitrag zum Problem *des Verbrecheralbums*, AK 33 (1909), 135-136; sama: Ein neues Verfahren der Steckbriefkontrolle und einige nachträgliche Bemerkungen über die Kriminaiphototek, AK 38 (1910), 19-27; Theodor Harster: Der Erkennungsdienst der Kgl. Polizeidirektion München, AK 40 (1911), 130; Hans Schneickert: Neueinrichtungen der Berliner Kriminalpolizei, AK 45 (1911), 3-5.

¹³⁴ Niceforo, 299-300, 352, 393.

¹³⁵ Hans Schneickert: Neueinrichtungen der Berliner Kriminalpolizei, AK 45 (1911), 9-10.

Berliinin rikoskortistosta kaavailtiin satakunta eri rikosryhmää käsittävää kokonaisuutta, jossa tunnettujen tekijöiden kortit järjestettiin sekä aakkosittain että tekijän koon ja iän mukaan, tuntemattomien tekijöiden kortit taas rikoksen tekoajankohdan mukaan. Käsialakokoelmassa noudatettuun tapaan korttien ylälaitaan painettiin "ratsastajarata", jonka 28 jaokkeeseen merkittiin eri värisillä ratsastajilla koko joukko rikosta, sen tekijää ja tekotapaa koskevia seikkoja. Kansainväliset rikosentekijät merkittiin kortin vasempaan yläkulmaan sijoitetulla valkoisella ratsastajalla, vangitut kortin oikeaan yläkulmaan sijoitetulla mustalla ratsastajalla. Näin sinänsä yksinkertaisella tavalla järjestetyistä korteista oli helposti haettavissa rikoksia ja niiden tekijöitä varsin monien yksityiskohtien perusteella. Rikoskortistoa kehitellyt Hans Schneickert piti tärkeänä, että myös kansainväliset ja liikkuvat rikolliset kirjattaisiin huolellisesti rikoskortistoon. Hän uskoi, että kansainvälistä yhteistä tietojenvaihtoa odoteltaessa voisi vielä jossain määrin olla apua etsintäkuulutusten huolellisesta kirjaamisesta rikoskortistoihin sekä tuntomerkkietojen välittämisestä keskusrekisteristä asianomaisille tutkintaryhmille.¹³⁶

Osaltaan juuri ulkomailla tehtyjä rikoksia ja niiden tutkinnan tuloksia koskevan informaation saattamiseksi entistä tehokkaampaan käyttöön muodostettiin Berliinin poliisipresidiumiin syksyllä 1909 myös "rikosarkisto", johon ryhdyttiin kokoamaan rikoksia, niiden tekijöitä ja tutkinnassa tarpeellisia muitakin seikkoja koskevaa tietoa niin viranomaisilta kuin kirjallisuudesta ja lehdistöstäkin. Arkisto järjestettiin laajaksi asiamapistoksi.¹³⁷ Jokseenkin saman periaatteen mukaan järjesti sittemmin myös Suomen poliittiseksi poliisiksi 1919 perustettu etsivä keskuspoliisi oman asiamapistonsa. Tällaisen arkistoinnin ajatuksena oli luoda asiasisällöltään tarkoituksenmukainen ja teknisesti käyttökelpoinen tiedustelutietojärjestelmä. 1910-luvun alkuun Berliinissä ajoittunutta rikostutkinnan tietojärjestelmän puhkeamista täydensivät toukokuussa 1910 ilmestymisensä aloittaneet poliisin toimintaa koskeneet "päivittäiskertomukset", joita jaettiin poliisiviranomaisten käyttöön sekä kotimaassa että ulkomailla.¹³⁸

Myös sormenjälkien talteenottomenetelmien kehittyminen tuotti pian ennennäkemättömän määrän sinänsä käyttökelpoista indisioaineistoa. Rikospaikoilta löytyneitten sormenjälkien vertailu etenkin suurimpiin sormenjälkikokoelmiin alkoi kuitenkin ennen pitkää käydä erittäin työlääksi, varsinkin jos jälkiä oli vähän eikä tiedetty, minkä sor-

¹³⁶ Hans Schneickert: Neueinrichtungen der Berliner Kriminalpolizei, AK 45 (1911), 10-18.

¹³⁷ Sama, 19-23.

¹³⁸ Sama, 25-26.

mien jäljistä oli kyse. Wienissä ongelmaa pyrittiin helpottamaan kokoamalla ammattimaisten murtovarkaitten sormenjäljistä oma rekisterinsä, johon liitettiin myös kämmen-jäljet. Vertailuaineistoa rajoittamalla työtä yritettiin jo ennen ensimmäistä maailmansotaa helpottaa myös Hampurissa ja Berliinissä, mutta näiden kokoelmien perusajatus oli wieniläisten ratkaisua tarkoituksenmukaisempi. Kokoelmiin ei kopioitu kymmensormikortteja, vaan jokainen jälki kirjattiin erikseen ja helpotettiin näin huomattavasti hakemista yhden jäljen perusteella. Dresdenissä tällainen yksisormirekisteri oli keksitty ensi alkuun laatia etsivien sormenjälkien erottamiseksi luvattomilla asioilla liikkuneiden jäljistä. Sormenjälkien lisäksi myös kämmenjäljille kehiteltiin omia luokitusjärjestelmiä, joskin monissa toimistoissa tyydyttiin näiden tallettamiseen sellaisenaan. Rekistereihin päätyivät niin ikään tunnistamattomat rikospaikkasormenjäljet, joita oli määrä vertailla vastaisuudessa murtopaikoilta löytyviin sormenjälkiin.¹³⁹

Tunnistamistoimistojen tarjoamat palvelukset olivat kuitenkin useimmiten niin etäällä, että epäillyn henkilöllisyyden tarkistamiseen kului uusista sinänsä nerokkaista järjestelmistä huolimatta nopeiden tietoliikenneyhteyksien puutteessa kohtuuttomasti aikaa. Vaikka professori Arthur Kornin 1904 onnistuneet yritykset lähettää seleenin valoherkkyyteen perustuvalla "teleautografillaan" kuvia Münchenistä Nürnbergiin herättivät kriminalistienkin kiinnostusta, pääsivät tätä kallista, pian myös Kööpenhaminaan ja Tukholmaankin ulottunutta tekniikkaa hyödyntämään vasta vakavaraisimpien lehtiyhtiöiden toimitukset. Berliinin poliisilaitos sai kuitenkin jo 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla aikaan sopimuksen paikallisen sanomalehden kuvanvälitysyhteyksien käytöstä ulkomaisten etsintäkuulutusten lähettämiseen.¹⁴⁰

Liikkuvien rikollisten määrän kasvusta koituneeseen haasteeseen oli ensi hätään etsitty vastausta Bertillonin Pariisissa toimituttamien taskukokoisten rikolliskuvastojen ajatusta kehittelemällä, mutta jo 1900-luvun ensi vuosikymmenen lopulla marseilalainen kriminalisti Severin Icard suunnitteli sormenjälkiin perustuvaa kaukoidentifointijärjestelmää. Näkyvimmin kaukoidentifioinnin alaa kehittänyt vuosikymmenen ensi neljänneksellä tanskalainen Hakon Jörgensen, joka esitteli entisiä sormenjälkiluokitteluja paremmin niin sähköitse tehtävien kyselyjen kuin yksisormikortistojenkin ylläpidon taiteita vastaavaa järjestelmänsä ensimmäistä versiota 1914.¹⁴¹

¹³⁹ Franz Haslinger: Daktyloskopische Spezialregistraturen, AK 54 (1913), 11-15; Hans Schneickert: Die monodaktyloskopische Registratur der Berliner Kriminalpolizei, AK 66 (1916), 121-126.

¹⁴⁰ AK 16(1904), 188-189; Arthur Korn: Die Entwicklung der Bildtelegraphie und ihre Verwendung für den polizeilichen Erkennungsdienst, AK 77 (1925), 161-186.

¹⁴¹ Hakon Jörgensen: Neue Identifizierungsmethoden, AK 58 (1914), 114-147; Th. Borgerhoff: Die Fernidentifizierung nach dem System Hakon Jörgensen, AK 74 (1921), 81-82.

Yhteistoiminnan tavoitteita

Hajanaiset tiedostot ja tunnistamisjärjestelmät eivät riittäneet ratkaisemaan niitä vaikeuksia, joita koitui ammattimaisesta rikollisuudesta ja ennen kaikkea rikollisten liikkuvuuden lisääntymisestä. Ensimmäiset yritykset jakaa paisuvia rikospoliisiosastoja toimipiireihin, kuten mm. Berliinissä 1877, osoittivat ennen pitkää, että alueisiin sidotut yksiköt eivät saaneet otetta ammattimaisten tekijöiden aikaansaannoksista. Berliinin rikospoliisi järjestettiin pian uudelleen siten, että ainoastaan yksi osa siitä keskittyi alueittain paikallistuntemusta vaativan taparikollisuuden tutkintaan, muut osat erikoistuivat ammattirikollisuuteen sekä erityisasiantuntemusta vaativiin tutkintatehtäviin.¹⁴² Ongelma tunnettiin yhtä hyvin myös Venäjällä. Vuosisadan vaihteessa eräs pietarilainen oikeusviranomainen vaati tutkintajärjestelmän perinpohjaista uudistamista maassaan perin yleisten ja runsaasti taloudellista hätää aiheuttaneiden hevosvarkauksien nujertamiseksi. Väestö oli näet alistunut tunnustamaan järjestäytyneiden varkaiden ja välittäjien voiman oikeutta väkevämmäksi ja maksoi mukisematta näiden vaatimia suojelurahoja. Poliisi ei myöskään juuri reagoinut ilmoituksiin eikä santarmistoonkaan kohdistetuista toiveista koitunut apua asiaan. Pietarilaiskirjoittaja valitti ennen kaikkea, että nekin tapaukset, jotka selvitettiin, siirrettiin heti arkistoon, eikä tutkinnassa pyritty mitenkään löytämään tapausten keskinäisiä yhteyksiä. Hän moitti tuolloista tutkintaa turhanaikaiseksi kansliatyöksi ja vaati mm. vertailun mahdollistavan rikoskortiston ylläpitämistä.¹⁴³

Valtiolliselta rakenteeltaan rikkonaisen keskisen Euroopan ongelmissa oli samoja piirteitä. Niinpä siinä, missä ranskalaiset saivat ulkomaisilta kollegoilta moitteita tunnistamisjärjestelmänsä takapajuisuudesta, heidän rikospoliisiorganisaationsa 1907 toteutetut uudistukset herättivät yhtä suuressa määrin ihailua.

Ranskalaisten 1907 perustamien liikkuvien rikospoliisiprikaatien taitoja ryhdyttiin kehittämään verraten ripeästi. Paikallisten vankilaviranomaisten huoleksi ensi alkuun jätetty sormenjälkien ottaminen siirrettiin 1911 prikaatien tehtäväksi ja kukin prikaati sai myös oman valokuvausyksikkönsä. Kun näiden johtoon ryhdyttiin 1910-luvun alussa palkkaamaan perinpohjin työhönsä koulutettuja valokuvauskemistejä, voitiin aiemmin Pariisin laboratorion tutkittaviksi lähetetyt todistuskappaleet tutkia useimmiten

¹⁴² Niceforo, XXHI-XXV.

¹⁴³ A. Loewenstimm: Der Pferdediebstahl und die Deportation in Russland, AK 3 (1900), 13 ff.

itse. Uudistuksen yhteydessä ryhdyttiin myös julkaisemaan poliisin sisäistä informaatiolehteä. Ensi alkuaan viikoittain ilmestynyt painotuote ei sisältänyt pelkkiä etsintäkuulutuksia vaan muutakin tutkijoille tärkeää tietoa mm. tekotavoista ja rikospaikkatutkimuksen teknillisistä hienouksista.¹⁴⁴

Saksalaisen poliisin ja ennen kaikkea rikostutkimuksen organisatorinen yhteismitattomuus nousi mm. Ranskassa toteutetun rikospoliisiuudistuksen myötä 1910-luvulle tultaessa kiivaan keskustelun kohteeksi ja johti painokkain poliisin uudistamisvaatimukseen. Varsinkin entistä liikkuvampaa ammattimaista rikollisuutta vastaan käyminen edellytti järjestettyä tietojenvaihtoa ja sen pohjana yhdenmukaisia tunnistamis- ja rekisterijärjestelmiä.

Rikostutkintaa palvelevia erikoistuneita tietokeskuksia luotiin jo vuosisadan vaihteen Euroopassa ennen kaikkea tunnistamistarkoituksiin sekä rahanväärennysten tutkintaa silmällä pitäen. Saksin vapaavaltion pääkaupunki Dresden sai vääränrahankeskuksensa 1899. 1910-luvun alkupuolella tällaisia keskuksia perustettiin huolehtimaan mm. kadonneita henkilöitä, salakuljetusta, prostituutiota sekä evätyjä ase- ja ampumatarvikelupia koskevien tietojen kokoamisesta ja välittämisestä.¹⁴⁵

Ranskan mallin mukainen järjestelmä pätevine tutkijakomennuskuntineen ja tietopalveluilleen - Landeskriminalpolizei - toteutettiin 1911 Saksissa ja Robert Heindl toivoi muiden liittovaltioiden seuraavan esimerkkiä. Sen sijaan paikallisia viranomaisia kuormittava ja tehoton etsintäkuulutustyö sekä liikkuvaa rikollisuutta koskeva tietopalvelu oli tuolloin Dresdenin rikospoliisin päällikkönä toimineen Heindlin mielestä järkevintä hoitaa valtakunnallisesti englantilaisten tapaan.¹⁴⁶

Heindl oli jo 1907 Lontoon Convict Supervision Officessa vieraillessaan vakuuttunut rikostutkintatietopalvelun tarpeellisuudesta. Englannissa rikollisten rekisteröiminen oli käynnistynyt vähitellen sen jälkeen kun rikoksenuusijoiden lähettämisestä Australiasa sijainneisiin rangaistussiirtokuntiin luovuttiin ja ahtaaksi käyneistä vankiloista eh-

¹⁴⁴ Curt Weiss: Ein musterhaftes Zentral-Polizeiblatt. AK 41 (1911), 110-116; yksityiskohtaisesti eri maissa toteutetuista uudistuksista ks. Robert Heindl: Polizeiliche Bekämpfung des interlokalen Verbrechertums, AK 72 (1920), 191 ff.

¹⁴⁵ Robert Heindl, Die sächsische Landeskriminalpolizei, AK 72 (1920), 187-188.

¹⁴⁶ Koettig: Zur Reform unserer Kriminalpolizei. Reichs- und Landeskriminalpolizei. Ein allgemeiner Deutscher Polizeikongress, AK 40 (1911), 176-186; Kleinere Mitteilungen, von Robert Heindl, AK 40(1911), 368-370.

donalaiseen vapauteen päästettyjen katsottiin olevan vastuussa erityisesti pääkaupungissa lisääntyneestä rikollisuudesta. 1869 Habitual Criminals Actin velvoittamana Metropolitan Policessa aloitettu kirjaus siirrettiin 1870-luvun puolivälissä sisäasiainministeriön hoidettavaksi samalla kun siihen lisättiin rikosrekisteritiedot. Metropolitan Policen Convict Supervision Office puolestaan piti omat rekisterinsä, joihin kuului tuntomerkkikokoelmien ja rikollisalbumin lisäksi mm. luettelot eri rikos tyypeihin syyllistyneistä sekä 1880-luvun alkupuolelta myös poliisitiedotuslehti. 1890 järjestelmää tehostettiin kiinnittäen erityistä huomiota rikoksenuusijoiksi tunnettuja ja otaksuttuja koskevan tiedon kokoamiseen myös muualta maasta. Palvelu tehostui ratkaisevasti 1913, kun nämä yksiköt sekä valtakunnallinen sormenjälkirekisteri yhdistettiin Metropolitan Policen suojissa koko maata palvelevaksi Criminal Record Officeksi.¹⁴⁷

Sen lisäksi, että Convict Supervision Office jakoi viranomaisille kokoamaansa tietoa, sen yhteydessä Scotland Yardissa oli tyyssijansa myös valtakunnallisella tutkintayksiköllä, joka tarjosi apuaan ammattimaisen ja liikkuvan rikollisuuden tutkinnassa. Robert Heindl piti Englannin CSO:n toiminta-ajatusta esikuvallisena ja toivoi tällaisen tekotapojen vertailua rikosentekijöitten etsimisessä hyväkseen käyttävän "Verbrecher-Clearing-Housen" muodostamista myös Saksaan.¹⁴⁸

Keskustelu Saksan poliisitoimen ja erityisesti rikostutkinnan yhtenäistämisestä ylti pian myös kansanedustuslaitoksiin. Toiveet yhteissaksalaisen poliisikokouksen järjestämiseksi johtivat aluksi siihen, että Preussin sisäasiainministeriö ryhtyi neuvottelemaan eri liittovaltioiden viranomaisten kanssa tunnistamistointia ja etsintäkuulutuksia koskevista yhtenäistämismahdollisuuksista.¹⁴⁹ Myös Heindlin toivomus ranskalaisia tutkijakomennuskuntia vastaavien yksiköitten muodostamisesta sai pian kannatusta.¹⁵⁰

Paljolti rikospoliisitoimen uudistuksen johtohahmoksi nousseen Dresdenin poliisi-presidentti Paul Köttigin aloitteellisuudesta ja kannanotoista johtui, että joulun alla 1912 Saksan osavaltioiden poliisihallinnon edustajat kokoontuivat pitkään odotettuun rikospoliisitoimen järjestämistä pohtineeseen kokoukseensa Berliiniin. Tilaisuuden keskei-

¹⁴⁷ Stefan Petrow: Policing Morals. The Metropolitan Police and the Home Office 1870-1914 (Oxford 1994), 49-53, 84-87, 99-101.

¹⁴⁸ Heinrich Kalmann: Inwieweit erfüllt die Reform des Fahndungswesens in Österreich Heindls Vorschlag eines "Verbrecher-Clearing-House", AK 86 (1930), 145; Robert Heindl: Polizeiliche Bekämpfung des interlokalen Verbrechertums, AK 72 (1920), 214.

¹⁴⁹ Schneickertin katsaus AK 47 (1912), 363-364.

¹⁵⁰ Theodor Harster: Die allgemeine Einführung des Fingerabdruckverfahrens in Königreich Bayern, AK 43 (1911), 152-153.

sin teema oli tunnistamistoimen ja etsintäkuulutusjärjestelmän yhtenäistäminen. Kokous päätyi siihen, että antropometrisiä mittoja pitäisi enää ottaa ainoastaan sellaisista henkilöistä, joita yksinomaan antropometriä vielä käyttävät ulkomaiset viranomaiset saattaisivat etsiä. Muilta osin koko maassa oli syytä siirtyä yhtenäisin periaattein toimivaan sormenjälkitunnistukseen. Kokouksen huolenaiheisiin kuului myös poliisin sisäinen tiedottaminen, jota vaadittiin huomattavasti tehostettavaksi, jotta uusia, entistä huomattavasti nopeampia liikenneyhteyksiä hyväkseen käyttävien rikollisten kannoilla pysyttäisiin. Kokoukselle esittämässään muistiossa Robert Heindl esitteli englantilaisen poliisin rikostietojärjestelmää ja suosittelee samantapaista ratkaisua myös Saksaan. Kokonaisuuteen kuului myös valtakunnallinen tiedotuslehti, johon mm. ajankohtaiset etsintäkuulutukset koottaisiin.¹⁵¹

Innokkaista keskusteluista huolimatta perinpohjaisen reformin ja kaikenkattavan yhteistyön tiellä oli moninaisia esteitä. Preussin sisäasiainministeriön edustajat torjuivat kriminalistien toiveita ensi kädessä vetoamalla uudistuksista koituviin korkeisiin kustannuksiin.¹⁵² Berliinin yhteiskokous vahvisti omalta osaltaan pyrkimyksiä siirtyä sormenjälki-identifiointiin, mutta niin Heindlin ehdotuksia käsittelemään asetetun toimikunnan työskentely kuin saksalaisen rikospoliisitoimen muutkin yhtenäistämispyrkimykset pysähtyivät kesällä 1914 puhjenneseen maailmansotaan. Oman osavaltiokohtaisen rikospoliisikeskuksen ehti ennen maailmansotaa muodostaa Saksin lisäksi vain Württemberg.¹⁵³

Rikollisen etsiminen ja tunnistaminen kävi erityisen vaikeaksi, kun tätä oli haeskeltava oman maan rajojen ulkopuolelta. Niinpä kansainvälinen kriminalistiyhdistys toivoi jo 1905 pitämässään kokouksessa, että kaikkiin maihin perustettaisiin kansainvälisen rikollisuuden torjuntaan keskittyvä keskustoimisto. Tällainen kunkin pääkaupungin poliisilaitoksen yhteyteen perustettava toimisto olisi huolehtinut kansainvälisiä rikollisia koskevien tietojen välittämisestä ja muista tarvittavista toimista. Kokous piti tärkeänä, että toimistot olisivat olleet suoraan yhteydessä keskenään ilman ulkoasianhallinnon välitystä.¹⁵⁴

¹⁵¹ Hans Schneickert: Die Polizeikonferenz der deutschen Bundesstaaten, AK 51 (1913), J 69-171; Kleinere Mitteilungen, AK 72 (1920), 56; Heindl: Polizei und Verbrechen (1926), 53-54.

¹⁵² Ks. esim. Hans Schneickert: Die deutschen Polizeireformen vor dem preussischen Abgeordnetenhaus, AK 53 (1913), 198-191.

¹⁵³ Bell: Reichskriminalpolizei, AK 72 (1920), 164.

¹⁵⁴ Niceforo, 256.

Kansainvälisen rikospoliisiyhteistyön varhaisvaiheitten merkkipaalun asemaan kohotettu Monacon kokous huhtikuussa 1914 jäi ennen kaikkea romaanisen kielialueen maiden poliisiviranomaisten yhteistapaamiseksi. Saksalla sen paremmin kuin Itävallallakaan ei ollut kokouksessa virallista edustusta, eikä anglosaksisen maailman poliisiviranomaisia saapunut paikalle edes yksityishenkilöinä. Kokousta kansoittivat sen sijaan puoleen hintaan junalipun saaneet ranskalaiset ja mukana oli edustajia myös mm. Italiasta ja Venäjältä. Kansainvälisen poliisiyhteistyön kannalta keskeisiä kysymyksiä kokouksessa toki käsiteltiin.

Kokouksen olennaisinta antia olivat tunnistamisjärjestelmistä käydyt keskustelut. Saksalaistarkkailijat olivat erityisen hyvillään saadessaan havaita, että hieman aiemmin edesmenneen Alphonse Bertillonin sijasta kokoukseen saapunut Pariisin tunnistamistoimiston uusi johtaja Philippe David asettui kannattamaan kansainvälisten tunnistuskorttien luokittelemista sormenjälkien perusteella. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun Pariisin tunnistamistoimiston virkamies myönsi antropometrisen järjestelmän riittämättömyyden, Robert Heindl iloitsi. Sen enemmän hänen hämmästystään herätti lausannalaisprofessori R. A. Reissin antropometristen mittausten puolesta kokouksessa esittämä puheenvuoro. Kokouksella oli merkitystä myös kansainvälisen rikospoliisiyhteistyön tavoitteitten hahmottumisessa. Professori Reiss toisti Monacossa jo aiemmin esittämänsä ajatukset kansainvälisen poliisikeskuksen sekä kansainvälisen liikkuvan tutkijakomennuskunnan muodostamisesta. Hän otaksui, että kansainvälisen poliisikeskuksen perustaminen saattaisi hyvinkin palauttaa antropometrisen järjestelmän entiseen valta-asemaansa. Kokous päätti myös ryhtyä valmistelemaan tällaisen poliisikeskuksen perustamista Pariisiin, jossa aluksi kansainvälisin asiantuntijavoimin suunniteltaisiin tuntomerkkilomake kansainväliseen käyttöön ja laadittaisiin koodikieli tietojenvaihtoa varten.¹⁵⁵ Aivan kaikki eivät kuitenkaan tällaisiin varsin laajakantoisiin tavoitteisiin uskoneet. Mm. jo 1910 kansainvälisen poliisiyhteistyön puolesta julkisuudessa esiintynyt¹⁵⁶ Robert Heindl oli sitä mieltä, että kansainvälisen poliisiyhteistoiminnan tavoitteet olisi viisainta rajoittaa tietojen vaihtoon ja tunnistamistehtäviin ja jättää toimeenpano kansallisten viranomaisten hoidettavaksi.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Robert Heindl: Bericht über den I. Internationalen Kriminalpolizeikongress in Monaco, AK 58 (1914), 333-353.

¹⁵⁶ AK 40(1911), 185.

¹⁵⁷ Ks. Preußen und die internationale Kriminalpolizei (Kleinere Mitteilungen), AK 87 (1930), 53.

Keskuksin ammattirikollisuutta vastaan

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen saksalaiskriminalistit, heidän joukossaan ennen muita Robert Heindl, kävivät tarmokkaasti Saksissa toteutettujen uudistusten perin myönteisiin tuloksiin vedoten vaatimaan maan rikostutkintatoimen yhtenäistä kehittämistä.¹⁵⁸ Heindlin näkemyksen mukaan juuri tiettyihin rikoksiin ja tekotapoihin erikoistuneita tekijöitä ja toisaalta selvittämistään odottavia rikoksia koskevaa tietoa käsittelevä ja välittävä yksikkö oli koko rikospoliisiorganisaation selkäranka, jonka turvin lukemattomia rikoksia voitiin melkoisen helposti selvittää. Kuten hän 1920 tähdensi, "siihen onnelliseen aikaan, jota eivät vielä rautatiet ja autot vaivanneet, pysytteli myös ammattirikollisten joukko jokseenkin aloillaan. Kokenut poliisimies kykeni, mikäli hänen muistinsa oli hyvä, ilman rekisteriäkin keksimään, ketkä hänen toimialueellaan työskentelevistä ammattilaisista saattoivat tulla kysymykseen ilmenneen rikoksen tekijöinä. Tänäpä sen sijaan arvostaan kiinni pitävien murtomiesten työmaa ulottuu Marseillesta Moskovaan, ja paikallisten poliisiviranomaisten muistikuvat eivät enää riitä luomaan kokonaiskuvaa ammattirikollisten liikkeistä."¹⁵⁹

Erityisesti oikeusviranomaiset kehuivat erinomaisia kokemuksiaan asiantuntevasta, hyvin varustetusta ja liikkuvasta Saksin Landeski'iminalpolizeista, jonka toimintaa eivät hallintoalueiden rajat kahlinneet.¹⁶⁰ Dresdenin poliisijohdon alaisten seitsemän komennuskunnan (Kriminalbrigade) voimat eivät kuitenkaan riittäneet pitkälle. Varsinkin pienissä kaupungeissa ja maaseudulla niin teknisesti kuin taktisestikin asiantuntevien voimien puute tutkinnan alkuvaiheessa heikensi onnistumisen mahdollisuuksia.¹⁶¹ Robert Heindl olikin 1916 Saksin sisäasiainministeriössä työskennellessään jälleen esittänyt maan poliisiorganisaation edelleen kehittämistä ja varoitellut Dresdenin hallitusta sotaa ilmeisesti seuraavasta rikollisuusaallosta. "Kun tulvavirta tulee, on padon rakentaminen myöhäistä", hän kirjoitti. Näiden Saksin koko rikospoliisin valtiollistamista ja keskittämistä tavoitteleiden ehdotusten eteneminen pysähtyi kuitenkin poliisitoimesta suurelta osin huolehtineen paikallishallinnon vastustukseen.¹⁶²

¹⁵⁸ AK 72 (1920) sisältää Heindlin laajan yhteenvedon useiden maiden järjestelyistä.

¹⁵⁹ Robert Heindl: *Polizei und Verbrecher* (1926), 49-53.

¹⁶⁰ Viranomaisten näkemyksistä ks. Robert Heindl: *Die Sächsische Landeskriminalpolizei*, AK 72 (1920), 178-181.

¹⁶¹ Robert Heindl: *Die Sächsische Landeskriminalpolizei*, AK 72 (1920), 186-7.

¹⁶² Robert Heindl: *Kriminalistische Übergangswirtschaft*, AK 70 (1918), 180-187.

Berliiniin siirtyneen Heindlin suureksi tyydytykseksi kevättalven 1919 spartakistilevottomuudet käänsivät Saksin maapäiväedustajien ajatussuunnan ja Heindlin muotoilemat uudistukset toteutettiin siellä syksyllä 1922. Poliisitoimen valtiollistamisen yhteydessä myös Saksin rikospoliisin muodot uudistuivat entisestään. Dresdeniin perustettiin Saksin keskusrikospoliisivirasto, jonka alaisina alueelliset rikospoliisivirastot huolehtivat tutkintatyön johtamisesta yhtenäisesti koko osavaltiossa. Uudistuksen yhteydessä toteutui myös tutkintatietopalvelu, joka keskittyi ennen kaikkea liikkuvaa, ammattimaista ja erityisen vaarallista tai vaikeasti selvitettävää rikollisuutta sekä tekotapoja koskevan tiedon välittämiseen.¹⁶³

Sodan jälkeen Heindl sai tilaisuuden tarttua kehittämispyrkimyksiinsä uudelleen, nyt Saksan valtakunnallisen poliisilakiehdotuksen valmistelijana. Hän asetti tavoitteeksi osavaltioitten rikospoliisin tutkintayksiköitten luomisen ranskalaismallin mukaan ja sijoitti jälleen tietopalvelun valtakunnalliseksi toiminnaksi. Heindlin ehdotus joutui lainsäädäntökoneiston puitavaksi ja päättyi sisäasiainministeri Walther Rathenaun murhan aiheuttamassa epävarmuuden ilmapiirissä jakamaan keskushallinnolle niin mittavia valtuuksia, ettei se enää voinut saada osavaltioiden siunausta vaan hautautui inflaatiokriisin syövereihin. Kun kuitenkin useat osavaltiot perustivat omasta aloitteestaan ehdotuksen sisältöä vastanneita rikospoliisi virastoja Saksin mallin mukaisesti, toivoi Heindl valtakunnallisen tietopalvelutoiminnankin kenties käynnistyvän yhteisymmärryksen tietä - kuten aikoinaan antropometriakin oli Saksaan tuotu.¹⁶⁴ Sisällöltään erinomaisen moninaiseksi kehittyneen tekotapa- ja rikoskortistotyön käytännössä keskeiseksi osaksi kasvoi 1920-luvulle mennessä aineiston vertailutyö, jonka päämääränä oli koota yhtäläisiä piirteitä sisältäneet mahdollisesti saman tekijän aikaansaannokset ja tiedottaa niistä tutkijoille. Tietopalvelutoiminnan, ammattimaista ja liikkuvaa rikollisuutta vastaan suunnatun työvälineen pioneerina esiintyi Dresdenin rikospoliisi.¹⁶⁵

Karlsruhessa 1925 järjestetyn poliisinäyttelyn painopiste oli syystä rikostutkinnassa ja erityisesti merkittäviä edistysaskelia ottaneessa tekniikassa. Näyttelyn yhteydessä pidettiin niin ikään kokous, jossa pohdittiin mahdollisuuksia Saksan edelleenkin perin hajanaisen rikospoliisitoimen yhtenäistämiseksi. Tavoitteista keskeisin oli yhtenäisten

¹⁶³ Palitzsch: Die Organisation der sächsischen Kriminalpolizei, AK 76 (1924), 123, Heindl: Polizei und Verbrechen, 57-66.

¹⁶⁴ Heindl: Polizei und Verbrechen, 55-56; ks. myös esim. Falck: Der Fall Böttcher, AK 82 (1928), 140-141.

¹⁶⁵ Wolz: Kriminaltechnische Neuerungen auf der Internationalen Polizeitechnischen Ausstellung Karlsruhe 1925, AK 78 (1925), 98-100.

tunnistamis- ja tietokeskustoimistojen perustaminen kaikkiin osavaltioihin. Konferenssin kokoonkutsujana ja puheenjohtajan toiminut Saksin Landeskriminalamtin johtaja Hans Palitzsch näki toiminnan puutteellisuuksien ja epäyhtenäisyyden poistamisen ehdottomana edellytyksenä myös kansainvälisen poliisiyhteistyön syntymiselle. Keskittäminen ja erikoistuminen olivat niitä kiintopisteitä, joiden ympärille kehityspyrkimykset nyt kiertyivät. Voimien kokoaminen tuottaisi mahdollisuudet erikoistumiseen, jolla varmistettaisiin erikoistuvia rikoksentekijöitä vastaan tarpeellinen asian- ja henkilö-tuntemus.¹⁶⁶

Karlsruhen kokouksessa Saksan valtioiden rikospoliisien yhteistyötavoitteiden tueksi perustettiin Saksan rikospoliisikomissio (Deutsche kriminalpolizeiliche Kommission). 1928 Dresdenissä pidetyssä kokouksessaan komissio kuitenkin päätyi siihen, ettei valtakunnallista rikostietopalvelua ollut tarkoituksenmukaista pystyttää, vaan toimenala haluttiin jättää maakohtaisissa keskuksissa hoidettavaksi.¹⁶⁷ Kaikki käytännön rikostutkijat eivät tyytyneet ainoastaan etsintäkuulutusjärjestelmän valtakunnallistamiseen, vaan jatkoivat rikoksentekijöiden suureen liikkuvuuteen vedoten valtakunnallisen tietopalvelun vaatimista.¹⁶⁸ Etsintäkuulutusjärjestelmän ohessa poliisihallinto panosti 1920-luvun lopulla erityisesti erikoistuneitten ja ammattimaisten rikollisten valvontaan. Varsinkin Preussin poliisihallinnossa kiinnitettiin huomiota tekijäkohtaisen henkilöaktijärjestelmän kehittämiseen.¹⁶⁹

Meillä Suomessa poliisitoimen tiedonhallinnan kärki sijaitsi poliittisessa poliisissa. 1920-luvun puoltaväliä lähestyttäessä etsivän keskuspoliisin työskentelyä painotettiin selkeästi tiedustelutoiminnan suuntaan. Viraston päällikkö Esko Rieki muistutteli tiedustelutyön käytännön organisoinnista innostuneille alaisilleen, että saatujen tietojen systematisointi oli tietojen hyödyntämisen kannalta aivan olennainen seikka.¹⁷⁰ EK:n arkistonpidossa nojaututtiin kaiken aineiston kortittamiseen ja sijoitteluun henkilö- ja asiamapistoihin, eikä työ jäänyt vaille suotuisia tuloksia.¹⁷¹ Arkistojärjestelmänsä kehit-

¹⁶⁶ H. Müller: Der kriminalpolizeiliche Inhalt der Deutschen Polizeifachkonferenz Karlsruhe 1925, AK 79 (1926), 36-45.

¹⁶⁷ Palitzsch: Die dritte Tagung der deutschen kriminalpolizeilichen Kommission, Kriminalistische Monatshefte 1928, 146-147.

¹⁶⁸ Ks. esim. Die Notwendigkeit einer Nachrichtenzentrale für das ganze Reich (Kriminalkommissar Fleischer), Kriminalistische Monatshefte 1930, 64-65.

¹⁶⁹ Römer: Die Bedeutung der Personalakten für die Kriminalpolizei, Kriminalistische Monatshefte 1928, 176-180; sama: Die kriminalpolizeiliche Erfassung und Ueberwachung bemerkenswerter Verbrecher, Kriminalistische Monatshefte 1930, 268-271.

¹⁷⁰ Riekin kommentit Hillilän, Pihan ja Kekkosen muistioon 17.12.1924, EK/Valpo IXXIII 2.

¹⁷¹ Ks. esim. J.Sinivaaran luento rikospoliisipäällystökurssilla 19.2.1937, Tiedustelutoiminnan periaatteita. EK/Valpo IXXII F.

telyssä virasto käytti berliiniläistä asiantuntija-apua.¹⁷² Aivan onnistuneesti tiedonhallintaa ei valtiollisessa poliisissakaan kyetty niveltämään tutkintaan, sillä tarmokas Esko Riekkikään ei käynyt käsiksi virastonsa organisaation perusrakenteisiin kiteytyneeseen työtapaan. Tietojen hankinnasta, valvonnasta ja tarkkailusta huolehtineen valvontatoimiston kokonaisnäkemys ja yksityiskohtatuntemus näet ei ilman muuta voinut siirtyä juttujen kuulusteluista huolehtineiden tutkintatoimiston kuulustelijoiden voimavaroiksi. Henkilökohtaiseen syytevalmisteluun keskittyneet kuulustelijat tulivat mukaan auttamatta liian myöhään ja joutuivat turvautumaan vain selvimpiin todistuksiin ja indisioihin. Juttujen perinpohjaiselle selvittämiselle tärkeitä, valvontavaiheessa muodossa tai toisessa ilmenneitä seikkoja jäi kosolti kortistojen uumeniin. EK:n tiedustelutoiminnan parissa paljon työskennellyt Freedy Kekäläinen valittelikin elokuussa 1944 kirjaamassaan muistiossa, että näin menetellen jutut jäivät vajaiksi. Pikkutekijät joutuivat kiinni, mutta suuret jäivät paljastumatta tai vapautuivat riittävien todisteiden puutteessa. Kekäläinen totesi varsinkin etsivien turhautuvan ja vaati viraston työnjakoa uudistettavaksi niin, että samat tutkijat hoitaisivat jutut alusta loppuun toimien sekä etsivinä että kuulustelijoina.¹⁷³

Myös ranskalaisen kriminalistiikan keulahahmo Edmond Locard korosti saatujen tietojen huolellisen säilyttämisen ja hyödyntämisen tärkeyttä. Hänen arkistomallinsa rakentui ennen kaikkea yksinkertaisen henkilömapiston varaan, johon hän toivoi koottavan monipuolisesti myös sellaista aineistoa, joka tarjoaisi pohjaa myös poliisin ennalta ehkäisevälle toiminnalle.¹⁷⁴

Kun Saksan valtiot jatkoivat tavoitteittensa hahmottelemista, itävaltalaiset saattoivat ylpeillä 1928 työnsä aloittaneella uudella keskitetyllä rikostietojärjestelmällään, jonka he katsoivat monessa täyttävän Heindlin esittämän ideaaliratkaisun mitat. Maahan näet luotiin keskitetty etsintäkuulutusjärjestelmä, joka toimi osavaltioitten omien paikallisten kuulutuskanavien rinnalla ja johon kaikki valtakunnallisesti tärkeiksi katsotut kuulutukset koottiin. Kuulutustehtäviä laatinnut toimisto piti yllä myös kortistoa, johon etsittävien rikollisten tekoja koskevat tiedot koottiin. Itävaltalaisista oli kuitenkin myönnettävä, ettei heidän järjestelmänsä ollut suinkaan täydellinen. Ensinnäkään tiedostoon ei kirjattu heti kiinni saatujen rikollisten tietoja. Edelleen keskustoimiston kortistoihin

¹⁷² Römerin "opetuksia" koskeva aineisto (J 925), EK/Valpo IXXIIF 2b, myös Valpo II, XXIIIE 7a 1.

¹⁷³ Freedy Kekäläisen muistio 11.8.1944, Valtiollisen poliisin etsivien ja virkailijain koulutuksesta ja työtehon lisäämisestä nykyisissä poikkeuksellisissa oloissa, EK/Valpo IXXII F.

¹⁷⁴ Edmond Locard: La police, ce qu'elle est, ce qu'elle devrait être (Paris 1919), 75-81.

kirjattu tieto poistui sitä mukaa kuin etsinnät johtivat tuloksiin. Näin kriminalistisen tutkimuksen etujoukossa kulkeva Itävaltakin oli vielä 1930-luvulle tultaessa etäällä jo pitkään ideoidusta teko-taparekisterijärjestelmästä.¹⁷⁵

Kansallisten kehityspyrkimysten ohessa rakenneltiin Euroopassa myös kansainvälistä yhteistyötä. Wienissä 1923 pidetyn kansainvälisen rikospoliisikokouksen tuloksena perustetun kansainvälisen rikospoliisikomission aivan keskeisimpiin toimintoihin kuului jälleen Robert Heindlin valmistelun pohjalta muotoiltu kansainvälisiä rikollisia koskevaa tietoa kokoava ja välittävä toimisto.¹⁷⁶

Tanskalainen Hakon Jörgensen puolestaan loi yksisormikortistoajatuksista alkunsa saaneen kaukoidentifiointijärjestelmänsä ympärille 1920-luvun alussa oman kansainvälisen tunnistamispalvelunsa, joka painatti kansainvälisten rikollisten sormenjälkitietoja sisältäneitä luetteloita poliisiviranomaisten käytettäväksi. Kalliista kuvansiirtomenetelmistä ei näet professori Arthur Kornin menestyksellisestä kehittelytyöstä ja sen herättämistä toiveista huolimatta ollut vielä vuosikymmeniin rutiini-identifioinnin apuvälineiksi.¹⁷⁷ 1920-luvun alkupuolella Korn kokeili kuvalennätintekniikan soveltamisesta innostuneen italialaiskriminalistin, professori Salvatore Ottolenghin kannustamana myös sormenjälkien lähettämistä, kun sodan jälkeen tapahtunut vahvistinputkien kehitys loi uusia mahdollisuuksia langattoman tekniikan tehokkuuden kasvuille. Professori Korn piti 1920-luvun puolivälissä jo mahdollisena valokuvien, sormenjälkien ja käsi-alanäytteitten lähettämistä langattomalla lennättimellä samanaikaisesti niin moneen määränpään kuin haluttiin.¹⁷⁸

Jörgensenin kaukoidentifiointijärjestelmä herätti heti 1920-luvun alussa niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin laajaa innostusta. Wienin kokouksessa 1923 juuri Jörgensenin Kööpenhaminaan pystyttämä toimisto sai ensi alkuun hoitaakseen kansainvälisen rikospoliisikomission luotsaaman yhteisen sormenjälkikeskustoimiston tehtävän.¹⁷⁹ Jörgensenin Kööpenhaminan toimisto kykeni palvelemaan tyydyttävästi kansainväli-

¹⁷⁵ Heinrich Kalmann: Inwieweit erfüllt die Reform des Fahndungswesens in Österreich Heindls Vorschlag eines "Verbrecher-Clearing-House", AK 86 (1930), 145-163,

¹⁷⁶ AK 77 (1925), 72. Ks. myös Robert Heindl: Der internationale Polizeikongreß in Wien, AK 76 (1924), 26-29. Keskustelua AK 90 (1932), 97-107; AK 91 (1932), 21-23.

¹⁷⁷ Hakon Jörgensen: Das Fernidentifizierungssystem, AK 78 (1925), 229-244; sama: Belinographie und Fernidentifizierung, AK 74 (1921), 255-261; Robert Heindl: Polizei und Verbrechen, 1926, 86.

¹⁷⁸ Arthur Korn: Die Entwicklung der Bildtelegraphie und ihre Verwendung für den polizeilichen Erkennungsdienst, AK 77 (1925), 161-18.

¹⁷⁹ AK 75 (1923), 153-154; Heindl: Der internationale Polizeikongreß in Wien, AK 76 (1924), 30.

sen rikospoliisikomission tarpeita ainoastaan muutaman vuoden ajan. Komission sormenjälkikokoelma siirrettiin Wieniin, mutta yksityiskohtaisilla luokitusehdotuksillaan Jörgensen oli tullut Valaneeksi pohjan myös yksisormirekisterien kehittämiselle. Kommentoidessaan eräitä uusia ehdotuksia 1920-luvun lopulla Robert Heindl korosti Jörgensenin ansiota yksisormiluokittelun perustan luoja ja piti tämän esittämää järjestelmää tarkoituksenmukaisena nimenomaan rikospaikkasormenjälkien tunnistamisessa, ei niinkään kaukoidentifioinnissa.¹⁸⁰

Rikostutkintaa palvelemaan rakenneltujen rekistereitten toimintaa 1930-luvun alussa arvioidessaan berliiniläiskriminalisti Max Hagemann tuli siihen tulokseen, että rikollisuuden vastustaminen oli tätä myötä jopa liiaksi byrokratisoitunut ja mekanisoitunut - Berliinin poliisissa pidettiin noihin aikoihin yllä yli sataa koko Preussin tarpeisiin tarkoitettua kortistoa, joiden ylläpidossa ei kuitenkaan vielä hyödynnetty kaikkia toimistotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia. Hagemann piti kortistojen perustamiseen johtaneita ajatuksia sinänsä terveinä ja välttämättöminä, mutta valitteli, että kortistotyö oli johtanut liikkuvan rikollisuuden ja ammattimaisen rikollisuuden todellisen merkityksen yliarvioimiseen. Samalla suuria voimavaroja vaativa paperityö kulutti työpanosta kentän kustannuksella ja heikensi rikospoliisin kosketusta rikollisten toimintaan. Hagemann vaati, että tämän aukon täyttämiseksi tuli kiinnittää erityistä huomiota paikallisen poliisivoiman tietojen hyödyntämiseen. Hän korosti erityisesti, että poliisiin oli valmennettava tarvittavien tietojen hankkimiseen erikoistunutta henkilöstöä, sillä rikollisuuden järjestäytyminen ja leviäminen entistä korkeampiin sosiaaliryhmiin näytti tuovan mukanaan sen tosiseikan, että perinteisten vasikoiden aika näytti olevan lopullisesti ohi.¹⁸¹

Sormenjälkien luokittelujärjestelmien monenkirjavuus näytti sentään olevan kansainvälisen yhteistyön tiivistymisen myötä laantumassa. 1930-luvulle tultaessa Robert Heindl laski käytössä olleen kaikkiaan 25 erilaista sormenjälkien luokittelujärjestelmää. Sir Edward Henryn elämäntyötä arvioidessaan 1931 hän saattoi kuitenkin todeta, että aikoinaan omia luokittelujärjestelmiä luoneet tai Henryn järjestelmää muunnelleet poliisilaitokset olivat sittemmin monin paikoin katsoneet parhaaksi palata Henryn luokitteluun. Näin kävi jopa Berliinissä, jossa Bertillonin ja Klattin järjestelmän mukaan luokiteltu sormenjälkikokoelma lopulta työstettiin suurella vaivalla Henryn järjestelmän mukaiseksi.¹⁸²

¹⁸⁰ Robert Heindl: Monodaktyloskopie, AK 82 (1928), 239-254.

¹⁸¹ Max Hagemann: Was der Kriminalpolizei nottut, Kriminalistische Monatshefte 1931, 251-254.

¹⁸² Heindl: Sir Edward Henry, AK 88 (1931), 231-232; AK 86 (1930), 176.

Teknillisen rikostutkimuksen uudet keinot

Rikostutkijat kokivat ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina monellakin tapaa olevansa entisiä haastavampien tehtävien edessä. Yhtäällä korostuivat rikollisuuden liikkuvuudesta johtuneet pulmat, toisaalla itse rikosten ja rikosentekovälineiden kehittymisestä kummunnut tutkintatehtävien vaativoituminen, joka kävi yhtä jalkaa rikostutkintaakin jalostavan luonnontieteitten kilpajuoksun kanssa. Nyt kriminalistit keskittivät huomiotaan entistä enemmän rikospaikka- ja jälkitutkimuksen syventämiseen ja systematisoimiseen. Taitavien ammattitekkijöiden jäljille etsiydyttiin ennen kaikkea tekotapojen ja rikosentekovälineistä jääneiden jälkien turvin.¹⁸³

Vaikka Berliinin yliopistossa vuonna 1920 entistä laajemmin käynnistetyistä kriminalistiikan opetuksesta huolehtimaan kutsutun Berliinin poliisin tunnistamistoimiston johtajana tuolloin toimineen Hans Schneickertin tehtäväksi määriteltiin erityisesti "kriminalististen aputieteiden, erityisesti kriminaalipsykologian ja tunnistamismenetelmien" opettaminen, sijoittui kriminalistiikan painopiste nyt kiistattomasti luonnontieteisiin. Tämä heijastuu myös Archivin palstoilla, kun aiemmin suosittu kriminaalipsykologia jäi syrjään ja tilan täyttivät ennen kaikkea teknillistä rikostutkimusta koskevat artikkelit. Juristien hahmottelemasta kriminalistikasta oli hyvää vauhtia tulossa omiin aloihinsa erikoistuneitten luonnontieteilijöitten valta-alue. Tehostuvat analyysimenetelmät tarjosivat kaiken aikaa uusia, lupaavia mahdollisuuksia mm. eri aineiden koostumuksen toteamiseksi ja erityisesti spektrianalyysi teki voimallisesti tuloaan myös rikoslaboratorioihin.¹⁸⁴ Omiksi erikoisaloikseen olivat hahmottumassa ennen kaikkea palonsyytutkimus, asiakirjatutkimus ja käsialavertailu sekä ampuma-asetutkimus. Kaiken kaikkiaan käsiala- ja asiakirjatutkimuksesta tuli 1920-luvulla käytännössä kriminalistisen asiantuntijalausunnannon valta-alue: esimerkiksi Grazin yliopiston kriminalistiikan laitoksen lausunnonannosta juuri nämä ryhmät kasvoivat suurimmiksi.¹⁸⁵

¹⁸³ Ks. esim. W. F. Hesselink: Überführung eines routinierten Verbrechers durch Tatortspuren, AK 76 (1925), 241-246; S. Tage-Jensen: Die Untersuchung des Tatortes, AK 76 (1924), 175-190.

¹⁸⁴ AK 97 (1935), 67.

¹⁸⁵ S. Tage-Jensen: Beiziehung von Sachverständigen in Brandsachen, AK 77 (1925), 202-209; Adolf Lenz, Ernst Seelig: Aus der Gutachtertätigkeit des Grazer Universitäts-Institutes im Jahre 1924, AK 78 (1926), 25-27.

Kriminalistisiin erityiskysymyksiin paneutuneita tutkijoita toimi lukuisissa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa eri puolilla maanosaa. Mm. Wienissä rikoslaboratoriotyöskentely käynnistyi yksityisen aloitteellisuuden turvin, kun kriminalistiikasta jo pitkään kiinnostunut ja sittemmin myös luonnontieteellisiin menetelmiin paneutunut asianajaja Siegfried Türkei 1921 perusti oman kriminalistisen laboratorionsa. Seuraavana vuonna poliisipresidentti Johan Schober organisoï Wienin poliisiin kriminalistisen laboratorion ja kutsui Türkeiin sen johtajaksi. Syksyllä 1924 Schoberin innostus laajensi toiminnan "Wienin poliisin kriminalistiseksi instituutiksi", joka ryhtyi tutkimustyön lisäksi järjestämään myös mittavaa kansainvälistä mainetta niittänyttä kriminalistikoulutusta.

Rikostutkinnan uutuudet esittäytyivät niin suurelle yleisölle kuin viranomaisillekin jälleen Berliinin kansainvälisessä poliisinäyttelyssä kesällä 1926. Puolimiljoonaisen näyttely-yleisön joukkoon liittyivät myös mm. Gustav Ignatius, Esko Heilimo, Esko Rieki, Hjalmar Honkanen ja O. A. Vilkmán. Meillä Suomessakin keskustelu rikostutkinnan kehittämisestä oli jälleen tunkeutunut näyttävästi ja äänekkään riitelyn säestämänä julkisuuteen. Poliittisen poliisin kehittämisen salamyhkäisessä varjossa rakenneltu valtionpoliisisuunnitelma, jonka sisäasiainministeri Heikki Ritavuoren kansainvälisesti katsoen ajanmukaiset pyrkimykset valtakunnallisen rikospoliisin hahmottelemiseksi 1920-luvun alussa olivat saaneet jatkokseen, oli jäänyt toteutumatta. Sen sijaan etsivän keskuspoliisin tiloissa aloitteli nyt toimintaansa pienen pieni, mutta valtakunnalliseksi suunniteltu sormenjälkitoimisto ja rikostutkimuslaboratorio. Siitä huolimatta, ettei Euroopan uusia tuulia ja tavoitteita rikospoliisikeskustelumme välittäneestä Viipurin rikospoliisin johtajana toimineesta ja vuoden 1925 kuluessa mm. Wienissä kriminalistiikan uutuuksiin tutustuneesta O. A. Vilkmánista tullut sisäasiainministeri Ignatiuksen toivomaa huippukriminalistia, rikostutkimuskeskus puolusti paikkaansa eurooppalaisen kriminalistiikan kehityksessä varsin kunniakkaasti.

Kun Berliinin kansainvälisen poliisinäyttelyn johdosta julkisuudessa esiintyi näkemyksiä, että järjestäjät olivat tarjonneet rikoksenteikijöille tekotapojen moninaisuutta esittelevän mahdollisuuksien korkeakoulun, totesi mm. Preussin sisäasiainministeriön valtiosihteeri Walter Abegg, että tieto rikospoliisin jatkuvasti tehostuvista ja lahjomattomista tieteellisistä tutkimusmenetelmistä, kuten daktyloskopiasta ja ultraviolettitekniikasta, joilta ei ollut mahdollista mitenkään suojautua, pikemminkin pelottaisi rikoksia aikovat takaisin laillisuuden kaidalle tielle.¹⁸⁷ Viranomaiset olivat lisäksi erityisesti ensimmäi-

¹⁸⁶ Ks. Heindlin alkulause Türkelin artikkeliin AK 92 (1933), 226.

¹⁸⁷ Große Polizei-Ausstellung Berlin in Wort und Bild (Berlin 1927), 24.

sen maailmansodan jälkeen ryhtyneet korostamaan rikosten ennalta ehkäisemisen ja rikoksilta suojautumisen merkitystä. Saksalaisen poliisin suurnäyttelyt olivat osa sikäläistä ennalta ehkäisevää neuvontatyötä, joka oli käynnistynyt 1920-luvun alussa. Näyttelyissä esiteltiin yleisölle poliisin työskentelyn lisäksi uusinta lukitus- ja hälytystekniikkaa. Mm. valoherkän seleenin käyttömahdollisuuksien jalostaminen ei rikostutkinnankaan osalta rajoittunut kuvansiirrosta saatua hintavaan esimakuun. 1917 Berliinin rikospoliisi näet sai kokeiltavakseen hälytyslaitteen, joka pimeään tilaan sijoitettuna reagoi heikkoonkin valonsäteeseen. Rikospoliisin mieltä tämän ammattimurtomiesten tekosia ehkäisemään erinomaisesti soveltunut laite lämmitti kuvansiirtotekniikkaa tuntuvammin, sillä se havaitsi varkaan jo tämän tullessa huoneeseen toisin kuin jo aiemmin markkinoille tulleet, vaikkapa kassakaappeihin asennetut sähköiset hälytyslaitteet.¹⁸⁸

1920-luvun kriminalistiikan huomattavin läpimurto syntyi karlsruhelaisen professorin Gustav Kögelin kehittämästä ultraviolettivalonlampusta. Kögel esitteli ultraviolettivalolla saavuttamia tuloksia ensi kerran 1914 Preussin tiedeakatemiassa ja 1919 myös Archivissa. Hänen tutkimuksensa kohteina olivat vanhat pergamentit, joilta aikaisempaa kirjoitusta oli veden ja hiekan avulla poistettu ja materiaali sitten käytetty uudestaan. Ultraviolettivalon ja lyhytaaltoista valoa läpäisevän kvartsioptiikan avulla Kögel onnistui saamaan poistetut tekstit jälleen luettaviksi.

Kögelin sovellutus löysi nopeasti tiensä rikostutkimuksen pariin. Jo ensimmäisen maailmansodan aikana ultraviolettivalon mahdollisuuksia tutkineet fyysikot arvelivat sen soveltuvan mainiosti mm. väärennettyjen setelien toteamiseen. Ratkaisevaa oli, että ultraviolettilamppu paljasti muutta mutkitta värien koostumuksen eroja, joiden jäljittäminen tavanomaisen valokuvauksen keinoin oli yhä perin hankalaa ja aikavaa.

Karlsruhessa 1924 pidetyssä poliisitekniikanäyttelyssä Berliinin poliisi esitteli tätä erinomaisen käyttökelpoista "taikalamppua" ensi kerran. Ultraviolettivalon paljastamien luminesenssiominaisuuksien avulla voitiin erottaa toisistaan monenlaisia aineita ja lukuisista ennen perin mutkikkaista, riskialttiista ja mahdottomistakin tutkimuksista tuli nyt useissa tapauksissa varsin yksinkertaisia. Vaikeimmissakin tutkimuksissa voitiin nyt lähteä liikkeelle kohteelle vaarattomasta ultraviolettitekniikan tehostamasta optisesta analyysistä, jonka tuloksista mahdollisesti tarpeellinen kemiallinen tutkimus sai entistä paremman pohjan.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Hans Schneickert: Das elektrische Auge, AK 68 (1917), 257-259.

¹⁸⁹ Mezger, Hasslacher, Heess: Photographie im reflektierten Ultralicht, AK 85 (1929), 248-249.

Ultraviolettilamppu auttoi ongelmitta tunnistamaan vaikkapa sinettilakat, joiden kemiallinen analyysi kariutui helposti palamiseen, edelleen rikospaikoilta löydettyjen kuitujen koostumuksen lisäksi nyt voitiin analysoida myös niiden väriä, ja suuresti apua kvartsilampusta oli tutkinnan kannalta merkityksellisten tahrojen toteamisessa suurista, muilla keinoin vaikeasti käsiteltävistä kohteista. Erityisen käyttökelpoiseksi uusi tekniikka havaittiin asiakirjatutkimuksessa, sillä ultraviolettivalo paljasti armottomasti myös paperilta poistettuja kirjoituksia.¹⁹⁰

Myös rikostutkimuskeskuksen kemisti Uno Puranen askaroi 1930-luvulla spektrianalyysin parissa ja havaitsi taitavana kemistinä pian, etteivät uutuudet suinkaan käytännössä ilman muuta tuottaneet käyttökelpoisia tuloksia. Hän sai 1935 tiukan kilpailun jälkeen Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan myöntämän Humblen palkinnon tutkimuksistaan, joilla hän pyrki löytämään spermatahrojen osoittamisessa luotettavan reagenssin.¹⁹¹

1920-luvun asiakirjatutkimuksen eturintamassa luotettiin ennen kaikkea mikroskooppiin ja mikrovalokuvaukseen. Merkittävän panoksen tähän työhön toi Wienissä liittovaltion poliisin laboratoriota johtanut Siegfried Türkei, joka perehtyi erityisesti lyijykynäkirjoitusten tutkimiseen.¹⁹² Wienistä hakivat suomalaisetkin kriminalistisen mikrovalokuvauksen asiantuntemusta. Jo 1928 kävi Wienin kriminalistisen instituutin mikrovalokuvauksen opettaja Josef Daimer luennoimassa tšekäläisille rikostutkijoille salakirjoitustutkimuksesta ja opastamassa näitä rikostutkimuskeskukseen tilatun mikro valokuvauskoneen käyttöön.¹⁹³ Mm. normaalivalossa otetut mikrokuvat osoittautuivat ongelmallisiksi ja kiistanalaisiksi asiakirjatutkimuksissa, joissa oli ratkaistava, oliko tekstiin tehty jälkeenpäin lisäyksiä. Kehittyvä ultrakuvaustekniikka tarjosi 1930-luvun loppupuolella ratkaisun, joka osoitti tavanomaisen mikrokuvan johtavan raja-

¹⁹⁰ R R. Kögel: Die Anwendung der Palimpsestphotographie auf forensischem Gebiete, AK 71 (1919), 85-102; C.J. van Ledden-Hulsebosch: Verwendung der ultravioletten Strahlen in der Kriminalistik, AK 78 (1926), 1-7; Wolz: Kriminaltechnische Neuerungen auf der Internationalen Polizeitechnischen Ausstellung Karlsruhe 1925, AK 78 (1925), 97; E. Glimm, H. Schroeder: Nachweis von Banknotenfälschungen durch ultraviolette Strahlen, AK 83 (1928), 6.

¹⁹¹ Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan pöytäkirjat 28.9., 29.10. ja 5.11.1935, prof. Simolan lausunto 21.9.1935; ks. myös Andre Husson: De la detection et de l'identification des taches de sperme, en criminalistique, par la lumière de Wood, Revue internationale de criminalistique 1934, 407-437, Purasen kommentit krp:n rikosmuseon kappaleessa.

¹⁹² Heindl: Zur Diagnose der Urkundenfälschung, AK 82 (1928), 81-95.

¹⁹³ Rikostutkimuskeskuksen vuosikertomus 1928.

tapauksissa helposti harhaan.¹⁹⁴ Toisaalta mikrokuvauksen alueella hahmoteltiin 1930-luvun lopulla myös syvyysvaikutelman voimakkaasti esiin tuovia menetelmiä.¹⁹⁵ Kemistien ponnistelut puolestaan tuottivat mm. musteen aineosien hitaan leviämisen toteamiseen perustuvan menetelmän kirjoituksen iän määrittämiseksi.¹⁹⁶

Jo vuosisadan alun kriminalistien kiinnostusta herättäneet röntgensäteet tarjosivat 1930-luvulle tultaessa aivan uusia mahdollisuuksia, kun niiden käyttö rikostutkimuksissa oli aiemmin rajoittunut lähinnä oikeuslääketieteellisiin tutkimuksiin. Röntgentekniikan laitekehitys näet mahdollisti nyt röntgenspektritutkimukset, joilla voitiin selvittää pienistäkin siruista metalliseoksen koostumus vertailuja varten tai yhtä hyvin ratkaista, olivatko vaikkapa rikospaikalta löydetty tulitikut koostumukseltaan identtisiä epäillyltä löydettyjen kanssa.¹⁹⁷

Kun infrapunaherkkä kuvaslevy saatiin 1920-luvun puolivälissä kehitellyksi, käynnistyi sovellutusten kehittäminen myös pitkien aallonpituuksien alueella. Ripeä tekninen kilpajuoksu tarjosi uusia helppokäyttöisiä menetelmiä myös kriminalisteille.¹⁹⁸ 1930-luvun lopulla infrapunakuvausten paljastava voima todettiin ultraviolettitekniikan ohella kokeilemisen arvoiseksi mm. monenlaisissa asiakirjatutkimuksissa varsinkin, kun tähän ei tarvittu siinä määrin kalliita erikoislaitteita kuin ultra- ja röntgentekniikassa.¹⁹⁹

Ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina rikoslaboratoriot saivat entistä huomattavasti useammin selviteltäväkseen ampuma-aseita koskevia kysymyksiä, sillä sodan myötä aseita joutui runsaasti väärin käsiin ja niistä tuli entistä useammin myös

¹⁹⁴ Hans Langenbruch: Kriminalistische Ultraviolett-Reflex-Mikrophotographie, AK 99 (1936), 15-20, 117-121.

¹⁹⁵ C. J. Tirion: Neues Verfahren zur Untersuchung von Schriftfälschungen mit Hilfe einer Stereo-Mikrokamera mit stark erhöhter Tiefenwirkung, AK 103 (1938), 35-41.

¹⁹⁶ Ks. esim. Mezger, Rall, Heeß: Ein neues Verfahren, Identität und Alter von Tintenschriften festzustellen, AK 92 (1933), 106-113.

¹⁹⁷ C. J. van Ledden Hulsebosch: Anwendungsmöglichkeiten der weichsten Röntgenstrahlen in der Kriminalistik, AK 88 (1931), 233-238.

¹⁹⁸ Ks. esim. AK 97 (1935), 213, 236.

¹⁹⁹ Ks. esim. Friedrich Reil: Die Infrarot-Photographie in der gerichtlichen Medizin und Kriminalistik, AK 100 (1937), 27-36, 179-194; Hans-Henrik Huelke: Sichtbarmachung und Konservierung latenter Fingerabdruckspuren, AK 100 (1937), 285-288.

rikoksentekevälineitä.²⁰⁰ Tutkimustyö lähti liikkeelle jo ennen ensimmäistä maailmansotaa ennen kaikkea luotitutkimuksista, joissa luotiin jääneitä jälkiä mikroskooppilla tarkastelemalla pyrittiin määrittämään, millä aseella se oli ammuttu.²⁰¹

Asetutkimus oli kuitenkin vielä 1920-luvulla perin hajanaista eivätkä alan tutkijat näyttäneet olevan kovinkaan hyvin perillä myöskään toistensa aikaansaannoksista. Euroopassa 1920-1930-lukujen taitteessa tutustumismatkalla käynyt amerikkalaiskriminalisti, asevoimien palveluksesta rikostutkimuksen pariin siirtynyt Calvin Goddard sai sen käsityksen, että ainoa kriminalistiikan osa-alue, jossa ensimmäiset poliisilaboratorionsa juuri pystyttäneillä amerikkalaisilla ei ollut mitään opittavaa Euroopasta, oli ase-tutkimus. Vanhalla mantereella Goddardin arviota ei kuitenkaan oltu valmiita muutta mutkitta hyväksymään. Ala oli 1920-luvun kuluessa saanut täälläkin omat asiantuntijansa, joista merkittävimpiä oli Edmond Locardin Lyonin laboratoriossa oppinsa saanut ja käsiaseita koskevalla tutkimuksella tohtorinarvonsa 1928 ansainnut ruotsalaiskriminalisti Harry Söderman.²⁰² Ruotsissa ja Saksassa hankitun kemistikoulutuksen perustalta kriminalistiikan pariin edenneeltä Södermanilta Yhdysvaltainkin poliisiviranomaiset saivat pätevää asiantuntemusta ongelmiinsa kutsuttuaan tämän järjestämään New Yorkiin 1930-luvun puolivälissä perusteilla ollutta rikosteknillistä laboratoriota.

Ampuma-asetutkijoiden ensimmäiset laadultaan kiistanalaiset pinta-analyysimenetelmät täydentyivät 1920-luvun kuluessa erityisesti ammustutkimuksia varten kehiteltyjen vertailumikroskooppien ja muiden hienomekaanisten mittausvälineitten varassa. 1930-luvulle tultaessa patentoi ammustutkimuksiin perehtynyt berliiniläiskemisti myös erikoiskameran, jolla luotiin jääneet jäljet oli mahdollista kuvata yhtenä kokonaisuutena.²⁰³ Laajan kehittelytyön alueeksi kasvoi kuitenkin erityisesti jälkien vedostaminen, jolla päästiin pelkkää kuvaamista luotettavampiin tuloksiin ja jota toivottiin voitavan käyttää hyväksi muissakin tutkimuksissa.²⁰⁴ Panoksensa kansainväliseen keskusteluun antoi myös rikostutkimuskeskuksen assistentti Onni Takko, joka

²⁰⁰ A. Brüning: Beiträge zur Untersuchung und Beurteilung von Geschossen, Waffen und Einschüssen, AK 77 (1925), 81.

²⁰¹ Ks. esim. J.P.L. Hülst: Bestimmung der Identität und Herkunft einer Kugel, AK 75 (1924), 300-304.

²⁰² Ks. esim. B. Kraft: Kritisches zur gerichtlichen Schußuntersuchung, AK 87 (1930), 133-177.

²⁰³ A. Brüning: Eine neue photographische Darstellung des Geschoßmantels, AK 88 (1931), 116-121;
B. Kraft: Hilfsapparaturen für die gerichtliche Schußuntersuchung, AK 88 (1931), 210-217.

²⁰⁴ S.N. Matwejeff: Ein neues Verfahren zur Identifizierung von Schußwaffen nach dem Geschoß, AK 98 (1936), 34 ff; G. Bohne: Ein neues Verfahren zur Identifizierung abgeschossener Kugeln, AK 101 (1937), 111-119.

1942 esitteli Archivin lukijoille Suomen Pankin setelipainon asiantuntija-avun tukemana kehittälemänsä galvanoplastisen menetelmän esineeseen jääneiden jälkien tallettamiseksi elektrolyyssissä sen pinnalle muodostuvaan kuparikerrokseen.²⁰⁵

1930-luvun alussa useissa rikoslaboratorioissa kerättiin järjestelmällisesti mutta toisistaan riippumatta ase- ja ammusnäytteitä vertailukokoelman luomiseksi. Södermanin ranskankielisen väitöskirjatyön lisäksi stuttgartilaiskriminalistien 1931 Archivissa julkaisema "atlas", jossa esiteltiin eri pistoolien ammuksiin jättämät jäljet, tarjosi tukea yhteistyön puutteesta kärsiville käytännön rikostutkijoille.²⁰⁶

Harry Södermanin kiinteä yhteistyö ampuma-aseitten runsauden kanssa painiskelleitten yhdysvaltalaiskollegoitensa kanssa toi rikostutkimuksen käyttöön 1930-luvun lopulla mm. menetelmän, jonka avulla hiomalla poistetut valmistenumerot saatiin useimmissa tapauksissa näkyviin. Tällä metallin erilaiset tiheydet paljastavalla etsaustekniikalla ruotsalaiskriminalisti ilahdutti erityisesti pyöräileviä tanskalaisia, jotka jo 1930-luvun lopulla sovelsivat sitä varastettujen polkupyörien tunnistamiseen.²⁰⁷

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen mikroskooppisten tutkimusten hyödyntämisen saralla kriminalistiikassa otettuihin edistysaskeliin kuului myös pölytutkimus, joka kohdistui mitä erilaisimpiin rikostutkinnassa hyödyntämiskelpoisiin jäämiin. Jo Gross oli käsikirjassaan kiinnittänyt perinpohjin huomiota pölyjen tutkimiseen ja varsinkin ranskalaiset oikeuslääketieteilijät paneutuivat jo 1800-luvun lopulla näihin kysymyksiin. Alaa systematisoi ja vakiinnutti ennen muita Edmond Locard, jonka Lyonin laboratoriossa pölytutkimuksiin paneuduttiin toden teolla.²⁰⁸

²⁰⁵ Onni Takko: Eine neue Methode zur Abbildung der Geschoßmäntel, AK 110 (1942), 1-13.

²⁰⁶ Mezger, Heeß, Hasslacher: Die Bestimmung des Pistolensystems aus verfeuerten Hülsen und Geschossen, AK 89 (1931), 3 ff; B. Kraft: Über die Zentralisierung der gerichtlichen Waffenidentifizierung, AK 88 (1931), 41.

²⁰⁷ W. Walensky: Die Rekonstruktion ausgefeilter Fabriknummern und sonstiger Prägezeichen, AK 100 (1937), 289-292. Södermanin neuvo perustui 1921 Kruppsche Monatsheftessä esitettyyn menetelmään. AK 101 (1937), 162.

²⁰⁸ Edmond Locard: Staubspuren als kriminalistische Überführungsmittel, AK 92 (1933), 234 ff.

Lyonissa pölytutkimuksen maailmaan joutui myös Harry Söderman, joka 1930-luvun alussa toi markkinoille rikostutkimuksia varten kehittämänsä pölynimurin, kun aikaisemmin pölyjämiä keräiltiin epäillyn vaatteista ravistelemalla näitä Hans Grossin klassisten ohjeiden mukaan suuressa pussissa.²⁰⁹ Ensimmäiseksi Södermankaan ei ehittänyt, sillä rikostutkimuksiin soveltuvia pölynkeräyslaitteita oli jo aiemmin rakenneltu niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassakin - tällaisen laitteen teknisiä laatuvaatimuksia pohti julkaisussaan myös wieniläinen Siegfried Türkel 1928.²¹⁰ Juristikriminalisti Robert Heindl puolestaan teki omia sadepäivän kokeitaan ja ehdotti Archivin palstoilla kollegoilleen käyntiä lelukaupassa, sillä lapsille tarkoitetun eksperimenttirasian sisältöön kuulunut grafiittisauva osoittautui sähköisten ominaisuuksiensa ansiosta tehokkaaksi ja erottelukykyiseksi pölyhiukkasten kerääjäksi. Ajatus oli alan asiantuntijoidenkin mielestä käyttökelpoinen tässä tarkkuutta vaativassa työssä.²¹¹

Maailmansotien välisinä vuosina huippukriminalistit tuottivat jo suuren joukon alansa käsikirjoja yhteenvedonomaista yleisesityksistä mitä yksityiskohtaisimpiin kokoomateoksiin, mutta Hans Grossin klassisen käsikirjan lailla ei näistä mikään liene onnistunut yksinään levittäytymään. Epäilemättä näyttävin oli Edmond Locardin saavutus, *Traite de Criminalistique*, joka ilmestyi 1930-luvun kuluessa seitsenosaisena. 1923 ensi kerran julkaistu *Manuel de technique policiere* puolestaan tarjosi suppeamman vaihtoehdon rikostutkimustekniikasta käsikirjatietoa tarvitseville. Sujuvasanainen Locard kirjoitti lukuisten tutkimusraporttiansa lisäksi useita suurelle yleisölle suunnattuja rikostutkintaa kansanomaistaen esitteleviä teoksia ja edusti näin parhaimmillaan tieteellisen kriminalistiikan tekijöille ominaista pyrkimystä avoimuuteen.

Ruotsalaiskriminalisti Harry Söderman jatkoi opettajansa jäljillä, mutta loi myös verrattoman kansainvälisen asiantuntijauran. Yhdysvalloissa New Yorkin poliisilaboratoriota rakentaneen Södermanin työskentely tuotti 1935 myös laajan, korkeatasoisesta teknisestä asiantuntemuksesta kiitosta saaneen rikostutkimustekniikan käsikirjan sikäläisiin tarpeisiin.²¹² 1930 hän laati yhteistyössä Ernst Fontellin kanssa rikostutkimus-tekniikan oppaan, jonka tuntuvasti lyhentäen 1934 suomennettu laitos kohensi tuntuvasti myös tšekäläistä oppikirjatilannetta. 1938 hän julkaisi käytännön rikostutkijoille suunnatun tiiviin rikostutkimustekniikan käsikirjan.²¹³ Oppi-isänsä tapaan verraton

²⁰⁹ AK 89 (1931), 159.

²¹⁰ Harry Söderman: *Zur Frage des kriminaltechnischen Staubsaugeverfahrens*, AK 93 (1933), 156-161; AK 90 (1932), 54.

²¹¹ AK 93 (1933), 169-179; AK 97 (1935), 66.

²¹² Harry Söderman - John O'Connell: *Modern Criminal Investigation*, New York 1935.

²¹³ Harry Söderman: *Minnesbok för Kriminalpolismän*, Stockholm 1938.

kynäniekka Söderman julkaisi myös suurelle yleisölle suunnattua kirjallisuutta. Nämä kansantajuiset rikostutkimusta käsittelevät teokset antavat kosolti myös kirjoittajan Locardin opissa ollessaan omaksumaa tietoa rikostutkimusmenetelmien historiasta.²¹⁴

Söderman kuuluu kriminalistiikan klassikkotraditioon myös siinä, että hän oli yksityisen asiantuntijatoimintansa jatkoksi luomassa myös alansa kansallisia asiantuntijayksiköitä. Hän toimi vuodesta 1930 Ruotsin valtion kriminaalitekniikan kurssien johtajana ja Tukholman korkeakouluun perustetun kriminaalitekniikan dosenttina. 1936 Söderman järjesti toimintansa Tukholman korkeakoulun kriminaalitekniikaksi laitokseksi, joka tutkimustyön lisäksi järjesti alan kursseja, joista ammensivat tietoa niin ruotsalainen poliisi- ja juristikunta kuin ulkomailtakin saapuneet stipendiaatit.²¹⁵

Söderman oli mitä keskeisin hahmo luotaessa Statens Kriminaltekniska Anstaltia, johon Ruotsin kriminaali tekniset tutkimukset 1939 keskitettiin. Laboratoriotaan varten ruotsalaiset tuskin tarvitsivat mallia, vaan suurin työ suomalaista rikostutkimuskeskus-takin osviitakseen tutkineilla naapureillamme oli rekisterijärjestelmän rakentamisessa.²¹⁶ Söderman toimi laitoksen johtajana 1939-53 ja ennätti vaikuttaa asiantuntijana myös Saksan liittotasavallan rikospoliisin järjestelyyn 1950-luvun alussa.

1920-luvun lopulla "kriminalistiset aputieteet" olivat jäsenyneet siksi kiinteäksi kokonaisuudeksi, että hollantilainen C. J. van Ledden Hulsebosch ja Wienin poliisipresidiumin kriminalistisen laitoksen johtaja Siegfried Türkei tarttuivat tuumasta toimeen ja perustivat kriminalististen tieteitten kansainvälisen akatemian, joka kokosi kansainvälisiin tapaamisiinsa alan tunnustettuja asiantuntijoita ja pyrki toimimaan tiedon ja kokemuksen vaihdon väylänä kansainvälisen rikospoliisikomission periaatteitten mukaisesti. Akatemian toiminnan myötä aloitti ilmestymisensä niin ikään kansainvälinen kriminalistisen tutkimuksen aikakauskirja *Revue Internationale de Criminalistique*, jonka päätoimittajana toimi Edmond Locard. Perustajien tavoitteisiin kuului niin ikään

²¹⁴ Suomennettu: Rikoksen maailma (Jyväskylä 1930); Enemmän kuin rikos. Kuuluisan rikostutkijan muistelmia (Jyväskylä 1958). Rikostutkimuksen historiaa tarjottiin suomalaislukijoille myös 1969-70, kun Jürgen Thorwaldin sinänsä valaiseva mutta dokumentoimaton teos *Das Jahrhundert der Detektive* ilmestyi suomeksi. Jürgen Thorwald: Paljastavat sinetit. Rikostutkimuksen vuosisata I (Helsinki 1969), Vainajat eivät vaikene. Rikostutkimuksen vuosisata II (Helsinki 1970).

²¹⁵ Werner Walensky: *Das kriminaltechnische Institut der Universität Stockholm*, AK 103 (1938), 114-123; Harry Söderman: *Skandinaviskt mellanspel* (Stockholm 1945), 9.

²¹⁶ *Nordisk kriminalteknisk tidskrift* 1940, 128-130.

kansainvälisen keskuslaboratorion luominen.²¹⁷ Rikostutkimuksesta oli toisen maailmansodan alla muotoutunut eri tieteenalojen kohtauspaikka, monitaitoisten klassikoitten kriminalistiikasta oli siirrytty erityisaloihinsa syvällisesti perehtyneiden asiantuntijoiden kriminalistiikkaan.

Huolimatta teknillisten menetelmien osin näyttävästäkin etenemisestä eivät mahdollisuudet tehokkaaseen rikospaikkatutkimuksen hyödyntämiseen olleet kaikkialla vielä 1930-luvulle tultaessakaan yhtäläiset. Berliinissä toiminut Max Hagemann joutuikin 1931 toteamaan, ettei edes Preussissa ollut poliisiviranomaisten käytettävissä vielääkään teknilliseen rikostutkintaan perehtynyttä asiantuntijalaitosta, jonka puoleen viranomaiset olisivat voineet kaikissa alan toimissaan kääntyä. Käytännössä asiantuntija-apua pyydettiin paikalliselta oikeuslääkäriltä tai elintarvikelaboratoriossa työskentelevältä kemistiltä. Yksityisiä kriminaalitekniikan alalla ansioituneita tutkimuslaitoksia Preussissa toki oli, mutta Berliinin poliisin elintarvikelaboratoriokin toimi perin riittämättömissä tiloissa. Hagemann, joka virkatyönsä ohessa opetti kriminalistiikkaa Berliinin yliopistossa yhdessä Hans Schneickertin kanssa, katsoi, ettei käytännön rikostutkijoita ollut edes mahdollista perehdyttää kaikkien niiden mahdollisuuksien hyväksikäyttöön, joita rikostutkimustekniikka jo tarjosi, vaan heidät oli valmennettava ennen kaikkea asiantuntijapalvelujen käyttäjiksi. 1931 *Kriminalistische Monatshefte*ssä julkaisemassaan kirjoitussarjassa Hagemann piti koko Preussin poliisitoimen kiireellisimpänä uudistustavoitteena rikostutkintaan perehtynein voimin hoidetun keskuslaitoksen perustamista, joka kykenisi tarjoamaan tutkijoille heidän tarvitsemaansa teknillistä asiantuntemusta. Mitä Suomessa jo oli, puuttui vielä Preussin lakeuksilta. Tällaisen laitoksen Hagemann näki mitä olennaisimmalla tavalla palvelevan myös käytännön rikostutkijoiden kouluttamisen tarkoituksella ja toimivan rikostutkinnassa tärkeän tutkimus-kokemuksen kokoamispaikkoina. Hagemann kaavaili aiempia ehdotuksia seuraillen, että tällaisia valtion varoin ylläpidettäviä keskuslaitoksia muodostettaisiin yliopistojen ja poliisin yhteistoimin tarkoituksenmukaisimmin oikeuslääketieteellisten laitosten yhteyteen.²¹⁸

²¹⁷ Die zweite Tagung der Internationalen Kriminalistischen Akademie, AK 88 (1931), 64-65.

²¹⁸ Max Hagemann: Was der Kriminalpolizei nottut, *Kriminalistische Monatshefte* 1931, 51-52, 76-79.

Kun rikostutkimustekniikan asiantuntijat uppoutuivat yhä syvemmälle erikoisalojensa syövereihin, kävi uudenlaisen kokonaisnäkemyksen tarve rikostutkinnassa entistä ajankohtaisemmaksi. Erityisen kipeästi ja pitkään tämä ongelma on jäytännyt rikostutkinnan tiedonhallintaa ja sivunnut rikostutkinnan loputtomia kosketuspintoja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Max Hagemann arveli, että valmisteilla ollut uusi rikosprosessilainsäädäntö ei enää tarjoaisi poliisille likikään kaikkia niitä vapauksia, joista se oli tutkintatyössään toistaiseksi saanut nauttia. Niinpä rikostutkijoiden oli viisasta jo etukäteen ryhtyä varautumaan siihen, mitä oli tulossa. Hagemannin mielestä tämä merkitsi ennen kaikkea omaan varsinaiseen tehtävään paneutumista, käytännön kriminalistiikan jalostamista hankkimalla rikollisten elämää ja toimintatapoja koskevaa tietoa ja ymmärrystä ja kehittämällä kriminaalitaktiikkaa "elävässä kosketuksessa rikollisuuteen". Hagemann ei uskonut, että uudistuvaa rikosprosessia, jossa oli määrä pyrkiä erottamaan toisistaan tapa- ja ammattirikolliset, voitaisiin toteuttaa ilman tällaista kriminalistista asiantuntijavoimaa. Tämän tarkoituksen toteuttamiseksi Hagemann piti tarpeellisena kriminologista asiantuntemusta omaavien sosiologiiden ja psykologiiden sijoittamista joko rikospoliisin tai oikeuslaitoksen käytettäväksi.²¹⁹

²¹⁹ Sama, 153-154

Kriminalistit, kriminaalipolitiikka ja rikostutkinnan etiikka

Keskustelu ammattirikollisuuden lisääntymisestä ja sitä vastaan kelvollisista kriminaalipoliittisista keinoista valtasi ensimmäisen maailmansodan jälkeen alaa varsinkin rikosprosessilakinsa uudistamista hankkineessa Saksassa. Kriminalisteista näkyvimmin näihin keskusteluihin osallistui liikkuvan ja ammattimaisen rikollisuuden ongelmia eritoten kehittelemiensä rikollis- ja tekotapakortistojen turvin ratkomaan pyrkinyt Robert Heindl, joka 1920 Archivissa julkaisemassa artikkelissa vaati rikoksenuusijoiden eristämistä ja heidän juttujensa käsittelemistä yksinkertaistetussa järjestyksessä. Näkemyksiään hän perusteli erityisesti niillä suurilla kustannuksilla ja tutkijoiden turhautumisella, joihin tällaisten parantumattomien, jatkuvasti uusiin rikoksiin syyllistyvien henkilöiden toistuva etsintä ja vastuuseen saattaminen aiheutti. Esikuvia ajatuksilleen Heindl haki Australiasta, Englannista ja Yhdysvalloista.

Heindl sai vastaansa koko joukon arvovaltaisia oikeusoppineita, jotka pitivät epäiltyjen rikosprosessuaalisesti vähintäänkin tasavertaista kohtelua silmämääränään.²²⁰ Laaja keskustelu rikoksenuusijoiden erityiskäsittelyn toteuttamisesta liikkui suurelta osin kiperien määrittelykysymysten ympärillä. 1920-luvun loppupuoliskolla Heindl keskittyi erinomaisen aktiivisesti puolustamaan nimenomaan ammattimaisten rikollisten eristämistä.²²¹

Oikeusoppineiden käsitykset niin ammattirikollisen määrittelystä kuin näihin sovellettaviksi ehdotettujen erityistoimien oikeutuksestakin kävivät kuitenkin pahoin ristiin. Myöskään ammattimaisen rikollisuuden laajuudesta ja merkityksestä ei suinkaan oltu yhtä mieltä. 1930-luvun alussa heidelbergiläinen professori Gustav Radbruch katsoi, että Saksassa laskettujen parintuhannen ammattirikollisen todellista merkitystä oli keskustelujen yhteydessä yliarvioitu. Sodan jälkeen oli kuitenkin kiistattomasti havaittu rikollisten myös yhdistäneen voimiaan ja oikeusoppineet kiinnittivät niin ikään huomiota rikollisten "porvarillistumiseen", rikollisen toiminnan leviämiseen entistä korkeampiin sosiaaliryhmiin.²²²

²²⁰ Ks. esim. AK 74 (1921), 12-16.

²²¹ Heindl julkaisi näkemyksensä ajamiseksi laajan teoksen *Der Berufsverbrecher. Ein Beitrag zur Strafrechtsreform*, Berlin 1926, sekä teoksen *Polizei und Verbrechen*, Berlin 1926.

²²² Ks. esim. *Der Berufsverbrecher und seine Bekämpfung. Essener Tagung der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung* 1931, AK 89 (1931), 76-79.

Vaikka ammattitekijöiden toiminnan kasvu näkyi mm. autovarkauksien jatkuvana lisääntymisenä ja kansainvälistymisenä 1920-luvun lopulta alkaen²²³, eivät käytännön rikostutkijatkaan olleet aivan yhtä vakuuttuneita ammattimaisen rikollisuuden kasvuvoimasta. Berliinin rikospoliisia johtanut ja sittemmin Preussin sisäasiainministeriön palvelukseen siirtynyt Max Hagemann muiden muassa oli sitä mieltä, että ammattirikollisuuden kasvua oli liioiteltu, vaikka suhtautuikin Heindlin esittämiin ajatuksiin myönteisesti.²²⁴ 1930-luvun alussa Hagemann korosti taloudellisen hädän vaikutuksia rikollisuuden lisääntymiseen.²²⁵ Huhtikuussa 1933 Hagemann hahmotteli *Kriminalistische Monatsheften* etusivulla näyttävän ammattimaisen rikollisuuden nujertamisen tavoittein esittäytyneen Berliinin uuden kansallissosialistisen poliisipresidentin vanavedessä valtakunnanrikospoliisia ja varoitteli organisaation suinpäisen keskittämisen ja hedelmättömän byrokraatisoitumisen vaaroista. Hagemannin mielestä rikospoliisitoiminnan painopisteen pitäminen paikallisissa organisaatioissa oli edelleenkin terve ajatus.²²⁶

1800-luvun viimeisinä vuosina toden teolla käynnistynyt tieteellisen kriminalistiikan läpimurto vahvisti myös muotoutumassa olleita uusia asenteita. Grossin koulun kriminalistiikan keskeisiin periaatteisiin kuului julkisuus ja avoimuus. Poliisin uusia tutkimusmenetelmiä esiteltiin näyttävästi myös yleisölle mm. Wienin kaupungin juhlanäyttelyssä 1898 ja 1903 Dresdenin suuressa kaupunkinäyttelyssä sekä jälleen 1920-luvulla mm. Sopotissa, Karlsruhessa ja Berliinissä järjestetyissä poliisinäyttelyissä. Siinä missä poliisi aikaisemmin tarkoin varoi julkisesti "osoittamasta varkaalle tietä", kuten saksalaisten rikostutkijoiden sanonta kuului, kriminalistit korostivat pikemminkin, että rikolliset eivät enää tällaista oppia tarvitse. Kriminalistien valistunut näkemys oli, että tekotapojen, -välineiden ja tutkimusmenetelmien esittelyllä pikemminkin opastettiin kansalaisia kiinnittämään huomiota rikostutkinnan kannalta hyödyllisiin seikkoihin, ennen kaikkea rikospaikalle jääneiden jälkien varjelemiseen.²²⁷

²²³ Wagner: Die Verschiebung gestohlener deutscher Kraftfahrzeugen nach dem Ausland, AK 92 (1933), 4-15.

²²⁴ Hagemann: Heindl's "Berufsverbrecher" und die Praxis, *Kriminalistische Monatshefte* 1927, 195-197.

²²⁵ Hagemann: Was der Kriminalpolizei nottut, *Kriminalistische Monatshefte* 1931, 49-50.

²²⁶ Hagemann: Reichskriminalpolizei, *Kriminalistische Monatshefte* 1933, 74-78.

²²⁷ Friedrich Paul, Die Kollektivausstellung der Polizeibehörden auf der Städte ausstellung in Dresden, AK 13 (1903), 324, 327.

Archivinsa sivuilla Hans Gross puolestaan tarjosi areenan rikostutkimuksen kehittäjien erilaisille näkemyksille ja kiivaallekin keskustelulle, jossa myös kiistapuolten argumenttien inhimilliset vaikuttimet helposti paljastuivat.

Avoimuuden ajatuksia säilyi mannereurooppalaisten kriminalistien etujoukossa myös ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun ammattimaisen rikollisuuden kasvuvoima tuntui asettavan tutkijat aivan uusien haasteitten eteen. Yksimielisiä viranomaiset eivät tästä periaatteesta kuitenkaan olleet, vaan 1920-luvun Saksassakin näytti siltä, että varsinkin vanhemman poliisiammattimiespolven oli vaikea hyväksyä sitä, että niin näyttelyissä, tiedotusvälineissä kuin poliisin uusissa suojausneuvontatoimistoissakin yleisölle kerrottiin rikosten tekotavoista, vaikka menettelyä perusteluinkin sillä, että tiedot auttoivat kansalaisia suojautumaan rikoksilta.²²⁸ 1922 preussilaisviranomaiset saivatkin ohjeet, että julkisuuteen voitiin rikosasioista antaa vain sellaista tietoa, jonka julkistaminen oli poliisin työskentelyn kannalta välttämätöntä. Määräystä perusteltiin näkemyksellä, että rikoksia koskevat tiedot voisivat aiheuttaa yleisön keskuudessa psykoosinomaista pelkoa. Viisi vuotta myöhemmin täydennetyissä ohjeissa kuitenkin hyväksyttiin jälleen periaate, että tiedotusvälineillä oli oikeus saada myös jonkinlaista lisätietoa niitä kiinnostavista asioista.²²⁹ Huoli tutkintamenetelmiä ja varsinkin uusia tekotapoja koskevien julkisuuteen leviävien tietojen vaikutuksista ennen kaikkea rikollisten "oppimateriaalina" eli kuitenkin voimakkaana. 1928 Preussin oikeusministeriö muistutti syyttäjiä rikostutkinnallisesti arkaluontoisen tiedon salassa pitämisestä poliisin toivomalla tavalla.²³⁰ Vastaavanlaiset kehitysuonteet on löydettävissä myös meiltä Suomesta.

Jo 1850-1860-luvun taitteessa klassisen tutkimuksensa saksalaisista kiertelevistä rikollisista julkaissut F. Ch. B. Ave-Lallement kammoksui ranskalaisen rikospoliisin kavalaa taktiikkaa vaikka arvostikin suuresti naapurimaan keskitetysti johdetun poliisiorganisaation tarkoituksenmukaisuutta. 1817-1832 Pariisissa toimineesta, rikoksentekijöitä riveihinsä rekrytoineesta ja maksettuihin ilmiantoihin toimintansa perustaneesta Vidocqin Sûretéstä tuli pahamaineisen rikospoliisin hämäräpiirteinen perikuva sittemmin monille rikostutkinnan uudistajille. Käytännön taiteisiin 1860 julkaistun saksalaisen poliisikäsikirjan kirjoittaja ei kuitenkaan ollut aivan samaa mieltä Ave-Lallemen-

²²⁸ AK 77 (1925), 69.

²²⁹ Max Hagemann: Kriminalpolizei und Presse, Kriminalistische Monatshefte 1927, 98.

²³⁰ Kriminalistische Monatshefte 1928, 162.

tin kanssa vaan katsoi, etteivät suurkaupunkien rikostutkijat voineet ilman tiedottajia "saada aikaan mitään kunnollista".²³¹

Kun tekniikan uudet menetelmät tarjosivat ennennäkemättömiä ja jatkuvasti monipuolistuvia mahdollisuuksia totuuden jälkien tavoittamiseksi, kasvoi myös kaupanteon ja kavaluuden vastustajien joukko. Eritoten Edmond Locard taittoi peistä ranskalaisen rikospoliisin perinteikkäitä taktisia menettelytapoja vastaan ja muistutteli erityisesti tiedottajien käyttämiseen liittyvistä epäkohdista. Hän ei voinut hyväksyä sitä, että rikollisten tekosia jätettiin näiltä saatavia tietoja vastaan tutkimatta, sillä moinen menettely saattoi pahimmillaan johtaa tekaistuilla tiedoilla hyötymiseen. Lisäksi tiedottajiin turvautuminen näytti Locardin mielestä ohjaavan tutkijoita toimettomuuteen. Vaikka Locard tiesi, että tiedottajia ylläpidettiin perin vähäisillä varoilla, hän korosti ennen kaikkea, että tällä keinoin saatavat tulokset olivat yhtä huonoja, epävarmoja kuin kompromettoiviakin. Hän kehoitteli noudattamaan tiedottajien käytössä vähintäänkin suurta varovaisuutta ja muistutti kehittyvien teknillisten menetelmien tarjoamista paremmista mahdollisuuksista.²³²

Myös käytännöllisesti suuntautunut Max Hagemann oli sitä mieltä, että rikostutkijat oli valmennettava käyttämään modernin rikostutkimustekniikan tarjoamia mahdollisuuksia ja julisti ilmiantajien ja tiedottajien sekä jopa todistajienkin hyväksikäytön monissa tapauksissa täysin vanhentuneeksi keinoksi. Hän ei kuitenkaan uskonut, että näiden hyödyntämisestä milloinkaan päästäisiin kokonaan eroon, mutta piti ehdottoman selvänä, että useissa tapauksissa kriminaalitekniillisten tutkimusten objektiiviset tulokset korvasivat vanhoja menetelmiä ja vieläpä tarjoaisivat huomattavasti pitävämpää todistusaineistoa.²³³

Kriminalistiikan klassikkohahmojen pohdinnan kohteeksi joutuivat myös uusien tutkinnan apuvälineiden käyttämiseen liittyneet eettiset kysymykset. Kun Hans Grossin johtama Grazin yliopiston kriminalistinen laitos 1913 sai kokeiltavakseen amerikkalaisen kuuntelulaitteen, jolla voitiin kuunnella toisessa huoneessa käytyä keskustelua, Gross myönsi keksinnön moninaiset käyttömahdollisuudet niin rikostutkinnassa kuin

²³¹ Kube, 126; Hans Schneickert: Ave-Lallement als Vorkämpfer einer einheitlichen Polizeiorganisation in Deutschland, AK 48 (1912), 383-386.

²³² Locard, 1924, 179-180; Locard, 1919, 89-97.

²³³ Max Hagemann: Was der Kriminalpolizei nottut, Kriminalistische Monatshefte 1931, 77.

rikosten ehkäisemiseksikin. Kuitenkin hän kiinnitti huomionsa ennen kaikkea siihen, oliko tällaisen laitteen käyttö moraalisesti hyväksyttävää. Hän myönsi, että tavallaan vastaavanlaisia keinoja toki voitiin väittää jo käytettävän rikostutkinnassa, kun vaikkapa takavarikoituja asiakirjoja luettiin ja hiiltyneitä paperinjätteitä koottiin ja käsiteltiin luettavaan muotoon. Rikosoikeudenkäyttö saattoi kuitenkin toimia vain pienimmän pahan periaatteeseen nojautuen, Gross totesi. Kaikki oikeudenkäyttö oli hänen näkemyksensä mukaan väkivaltaa, niin jokainen pakkotoimi kuin todistajienkin paikalle haastaminen. Kuitenkin, ennen kuin uusi väkivallan väline omaksuttiin käyttöön, varsinkin mikäli kavaluuden mahdollisuus ei ollut sitä käytettäessä pois suljettu, oli Grossin mielestä tarkoin pohdittava, oliko tästä oikeustajulle koitua vahinko lopulta suurempi kuin tutkimuksissa kenties saavutettava huomattavakin hyöty. Mitä amerikkalaiseen kuuntelulaitteeseen tuli, saattoi Gross ilokseen todeta, että jonkinlaisen suojan tällaisen laitteen käyttöä vastaan tarjosi ainakin sen varsin korkea hinta.²³⁴

Myös kokeellisen psykologian keinot erilaisine reaktionmittauslaitteineen kiinnostivat kriminalisteja jo vuosisadan alussa - näin erityisesti Italiassa alan pioneerihaamon Cesare Lombroson vaikutuksesta.²³⁵ Suuria toiveita tällaiset laitteet eivät kuitenkaan kyenneet herättämään, sillä Archivissa 1916 "galvanometrisiä" uutuuksia arvioinut asiantuntija piti menetelmiä vielä kliinisen psykiatrianakin tarpeisiin kelvottomina eikä uskonut niistä toistaiseksi olevan minkäänlaista hyötyä myöskään rikostutkimukselle.²³⁶ 1920-luvun keskieurooppalaiset kriminalistit eivät sen paremmin innostuneet hypnoosin käytöstä rikostutkimuksessa, sillä 1923 Wienissä pidetty ja kansainvälisen rikospoliisikomission perustamisesta päättänyt kokous julisti hypnoosin tässä tarkoituksessa epäluotettavaksi.²³⁷

Hans Grossin seuraajana Archiv für Kriminologie-aikakauskirjaa julkaissut ja keskieurooppalaisen kriminalistiikan keskeiseksi hahmoksi jo ennen ensimmäistä maailmansotaa noussut Robert Heindl tuli tunnetuksi niin rangaistussiirtokuntiin karkottamisen vastustajana kuin sosiologisen rikosoikeuskoulun tavoitteleman parantumattomiksi katsottujen rikollisten eristämisenkin puolestapuhujana. Jo uransa alkuvuosina hän perehtyi itse paikalla niin Ranskan kuin Englanninkin merentakaisten rangaistussiirto-

²³⁴ Hans Gross: Der Dictograph, AK 55 (1913), 193-195.

²³⁵ Ks. esim. Niceforo, 431.

²³⁶ Kurt Boas: Bedeutet die Vornahme galvanometrischer Untersuchungen für die forensische Psychiatrie einen Fortschritt? AK 65 (1916), 136.

²³⁷ Schober: Der Internationale Polizeikongress in Berlin 1926, AK 79 (1926), 200.

kuntien toimintaan ja tilanteeseen, sillä Saksassakin suunniteltiin vastaavanlaisen deportaatorangaistuksen käyttöönottoa. Heindlin omakohtaiset havainnot johtivat selkeästi Hans Grossin aikoinaan esittämistä uudisraivaajihanteen ja taloudellistenkin etunäkökohtien läpikäymistä merentakaisen rangaistustyön parantavaa vaikutusta korostavista ajatuksista poikkeaviin näkemyksiin. Heindl havaitsi matkallaan rangaistussiirtokuntien lukemattomat epäkohdat ja asettui jyrkästi vastustamaan näitä matkastaan julkaisemassaan teoksessa.²³⁸ Heindlin voimakas esiintyminen vaikutti osaltaan siihen, ettei tällaiseen rangaistukseen Saksassa tuolloin päädytty.²³⁹

Erityisesti rangaistussiirtokuntakysymyksen kautta Heindl myös paalutti kielteistä suhdettaan kansallissosialistiseen järjestelmään. Kansallissosialismin vuosina, kun vaatimukset Saksan siirtomaiden palauttamisesta ja myös ajatukset vankien käyttämisestä noiden alueiden rakennustöihin saivat uutta pontta ja kuolemanrangaistuksiakin jaettiin kerkeähkösti, 1933 virkatoimistaan eläkkeelle siirretty Heindl asettui jyrkästi vastustamaan tällaisia suunnitelmia. Edelleen luotsaamansa Archivin sivuilla hän esitteli 1935 erään ranskalaisen vankilälääkärin teosta, jossa tämä arvosteli ankarasti rangaistussiirtokunnissa vallinneita oloja ja kiinnitti erityistä huomiota niissä vallinneeseen perin suureen, jopa yli kymmenen prosentin kuolleisuuteen. "Tällaista on kutsuttava tuhoamiseksi, mitä suurimmassa määrin. Pelkään, että se on myös ennätys - ennätys, joka nähdäkseni tuskin on Ranskalle kunniaksi", Heindl siteerasi muistuttaen itse aikoinaan todenneensa saman.²⁴⁰ Hän ei malttanut myöskään olla tuomatta julki tyytyväisyyttään saatuaan tietää, että ranskalaiset suunnittelivat 1930-luvun lopulla kokonaan luopuvansa merentakaisesta karkotuksesta.²⁴¹

Sodan päätyttyä Heindl palasi vielä muutamaksi vuodeksi Baijerin rikospoliisiviraston johtotehtäviin.²⁴² Useimmat muut saksalaiskriminalistit saivat kansallissosialistien valtakaudella jatkaa tehtävissään, näin mm. Max Hagemann, joka esiintyi 1930-luvun loppupuoliskolla erittäin aktiivisesti asiantuntijana Kriminalistische Monatsheften palstoilla ja huolehti lehden toimittamisesta. 1931 eläkkeelle jäänyt Hans Schneickert puolestaan jatkoi jo 1920-luvulla käynnistynyttä runsasta ja monipuolista kriminalistiikan alan

²³⁸ Robert Heindl: Meine Reise nach den Strafkolonien, 1913. Grossin näkemyksistä ks. Hans Gross: Gesammelte Aufsätze I, 64-71 (Zur Deportationsfrage, 1896).

²³⁹ Kriminalistische Monatshefte 1953,188.

²⁴⁰ AK 96 (1935), 84-86, Die Deportation von Verbrechern nach den Kolonien.

²⁴¹ AK 101 (1937), 102.

²⁴² Führende Kriminalisten, Kriminalistik 1953,188-189.

oppikirjatuotantoaan miltei kuolemaansa 1944 saakka. Schneickertin 1930-luvun tuotannossa näkyvä rikoksentekijöiden eristämiseen ja keskitysleireihin nojanneen kansallissosialistisen kriminaalipolitiikan selkeä hyväksyminen, joka näytti olevan ristiriidassa hänen aiemman, erityisesti kuolemanrangaistukseen kohdistuneen kriittisyytensä kanssa, on herättänyt kysymyksiä hänen suhteestaan kansallissosialisteihin. Puolueen jäsentä hänestä ei kuitenkaan koskaan tullut, ja 1933, kun Berliinin yliopiston hallinto vaati häneltä selvitystä hänen arjalaisesta syntyperästään, hän vastasi tyyliä kehoittamalla hallintovirastoa itse hakemaan tarvitsemansa tiedot asianomaisesta kirkkoherranvirastosta. Max Hagemannin kriminalistin ansioille taas oli käyttöä tuhoisan maailmansodan jälkeenkin. Hän osallistui vireästi Saksan rikospoliisin uudelleen rakentamiseen ja toimi 1950-luvun alussa Bundeskriminalamtin ensimmäisenä presidenttinä.²⁴³

Harry Söderman puolestaan jätti virkatehtävänsä Ruotsin valtion kriminaalitekniillisen laitoksen johtajana 1943 muiden hoidettaviksi ja ryhtyi Norjan pakolaishallituksen aloitteesta kaikessa hiljaisuudessa laitoksensa suojista organisoimaan ja kouluttamaan norjalaisia taistelukykyisiä poliisijoukkoja, jotka kansallissosialistisen Saksan sorruttua ottivat huolehtiakseen järjestyksen ylläpidosta kotimaassaan. Myös tanskalaisia tuli sittemmin mukaan tähän toimintaan. Liki kolmetoistatuhantisen joukkonsa Norjaan komentanut Söderman pyrki sodankin aikana pitämään yllä kriminalistien kansainvälistä yhteistyötä ja toimi mm. kansainvälisen rikospoliisikomission tilintarkastajana. Tässä ominaisuudessa Berliinissä käydessään hän sai myös kuulla, mitä Gestapossa hänestä ajateltiin. "Ei siitä koskaan tiedä mitä se Söderman oikein touhuu", oli Heinrich Müller, Gestapon toimeenpanevan osaston päällikkö todennut. Harry Söderman ymmärsi pysyneensä Gestapolle mysteerinä ja sen tunnustaminen, jos mikä, oli hänelle kohteliaisuus.²⁴⁴

²⁴³ Ks. esim. Kriminalistik 1954, 268. Schneickertin oppikirjoja on Suomessa runsaasti ainakin edus kunnan kirjastossa. Hsi-Huey Liang, Die Berliner Polizei in der Weimarer Republik (Berlin 1977), 160-162; Leonhart, 533-534.

²⁴⁴ Harry Söderman: Skandinaviskt mellanspel. Norska och danska trupper i Sverige. Stockholm 1945, erit. 255-257.

Lopuksi

Kriminalistiikka on kaiken kaikkiaan saksalaisella kielialueella syntynyt käsite, joka on perinteisesti ymmärretty monin eri tavoin. Erityisesti itävaltalainen kriminalistikoulu on Grossin perinteitä vaalien käsittänyt kriminalistiikan kriminologian osa-alueeksi, kun sen sijaan Saksassa kriminologia ja kriminalistiikka on nyttemmin mieluusti nähty erillisinä ja itsenäisinä, joskin keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa olevina tieteenaloina. Sen sijaan romaanisella ja anglosaksisella kielialueella "oikeusluonnontiede" (police scientifique, forensic science) sekä rikollisuuden ja oikeussuojajärjestelmän oikeus-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellinen tutkimus erottuvat toisistaan selvästi eikä niiden vuorovaikutus näytä kärsivän yhteisen nimikkeen puuttumisesta.²⁴⁵

Hans Grossin klassisen käsikirjan viimeisiä laitoksia 1970-luvulla toimittanut Friedrich Geerds esitti²⁴⁶ määritelmän, jonka mukaan kriminalistiikalla ymmärretään oikeussuojajärjestelmän ja sen apuna toimivien tahojen vastuulla olevaa rikollisuuden välitöntä repressiivistä ja preventiivistä torjuntaa käsittelevää opinalaa. Geerds sisällyttää kriminalistiikkaansa rikostekniikan, jolla hän ymmärtää tekotapojen tutkimista, kriminaalitekniikan, joka tarkoittaa rikoksen selvittämisessä tai ehkäisemisessä käytettäviä välineitä ja menetelmiä, kriminaalitaktiikan, joka osoittaa, miten niin kriminaalitekniillisiä ja muitakin mahdollisia keinoja käytetään rikoksen selvittämiseksi tai ehkäisemiseksi sekä vielä rikostorjunnan organisoinnin, johon hän lukee viranomaisorganisaation lisäksi erilaiset yhteistoimintasuhteet. Geerds korosti myös kriminalistiikkaan kuuluvaa käytäntöä ja varoitti sen ymmärtämisestä pelkästään tieteenalaksi.²⁴⁷

Geerdsin arvovaltaista määritelmää voisi pitää likipitäen riittävän joustavana nykypäivänkin tarpeisiin, jos yleensä haluamme kriminalistiikan käsitettä käyttää. Poliisitoimi ja sen mukana erityisesti rikostutkinta elävät murrosaikaa, jonka idut ovat löydettävissä varsin etäältä historian hämäristä: jo varhaisista esitutkinnan sääntelyä koskevis-

²⁴⁵ Erityisesti Yhdysvalloissa käytetty criminalistics-termi sulkee piiriinsä nimenomaan rikostutkintaan liittyvän luonnontieteellis-tekniisen työn samoin kuin ranskankielisissä julkaisuissa joskus esiintyvä termi criminalistique. Ks. Hans Gross, Friedrich Geerds: Kriminalistik (Band I), Berlin 1977, 13.

²⁴⁶ Gross ja Geerds 1977, 5 ja 13; Friedrich Geerds: Kriminalistik (Lübeck 1980), 3. Geerds piti kriminalistiikan käsitettä varsin ongelmallisena. Hän kiinnitti huomiota niin ikään kriminalistikäsitteen perinteisimpään ulottuvuuteen, joka kattoi ennen kaikkea rikosoikeuteen perehtyneet oikeusoppineet. Tässä merkityksessä termiä on käyttänyt mm. Suomen kriminalistiyhdistys.

²⁴⁷ Geerds 1980, 5-6; Gross ja Geerds 1977, 11.

ta keskusteluista, ennalta ehkäisyn ja suojausneuvonnan varhaisvaiheista, säännöstelyn myötä viimeistään ensimmäisen maailmansodan vuosina ajankohtaistuneen, sittemmin mittavaksi paisuneen taloudellisen rikollisuuden tutkinnasta. Niin rikollisuus kuin poliisin tehtävätkin muuttuvat. Rikollisuutta ei enää voi nähdä poikkeavana käyttäytymisenä vaan sitä on lähestyttävä pikemminkin normaalina, hyötyä tavoittelevana laittomana toimintana. Hallitusvallan työkaluna toimiva poliisi puolestaan on turvallisuustehtävien uudelleenjaon myötä suuntautumassa ennen kaikkea vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden tutkintaan ja turvallisuussektorilla toimivien instituutioiden työn yhteensovittamiseen. Rikollisuutta vastustaessaan se joutuu nojautumaan repressiivisen toiminnan sijasta entistä enemmän ennaltaehkäisyn strategioihin.²⁴⁸ Arvostettu heidelbergiläinen Kriminalistik Lexikon²⁴⁹ määrittelee kriminalistiikan kattavasti rikostorjunnan ja -tutinnan strategiaa ja oikeita operatiivisia, taktisia ja teknisiä menettelytapoja käsitteleväksi opinalaksi, mutta huomauttaa, että käsitettä käytetään kirjallisuudessa edelleen epäjohdonmukaisesti niin, että varsinkin ennalta ehkäisevä rikostorjunta suljetaan käsitteen ulkopuolelle.

Ennen kaikkea järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden kehittyminen vaikeasti hahmotettavaksi, hienostuneita menetelmiä ja monien eri alojen erinomaisia asiantuntijoita hyödyntäväksi uhkatekijäksi on luonut myös kriminalistiikan piiriin tieteenaloja, joita siinä ei vielä maailmansotien välisenä aikana juuri nähty. Huomattava on, että kriminalistiikan keinovaroina kysymyksen tulevia tieteenaloja ei ole määrittelyjen yhteydessä yksilöity. Myös Friedrich Geerds korosti, ettei kriminalistiikan suhteita muihin tieteenaloihin voida tyhjentävästi määritellä. Luodakseen jonkinlaisen kriminalistiikan käytännön sisältöä "kokoavan synteesin" hän piti tällaisten kysymysten pohtimista kuitenkin tarpeellisena varsinkin kun erikoistumispyrkimykset näyttivät entistäkin enemmän lokeroivan kaikkea tieteellistä työskentelyä. Kun perinteistään tiukasti kiinni pitävät saksalaiset yrittivät 1970-luvun lopulla perustaa Uimin yliopistoon korkeakoulututkintoon johtavan kriminalistiikan koulutusohjelman, sen opetus- ja tutkimustyön piiriin oli määrä sisällyttää kriminologiaa, oikeustieteitä, luonnontieteitä, johtamistieteitä, lääketiedettä, psykologiaa ja taloustieteitä.

²⁴⁸ Ks. esim. David Garland: The Limits of the Sovereign State, The British Journal of Criminology 1996/4, 455-471 sekä David H. Bailey, Clifford D. Shearing: The Future of Policing, Law and Society Review 1996/3, 585-606.

²⁴⁹ Kriminalistik Lexikon, 2. Auflage, Heidelberg 1986.

Kun "oikeusluonnontieteet" sekä rikollisuuden ja oikeussuojajärjestelmän oikeus-, yhteiskunta-, talous- ja käyttäytymistieteellinen tutkimus ovat mm. anglosaksisessa maailmassa vakiintuneet varsin tukevasti myös tiedeyhteisöön, saksalaisten yritykset hankkia kriminalistiikalle akateemisuuden arvovaltaa kokoamalla siitä yksi yliopistollinen oppiala näyttävät entistäkin vaikeammilta. Vahvaan perinteeseen nojaavan elinvoimansa nämä pyrkimykset ovat silti säilyttäneet. Monet arvostetut saksalaiskriminalistit kokivat melkoisena takaiskuna myös itäisen Berliinin Humboldt-yliopiston perinteisen kriminalistiikan oppituolin lakkauttamisen tarpeettomana Saksojen yhdistämisen jälkeen.

²⁵⁰ Ks. esim. Robert Weihmann: Kriminalistik als Lehrfach. Kriminalistik 10/1996, 626-634.